

ст. 42
М20

АНДРІЙ
МАЛИШКО

84.4УКР
М20

6

Видавництво художньої літератури

«Д н і п р о»

Київ — 1974

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТВОРИ
В ДЕСЯТИ ТОМАХ

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТОМ 6
ПОЕЗІЇ

Редакційна колегія:

О. І. БАНДУРА, П. М. ВОРОНЬКО,
Л. В. ЗАБАШТА, В. С. КОСТЕНКО,
П. І. МАЙБОРОДА,
М. Л. НАГНИВІДА (*голова*),
В. І. ОЛІЙНИК, Д. В. ПАВЛИЧКО,
О. К. РОМАНОВСЬКИЙ

Упорядкування
та підготовка текстів
Л. В. ЗАБАШТИ

Редактор тому
Д. В. ПАВЛИЧКО

ПОЕЗІЇ

1968-1970

ПОЕЗІЯ

Її не купиш цвітом провеси,
Ані горлянкою, ні чином.
Поезія — це діло совісне,
Не грайся нею безпричинно.

Така собі, не знає старості
І на чолі не ставить дати,
Із чорним попелом і паростю
Стоїть одвічно біля хати.

І не легкими переливами —
Важкою кров'ю серце крушить,
Сяєне крилом своїм малиновим,
А чи обпіме, чи задушить.

ДУМА

Серед темної ночі
Крізь пущі та гори
Леніна голос
Лине в простори.

— Уставай, — каже, — земле,
Україно-мати,
Будем твої рученьки
Визволяти!
Бо вже ж твої очі пойняла кривавиця,
Похилилась доленька, мов пшениця.
Розіб'ємо пута,
В яких ти закута.
Вже не буде панувати
Кривда люта! —
Ой вставала Україна рано-зрапа
На цареву орду, на лихого пана.
Тільки гук на зорі,
Де ідуть зброярі,
Ленінську вітають правду
Наші матері.
Мчаться коні вороні
Полями, лісами,
П'ятикутві зорі сяють
Небесами.
Гей, та гук весняний та по всьому краю:
 На Дніпрі,
 На Десні,
 На Дунаю.
Ще й на Чорному морі, де тополенька,
Стала воля в Україні, стала воленька.
 З веснами, з літами,
 З хлібами й квітами,

Із Дніпром своїм ревучим,
Що пливе століттями.

Ленінова ж слава,
В правді величава,
Йде на ясні зорі,
Та на тихі води,
На велику Україну,
Ще й поміж народи!

БАЛАДА

Коли він звільнив п'ять метрів землі,
Сміявсь, як дитина, забувши жалі,

А півкілометра відбивши з бою,
Ще рану криваву поніс із собою.

А всеньку країну як вибив з неволі,—
Народ пригорнувся до нього в полі,

До автомата із чорним блиском.
Та він вже не чув —
Стояв обеліском.

СИН

— Прийшов я, мамо, даллю-далечком
До цих ворітець, що сиві плечиком,
По вашій сльозі, як по крутій горі,
По тому крику в календарі,
По тій жалобі в ночі вдовині,
По вашій долоші, як по долинні.

Чотири Дунаї пливуть підвіконню,
Зросилась яблуня, була калікою,

Мати ж як мати, крізь віття чорне
На очі синові все небо горне

І, щоб сина безвістю не корити,—
Починає заново світ творити

Із такою ласкою та привітом,
Що в воротях камінь зробився цвітом.

* *

*

А коли натомимось небо верстати
По зодіаках і небосхилах,
Тоді нас потягне до тої хати,
Що змалку давала благання й крила.

— Дайте, мамо, цвіту, що вусом в'ється,
Бо без нього космос тісним здається.

— Дайте, мамо, хліба світанком гожим,
Бо без нього дихати й жити не можемо!

* *
*

Одкрій свої сизі крила над пружним теплом долини,
Крило — у небесний клекіт, а друге —
в земні глибини.

Одкрій свої зорні очі, свої молоді зіниці,
Щоб я по них значив небо, печалі і таємниці;

Одкрій свою мудру пісню, стокольорову в палітрі,
Клечанку і колисанку, заплетену в синім вітрі;

О днино моя несходжена,
Я вріс у твої початки,
Отак, як дитя народжене,
Підводжу малі пальчата.

* *
*

До світанкової води, на непротоптані сліди,
Моя бурштинова година, розкуте слово поведи.

Де у зернині мрів сад і ходить осінь без досад,
Літописання мудрі пише людського серця листопад.

І першій гілці молодій скажу, схиляючись при ній:
— Пагіль, пагілочко рум'яна, ти весняній,
не кам'яній.

І першій травці неспроста скажу, що думав, дочиста:
— Зелена струнко при долині, не закривай свої уста.

І обеліску, край села, скажу, як думка повела:
— О мій закутий побратиме, проси для вічності
крила...

* *
*

Білі птиці снігів налетіли зночі,
Білі промені сонця лягли на обочі.
— Буде мені радості та рум'яності! —
Білі птиці снігів налетіли зночі.

Мружить вії пухкі зеленава сósна.
— Новорічна моя поче, високосна,—
Запрягайте коні, на мости кленові,
Новорічна моя поче, високосна...

Звіздослови-літа, верніться додому,
На дива й сизокрилля мені, молодому,
Та посієм пиво поміж Дунаями,
На дива й сизокрилля мені, молодому.

— Пошануєм тебе, як росу на віті.
Не даруєм тебе анічим на світі,
Ані теремом, ні вищ-деревом,
Будь ти краще вогнем а чи тереном!

...Білі птиці снігів налетіли зночі.

* *
*

В завійну ніч з незвіданих доріг,
Від злих заграв і переправ жорстоких,
Мене тривожать дальні голоси
Живих і мертвих, знаних і забутих;
З обличчями, притертими, як пил,
З корінням рук, з півкулями зіниць,
В порохівім завзятті, як в надії,

Ті голоси влітаються вночі
У дерево, в некриту сизу воду,
І спопеляють камінь жаром слів,
І спопеляють серце.

— Не забув?

Не кинув нас на муку і розпуку?
Вставай, іди! — І я встаю, мов клен,
Пропизаний очима й голосами...

* *

*

Заборгував тобі я, чорний хлібе,
За твій шматок і за твердий сухар,
Посипаний одрібчатою сіллю,
Як манною небесною.

Й тобі

Заборгував, моя низенька хато,
Що схожа на ведмедя в теплім хутрі,
В заметах цвіту, снігу і життя.
І ще й тобі заборгував, ручаю,
В музичних прожилках весни і хмари,
За вікову мелодію. Тобі,
Зелена сосно, викувана з міді,
За пахощі смоли й гіркого меду.
За пошуми боривітрів крутих.
А вже найбільше, чуєте ви, мамо,

Я вам заборгував і не віддав
Ні шеляга,— за перше рідне слово,
Промовлене в колисці із лози,
Щоб вічним окаянням боржником
Його нести, страждати і любити.

* *
*

Приходять предки, добрі і нехитрі,
У бородах, простелених на вітрі,
Не руки — а погнуті чорні віти,
Не очі — а прозористі орбіти.
І кайдани подзвонюють з плугами,
Зерно, і кров, і ночі із снігами.

— Чи ти не став розщепленим, як атом,
Недовірком, схизматом чи прелатом,
Ярижкою нікчемним, псом на влові?
Дитино наша, ягодо з любові!..

Дарують ласку, повну болю й змоги,
Щоб у очах уздріть нові прологи.

ПОЛИН

Десь по тобі гривасті коні мчать,
Десь над тобою лебеді ячать,

Ханівські стріли свищуть, як овлури,
Вітри гостюють та важкі буй-тури.

А ти встаєш із-під крутих копит,
Свій дух міцний, як ілюзорний щит,

Підносиш знов, хоча й століття лине,
Дерзкий полине, мій гіркий полине!

Радіаційні краплі смерті й зморення
Всихають люто біля твого кореня,

Всихає зрада з криками осінніми,
І виростає рута, що посіяна;

А ти стоїш, як воїн у завої,
Могутній квіте сивини земної!

ТІНЬ

Мені не раз казали мудраки:
— Найкраще жити в сутінку, без тіні.

А я сміявся з того, бо в природі
Найтонший волос полишає тінь,

Орел під сонцем тїнь свою несе,
І тїниться душа, дерева й трави,

Крило, й рука, якщо вона у праці,
І навіть крапля поту горьова
Відтілює гарячу мїць палиту.

І тільки поїл пошелом лежить,
І тільки зрадник затирає слід,
Щоб тїнь свою прокляту заховати!

* *
*

Хата стоїть на краю села,
На дві половини поділена,
На двоє крил ув одній душі,
Заплетеній цвітом, казками і громом.
В однім крилі — телевізорний рай,
Блакитні розряди, блакитне щастя,
А в другім — лобаті горшки й рогачі,
З якими жінки ішли в гайдамаки.
В однім крилі — зошитки малі,
В другому — картопля в кутку й журавлі,
А над усім — вітер!
Мамо, ви чуєте? Вітер з долини
Цїлує червоне серце калини,

Г'ойдає неба стрункі комиші
І нашу хату, таку небагату,
Єднаючи крила в одній душі.

* *
*

Куди зникає щебет малюка,
Коли стає дорослою людина,
І кольори роси у теплу ніч,
І погляди закоханих?

Куди
Відлинули ті незриданні зойки
Попалених у печач? Де живуть
Мільйони ран двобоїща тяжкого,
Немов червоні квіти восени?
Мовчать батьки, й не моляться сини.

О трудне серце, поверни ж назад,
І вималюй, і воскреси довічно
Той щебет немовляти, й синь роси,
І поцілунки щирої любові;
І тільки не вертай пекельних мук,
Понищених у тюрмах, в димних печач,
І рац, і зойків не вертай назад,
Немов літопис темний і заклятий!

БАЛАДА

Там, на Полтавщині,
Білий цвіт.
...Вішали хлопчину
П'ятнадцяти літ.
Світе мій!

За те, що гінців
Виручав з бід,
За те, що бійців
Виглядав сліди.

Він петлю узяв,
Мов гадюччя зелене.
— Мамо,— сказав,—
Не дивіться на мене...

І повис, як дим.
Отаке-то горе.
Плакали за ним
Бійці й Святогори.
Світе мій!

Та ще Кармалюк
Підійшов із ночі,
Довго дивився
В безсмертні очі.
Світе мій!
Світе мій!

* *
*

Мені не треба в житті багато:
Чистого неба інколи в свято,
Щирої пісні, щоб незабута,
Інколи посмішки, щоб не люта.

Та мозолів для всієї роботи,
Чорного хліба, щоб без гіркоти,
Та сорочину, та сіль-дрібчатку.
Та пережите, щоб не спочатку.

Нащо безмежжя брати квадратами?
Нащо вогонь мій креслити ґратами?
Може б, у дальні, печальні інеї
Соком червоним побігли б лінії,
Намалювалися б в снах і рутах
Метаморфози облич забутих.

А від людей найсвятіше слово
І проводжало, й стрічало мрію:
— Доброї ночі тобі, Андрію!
— Доброго ранку тобі, Андрію...

*

*

Корінь кленовий на стежці моїй
Вигнав три парості в піднебесся:
На одній — пташини зерна клюють,
А на другій парості
Сині хмари ночують,
А на третій — сонце випікає хліби
І сідає спочити.
І так гарно, так хороше в серці моїм
Ожива триєдиність:
Крил пташиних, і хліба,
І не чорного сонця
На Україні коханій, на стежці життя.

* *

*

— Підведи мої вії зелені,—
Просить дерево в лузі.
— Понеси наші хвилі до моря далекого,—
Заблагали озера.
Закували зозулями, задзвеніли дубами,
Білим клекотом сонця луги подніпрові:
— Підніми нас на крила...

(...Буде тобі радості без розлуки,
Ярової пшениці на теплі руки,
Вороних вечорів золоті жарини,
Молодого неба без пожарини!)

Простелились, затьохкали, зацвіли біля мене
В віковічному злеті,
І від того у мене і серце зелене,
Як роса на планеті.

* *
*

Діти сусідські яблука їли, яблука їли,
А сиротині — сонечко в руки яблуком спілим.

Діти сусідські вдягали в свята білу одержу,
А сирота — із вітрів осінніх синю мережу.

Діти сусідські слухали казку — щастя дитини!
А сирота материнську ласку ліпила з глини.

Ліпила з глини, із чорногільця, із жмутку м'яти,
Із крихти хліба, що залишила сусідська мати.

Десь на крайполі бриніла пісня з кінця й з начала.
А сирота її клала в ліжко і засинала.

І сон кошлатий побіля хати бродив повсюди,
Її виносив у вік двадцятий, між добрі люди.

СНІГОВІ МЕЛОДІЇ

1

Сніги, сніги на чорних килимах
Осіньного роздолу. Налетіли
Білоголові вершники зими,
Насипали синиць і синіх див,
Зіткали пурпур снігурам на груди,
І, стомлені, на серце прилягли,
І забриніли білими смичками.

Бриніть і вйте, колісайте сні,
Сніги мої, зимовії предтечі,
Та лиш не збийте перший цвіт весни
Розбійним свистом дикої хуртечі!

2

Ще сніг мете в могутнім колиханні
Дубів крилатих, сивого крайнеба
Й земного лона.

Ще гривастий кінь,
Ще білий кінь, повіддя попустивши,
Летить в степи; і вже йому в очах
Відблискують хати, річки, й дерева,
І хлопчак, й синиці молоді,
Й душа моя, у кригу не закута,

24

Мов березнева гілка в заметіль,
Налита соку й пружного чекання.

3

Морози б'ють важкі свої копита
Останніми походами вшівсвіта;
Останній подих рудуватих криг
Рожевим ранком звівся і застиг,
Пташок зимовий піднімає крила
І відлітає. І стежина мила
Снігів останніх замети круті
Кладе собі в долоні в самоті.
Русявий день гаптує сні світання.
Принось, мій добрий, сонце і кришталь,
Лиш не принось мені весну останню,
Бо ще не ніч. Не вечір. Тільки даль.

4

Не боячись зими-напасті,
Повільно ходять у дворі
Ранкові зорі червонясті,
Червоногруді снігурі.

І їхні крилечка вишневі
Важку розпушують югу.
Ні, ні, то ходять сні рожеві
По мармуровому снігу...

ВИЗНАННЯ

Я — камінь. Я зростати хочу,
Свої важкі підвести очі,
А тут непишно і невтішно
На притолоченій обочі.

То ж дикий тереп, при дорозі
Зростивши листячко лапате,
Почав під каменем суворим
Гаряче місце колупати;

Скрутивши пружно стебла гнучі,
І ліз, і рив, забувши втому,
І роси, гострі та колючі,
Мов сім потів, були на ньому.

Була мета і міць єдина,
І він, завзятий від знемоги,
Сміявсь і плакав, як дитина,
Терновим оком край дороги.

* *
*

Я — небо. Я — полотнище віків.
Не знаю, де свої потайни діти.
То від моїх розрядів і струмків
Ростуть землі зелені заповіти.

Я радуюся, множачи життя
У вічному блакитному розгоні,
Коли земля, рожева, мов дитя,
До уст моїх кладе свої долоні.

* *
*

Я — корчуватий без. Я — фіолет рай-дерева.
Бузкові марева цілунків і розлук.
Коли метелики тріпочуть над озерами,
Я струшую ро́су закоханим до рук.

Міняється земля, вітри й світи в обгоні,
А я сто сот віків плекаю таїну,
Бо діти виростуть і візьмуть цвіт в долоні,
Щоб матерям своїм прикрасить сивину.

* *
*

Гляньте, карі очі, та в мою сторононьку,
Я — береза. Я прикрашаю луки.
Наробили з мене шибениць у війноньку,
На траншеї ламали руки.

Обпалили крону, щоб облетіла.
Будь, березо, немов ключина!
Ніби й сьогодні в листі гойдається тіло
Із заплющеними очима.

Простелили реквієм біля стежки,
Щоб хилилася під століттям.
І від того мої ярові сережки
Часто сняться вдовам і дітям.

* *
*

Ми — сірі гуси в хмарі. Ми — дика дружина.
Стокрили й стопері, якщо до діла.
Розкидали пір'я в чужих лужинах,
По чужих небесах у сурми дзвеніли.

Не роса на крилах, а сіль роботи,
І кривця на лапищах, і мозолі,
Летимо, летимо, летимо до поту —
Лаштувати гнізда у ріднім полі.

Заворожить пісня поля і хати,
Не забудьте, люди, і те згадати,
Що летіли гуси та з далекого краю,
Обмивали рани та в тихому Дунаю!

* *
*

Так робляться визнання цвіту й повіді,
Простих речей і серця, як на сповіді.
Людська сльоза до хмар свої жалоби носить,
І атомне ядро в трави пощади просить.

І пошів ожива, і небо пада ниць,
Міняється душа від жару таємниць
Народу рідного, якому на догоду,—
Не в сутінь суєти, не в ігрище пусте,—
Виносиш свій рядок, мов краплю у негоду,
Яка впаде в ріллю і кетягом зросте.

ПЕЙЗАЖ

Не темній, не бийся в ранній рані.
Не хились, як нива чи лоза,
На Дніпрі, Дунаї і Ядрані
Білі роси вишила гроза.

І душа черкнулась виднокраю,
Стала птахом. Чиста, як сльоза.
...На Дніпрі, Ядрані і Дунаю
Білі роси вишила гроза.

* *
*

Хлопці стояли на крутому березі,
Хлопці співали, як чотири березні,
Як чотири вітри у небесній гриві,
Як чотири колоси десь на ниві.

Слухали жінки і луги під тучами,
Навіть діти знали слова зарані:
Що з розлуки вернутья всі розлучені,
Що в любові будуть усі кохані.

І від тої пісні над узбережжями
Посмішки світилися, як мережані,
Навіть очі кинула в землю мати,
Щоб очима співу не залякати.

* *
*

Д. Павличкові

Задихав березняк зеленими устами,
І перший пролісок, аж білий до нестями,
Тоненьку ніжку звів.

І вічно буйний хміль

Напружує тільце, морозний збувши біль.
А сонце міниться і мліє на горбочку,
Стара верба і та вдягла нову сорочку,
Гаптовану блакиттю. Дітлахи,
Рожеві ротики розкривши, як птахи,
З колисок зводяться, пручають рученята,
І сяють снігурі, округлі, як горнята.

Пора. Моя пора. Задума і робота
Широкий ставить стіл і відчиня ворота
Людському березню, де з зоряним мечем
Поезія стоїть у неба за плечем.

* *
*

Пробилося трави шептання і наріччя,
Міняється води сумне, тверде обличчя
Текучістю й життям.

І вітру жовтий плин
Легенди весняні виносить з-під ялип.
Прозориться душа, і кольориться врода,
І поглядом весни затаєна природа
Охоплює твій шал і серця буйний біг,
Даруючи чуття мандрівок і доріг.

Але тобі й цього здається ще не досить.
Тоді важка рілля скарби свої виносить,

Мережані дощем і вруном теплих діб,
І пісня, як сестра, свій обнімає хліб.

Чи ти ж готов у путь, збагнувши мудру мову,
Тривоги, біль і жар верстати знову й знову?

ВОЛОГІЙ ВІТЕР

Вологий вітер двоє крил
Поклав на білий небосхил
І дихає теплом, як молода жар-птиця.
Дороги світяться весняна кладениця,
Соляркою пропахлий пил
Не куриться, а спить в долині.
Задумливі і чорно-сині,
Ще моляться ріллі промерзлі трактори,
І щебетом птахів і дітвори
Закутані дерева на осонні,
У димовищі ватр, у теплому безсонні
Ось-ось породять квітень.
Біля них
Сидять діди, сплітаючи билицю.
Русявий вечір в молоду пшеницю
Накидав тіней вороних.
Весна й надія, що подібна птаху,
Тривожить знов
Біля плечей нового злету й змаху
Ще не довершених будов.

* *
*

Ось жайворон ожив, трудар і ворожбит,
Над гуком весняним моторів, і копит,
І поля сірого. Узявши в чистий ротик
Сріблясті дві струни, світапку чистий дотик
І крапельну щастя. Б'є крилом,
Ворушить небеса, захмарені чолом,
А потім рине вниз, у гніздя, як до хати,
На хліб зароблений, на крик жайвороняти.

* *
*

— Дайте мені доли і шепоти нив,
Зелені луги і дубове віття,
Я натворю з ними дивних див
З вітру й небес, із ріллі й суцвіття.

Я запахну хлібом і соком руж,
Кованими блисками вдарю в камінь,
Твань почорнілу рябих калюж
Перелю на золото своїми руками!

Так сказав дощ, молодий трудар,
І, натомившись в праці до краю,
Сиві легенди звів із хмар,
Синіми стрілами обрїй покраяв.

* *
*

Так я про дощ іще хотів казати:
Він зупинився у вдови край хати,
А потім забринів до трав і теплих норок,
І вибігли влучата в синій дворик,
І чолики й чуби мочили під дощем,
Та й почали рости з калиновим кущем.

А вже вдова спекла пиріг під ранок
Та й винесла даруночком на ганок,
Бо їй здалось, від дощового гону,
Від шепоту схвильованих беріз,
Що повернувся муж з далекого полону,
На шибці полишив краплини сліз...

ВЕЧІР

Вечір мій, вечір, критий асфальтом,
Зводився вдаль березневим альтом;

Сонце, вмсентоване в синій доколь,
Билось, мов кров'ю обмитий сокіл.

Ліній автобусних пурпурні сплески
З вечором ткали свої арабески.

Зелень підводила білі вічки,
Сповнені нерукотворного хмелю,
І по асфальту брели чоловічки
Із бородищами, як у Фіделя.

Мчала весна по колійці паристій,
Рвалася хвилию до узвозів,
І від душі брунькували парості,
Не боячися чорних морозів!

СОСНИ

Підходить повінь, б'є у береги,
І орди хвиль, що люті від снаги,
Захланно-жовтозорі,
Зрізають сосен ряд в просторі.
Он та, що пружний сік пила століттям,
За небо зачепилась темним віттям,
Кричить і пада мертвою. Он та,
Як лук тугий, могутня і крута,
Пів-обрію розкраяла собою,
Тріщить і хилиться в двобою.
Дивилися далекі очі сіл
На бронзові тіла, напруглі понад силу,
Які пили ще вічність милу,
Рвучи життя останнім жаром тіл.

Я розумію хвиль захланний біг,
Ім затісний цей берег, як поріг,
Але ж і соснам цим, що впали без відплати
Під вибухи і майвища круті,
Дано судьбою дар — віки отут стоять
В своїй важкій, смертельній правоті.

* *
*

Лугова стежица вся оживлена,
Зграйка птиць гуляє моріжком,
Синя стрічка на куці ожинонім
Зачепилась, в'ється над сніжком.

Хто її носив на цьому обрії,
Хто її згубив у ранню рань,
Синю краплю від надії доброї,
Синю стрічку снів і виглядань?

Де ті руки, може, й перозлучені,
Те дівоче небо із-під вій?
Синя стрічка на куці колючому,
Не зникай у пам'яті моїй!

РЕКВІЄМ

Брати мої, що впали у двобою,
Коли війни котилася гроза,
Літа стоять над вами із журбою,
Пливе у вічність матерів сльоза.

І теплих уст не вкрив тепла згадка,
Гаряче серце виточило кров,
Передали ви вгугам і нащадкам
Лиш імена й земну свою любов.

То ваші руки зводяться уперті,
То ваші очі кличуть ув імлі.
Хто за свободу вийшов проти смерті,
Тому немає смерті на землі!..

* *
*

Билася райдуга над водою
Та своєю барвою молодою.
Жовтогарячими диво-медами,
Сизоблакиттям в маленькій росині,
Перепелиними вніч слідами,
Порозкидала перстені сині.
У фіюлети й карміни вранці
Помалювала зорі сап'янці.

Потім осіла в душі у мене,
Так наче птиця на пружній віті,
Чорне, й сумне, і в огні шалене —
Все забіліло в вишшевім цвіті...

* *
*

Дорогу березень верстає
В моїй дитячій стороні,
І вороне крило черкає
Медові струни весняні.

Не бийсь об камінь на путі,
Не знайся з вороном в житті.

Бо він не палить крила в герці,
Одинаком привчений жить,
Бо біля нього добре серце,
Розбите пазуром, лежить.

І не давай йому поживи,
Бо на двобій він не стає,
Підстереже тебе жадливо
І чисті очі розклює.

АНТИТЕЗА

Землю тривожать галактик акорди.
Транспозиційних енграмів орди.
Відеотрони. Протони. Фотони.
Кібернетичні кричать Фултони.
Синтези. Тези. Формули стислі.
Цереброквантинфікатори в мислі
Тр. Пр. Гр. Мж!
Тр. Пр. Гр. Мжи! — абрєвіатури,
Мов солов'їні пісні з натури.
З кутів і граней, із мислі й складності
Шляхів шукаєм до невідкладності,
А більма жаху вкривають гору,
Термоскопічну, атомнокору.

(...Рости, рости, тополенько,
Все вгору та вгору!)

* *
*

Я бачу, як ти, богатир в плечах,
Ідеш по ріллі за лискучим плугом,
На руки двожилаві, темні, як олово,
Русяві дощі прихиляють голови,
Сідають птахи, мов крилаті боги,

Защлутані в щebet, і сто вітрів
Ведуть за тобою свою симфонію.
А потім, притомлений в довгі дні,
Знімаєш спітнілу стару сорочку,
Вдягаєш нову, в зеленавих пружках,
Пошиту з небес і дитячих снів,
З блакитного льону землі моєї.
А потім обідаєш, теплий хліб
Парує, пахтить молодим дощем,
Мов куля земна, у твоїй долоні.

Давно я задумав тобі принаду,
Вогнем і душею, на згоду й зладу,
І викував плуг із своїх потуг,
Приходь орачем, мій двадцятий віку!

* *
*

Всі кажуть: кривавий двадцятий вік.
Всі бачать: жорстокий двадцятий вік.
І мало хто знає, що він
Приходить світанком до океану,
І обмиває від поту чоло,
І гойдає мільйони колисок,
Щоб дітей не збудити.

* *
*

Не будуй, мій віку, тюрем за ґратами,
Не набивай їх зойками кляtimi,
Чорні полотна ридань в безнадії
Поміняй на коні мої воронії.
За білим тереном виростим дерево,
Повне квіту
До мого світу,
Повне щибету з дитячого серця.
Буде над ним гроза кочувати,
Будуть всесвітні птахи ночувати,
І могутня крона закрие землю
Молодими бростями щастя.

* *
*

Подай мені руки, о віку мій, .
Якщо ти не маєш нічого проти,
Я з них розмотаю клубки підлоти,
Підступництва й зради сумний сувій.
З меридіанів набряклих жил,
Рясних, і горбатих, і густокровних,
Змию поранення гніту й страхіть
Для інших надій і нових століть.

І гори горя впадуть із них,
І кратери попелу родять криницю,
І на долонях округлих твоїх
Посадить сонце свою жар-птицю.

* *
*

Не руйнуй мені, віку, ті сотки малі,
Бо бджолині рої не замінити осами,
Не обпалюй гілля на деревах землі,
Щоб душа плодоносила.

Ти даруєш проміння у темінь ночей,
Всі світила запалюєш над дорогами,
Та не обкрадай же сяйва очей,
Щоб не бути убогими.

* *
*

І

За віками, як тінь за даллю,
Крик і пісня, нужда й покоси.
Коні вороні над Кааяллю
Б'ють копитами чорні роси.

Не покриті важкою млою,
Спіють зорі понад Сулою.

Сплять Бояни у сповиточку,
Небо гонить пожари стрічні,
На твою льонову сорочку
Осідають лебеді вічні.

II

Усе, що билося світанням,
Лягало горем на лани,
Із гайдамацьким рокотанням
Пішло під сполох далини.

І мрій палання мерехтливі
Нових шукань кладуть сувій,
Бо ти все та ж в своєму диві,
У животворності своїй;

В своїх добротах і широтах —
І тлінь, і попіл — не біда,
Так, як ріка на поворотах,
Де по каменю б'є вода...

III

Не боюсь, що вдарять темні хвили
Вибухівок-атомок в біді,

Що впаду, як інші люди милі,
В попелі, в отруті, у воді.

Хоч захльосне тіло чорна піна
На землі, де все людське жило,
Хоч півмертвий, а звезду коліна
І до тебе поверну чоло.

Мов останню хвилю рятівничу,
Як то буде, ще не знаю й сам,
Україно, я тебе покличу
Лиш ім'ям єдиним. Лиш ім'ям.

І від того слова — не в печалі,
Не в громах ночей і голосінь —
Оживуть попалені скрижалі,
Як пролог життя і воскресінь.

IV

То голос твій кличе,
наповнений синь-вітровищами,
То голос твій ходить,
не скутий морозом і хвищами.
Повинутий чайками білими,
нивами спілими,
Охрещений сурмами вніч
і окопчиками спопелілими,

Риданнями сивих світанків,
розлук не повернутими
меридіанами
І колисковою мовою,
що розмовляє з титанами.
О барви моєї України,—
ви меч і розплата неситому!
О голосе мого народу,
тебе я довіку носитиму!

V

Поклади свої добрі руки
і хліб-сіль освяти на свята,
Народи хоч мільйони онуків,
ти ж у мене така багата!
Дай їм хліба, води і неба,
в карі оченьки — горді блиски
І знаменами революції
беззахисні покрій колиски.
Дай блакиту своїх Дунаїв
і дніпрову зелену вроду,
Поведи їх поміж народи —
солов'їв од свого народу.
Щоб твоя молода робота
заповітом земним постала,
Щоб твоя неспалима крона
біля серця мого зростала;

І хилилась на щедру ниву,
і братерства носила шати,
Коли будем стрічати майбутнє
та зеленєє жито жати!

* *
*

Віку двадцятий, дні пережиті,
Інший світанок далі снує.
На молодім зеленавім житі
Сонце гойдає тіло своє.

Макам і думам полум'яніти,
Трудна земля підведе чоло.
Знаю:
з попелу сходять квіти.
Вірю:
з каменю б'є джерело.

* *
*

Благословенна будь, земле, мати для всіх,
Вікова журавка в небесній блакиті.
Я твоя пилина. Радість і гріх,
Так, як повелося матері в світі.

Я твій кущ вогню у ряснім пломені,
І твій порух одвічний у дні уперті,
І коли ішлося до смерті мені,
Ти сама за мене вставала у смерті.

Ще яких ми в житті натворим чудес:
Жовтим колосом. Піснею. Соком у гроні.
І від того у сяйві Вкраїн і небес
Зацвіта моє серце у тебе в долоні...

* *
*

Благословен будь, світе мій, в небі й траві,
Із любов'ю і снами дівочими,
З українською вишивкою на рукаві,
З африканськими чорними ночами;

З вогняними квітами і криком повстань,
З живою водою й людською глиною,
Скажи мені, світе: «В кремні возстань!»
І возстану. І кремій стане калиною.

Я твій жар малий. Твій скупий покіс.
Синя лиштвочка. Крапля мила.
Я до тебе, як дуб до землі, приріс,
А благаю про білі крила.

РОЗДУМ

Чи встигну я цей камінь обтесати
У дві руки, із молотом одним?
Бо поїзд мій вечірній у долині
Не може довго ждати, в нього свій
Маршрут і обрій. Лінія й робота.

Уже на камені засяли очі
І налились блакиттю, вже на нім
Уста людські жагою затремтіли
І ожили, як небо ожива,
Повипуте грозою. А з путі
Той поїзд кличе в дальню вечорину,
Не може довго ждати, в нього свій
Маршрут і обрій. Лінія й робота.

Різець і молот гупає в граніт,
Щоб викресати слово, хоч єдине,
І вкласти в очі, в губи кам'яні,
Нехай вони б вогнем заговорили
Моєї мови — матері життя,
Від колисання й до твердого ложа.
Ще поїзд жде. І молот мій дзвенить,
І оживає кремій, мов істота.

ТРИЄДИНІСТЬ

СНІДАНОК

Ще мліє пруг степів. Ворони над потоком
У сивих ковдрах бродять одиноко.

По трепету листви, по снах і ситих злаках
Росте світанку тон у синіх зодіаках,
Відзорюється шлях, із молодї мли
Пора сніданку кличе за столи;
Пора наїдку, щоб іти по ділу
Птахам, тваринам і людському тілу.

Вода змиває сон цеберками гранчатими,
І лиштвочка кохань снується за дівчатами,
Розшита увочі. Вже хлопці гублять спокій,
Бо каша клекотить в картоплі крутобокій,
Її підсмажила сальцем метка рука.
І золотів хліб в свічаді молока.

Душе моя мала, стоустий мій ручаю,
Дитино, не сповита по звичаю,
Чого ж тобі? Чого, скажи, між нами,—
Наїдків чи питва з жаданнями земними?
Чи, може, жар кохань, чи серця щемний біль,
Чи пошуки людські покласти на таріль,

Чи краплю мудроти, тасмну до останку,
Долити у питво на цім людськiм снiданку?
Щоб ти, як дивний мiт, у цiй земнiй артiлi
Стократ цвiла в менi, пiдвiвши руки бiлi!

ОБІД

Розпочався обiд. За широкi столи
Посiдали дерева, i люди, i птицi.
Клен почав iз дощу, що просолений вiтром
На азовськiм лиманi. А рай-деревця
Куштували росу, пiдсолоджену сонцем,
Щiльником вересневим. А юний ручай
Поглинав синю хмару шматками пухкими.
Кiнь вiвсом хрумотiв, i малi горобцi
Розкльовали пирiг з ярової пшеницi.
Люди рiзали хлiб, крутобокi плоди
I м'ясиво гаряче. В маснiм казанi
Вуркотило дихання гречаної кашi.

Все було у гармонiї першопочать:
Золотиста година, розмова й печать
Полудневого сонця.

I там, без прокльону,
Без дурної хвальби i лихої дволикостi,
Простеляла земля скатерки iз нейлону
Та iз вiчностi теж. Iз нейлону i вiчностi.
Все пливло, кольорилося, цвiло на обiдi,

Чаркувались дерева й пісні світловиді,
Заплітались у танці повітряно-крилатому
Кармалюк.
І душа моя.
Й поле без атому.

ВЕЧЕРЯ

Тепер уже вечеряють не всі,
Бо дехто спить, вечір'я в сон заткавши.

Сім ластівок повковими крильми
Зорю вгорнули. Кінь-пенсіонер
Замріявся про половецьку гриву,
Обмиту в росах. Камінь край воріт
Заплющив сиві очі. А в колисках
Погойдуються діти, як птахи,
Сповинуті в легенди України.

Усе, як треба, в заповіді й сні.
Вечеряють лиш люди і пісні.

Там, на столах, русявий хліб лежить
Важким тяжінням поля. Помідори
Червоними серцями аж горять
І лускають від крові золотої,
І мед розкрив таємні щільники,
Щоб загасить задуху самогонки.

Сідають поруч вдови і діди,
Задума й старість. І сідає вік,
Дівчата й хлопці, пісня і кохання.
Сідає ніч. А вже за нею входять
Оті, що впали в сніжному завої

Під обеліски, вічно живучи.
Їх очі світять, складені по крихті
Із попелу й сльози, з надії й муки,
І глиняні уста, уже без болю,
Не кривляться і не шепочуть слів.

Вони, підсівши до столів кленових,
По чарці п'ють, забувши копу лих,
І дивляться на матерів тернових
І на синів, що вирости без них.

МАЙСТРИ

Вони збирались тут, у цій малій кімнаті,
В диханні вечорів, у будень чи на святі.
Жар-птиці мрій важких юрмились тут стокрило,
І в посвисті снігів натхнення їх бродило.

Ось бачу, як зійшлись. Сидять.

І слів не врочать.

Розпечені серця крівцю напругло сочать,

Всю повну від жадань, солону від розлук,
І дихають книжки біля двожильних рук,—

Їх діти роджені, їх плід і рід у світі,
Їх таїна й жага, у вруні гроз і піль,
В Довженкову ясу і в сивину сповиті,
Де Рильський і Остап готовили купіль.

Тепер спочивку час, по сльоті і роботі.
Тараса б ще сюди. Й очей Буонарроті.

Полинно пахне ніч, пов'явши в небосхилах,
І чарочка мала пішла по теплих жилах.
Приперчена слівцем, як приском у жарінь,
На хлібі житньому лежить України тіль.

Гойдається ліхтар і осяває дальність,
Як мати, край вікна схилилась геніальність.
І зерна простоти, і правди злий вогонь
Кладе майстрам своїм до бронзових долонь.

БОГОМАЗИ

Неділя — день легкий, важкий же — понеділок.
Але майстри облич вже бралися за діло
І пензлі й пензлики вмочали в кіновар,
В небесну синь густу, у вечорів пожар.

Сусідка молода, корову подоївши,
Сідала між майстрів, блакитні очі звівши.

Мадонну малювать — це не писати строфи,
А очі — річ тонка, далеко не проста.
І тітки Мотрі зір проводив до Голгофи
Обухівським шляхом всезнаного Христа.

А дід Микита мій всевишню мав прикмету,
Всю бороду руду поклавши на планету,
Розбувши чоботи, вдягнувши постолі,
Як Саваоф, сидів, благословляв столи.

Тут кози паслися і мукали корови,
Пеклися картоплі і сад бринів, як лук,
Усе цвіло й жило в гармонії любові,
У сотворінні див з мужичих теплих рук.

І вже в суботній день, для доброго почину,
У ярмарковий спів захмеленого дня
Святих несли на торг. За руб чи два по чину,
Дорожче кавунів, дешевше від коня.

І тут же за столом без лайки чи образи
За перваком міцним сиділи богомази.

З цибулі й житняка відходив буйний хміль,
Крило натхнень нових снувало акварелі,

Рембрандти й Рубенси дніпрових чорних піль,
Безпаспортні мої да Вінчі й Рафаелі!

Не налилось плодів. Не сквітло дочиста.
Але мене з тих літ ще гріють по сьогодні
І тітки Мотрі в жар запечені уста,
І очі дідуся, свої, а не господні.

ФЮРЕРИ

Фашистських павуків огидно чорні рила
Вже вивергла земля! Аби не повторила!

Ще змалечку навчаються стріляти
В сучки, в траву, у нявкіт котеняти,
В горобенят, в коріння, в попелище,
Як не в людей живих, то в кладовище.

А потім у людей. В мільйони душ.
Отут уже ти фюрерів не руш,
Вони вже знають, де і в чім вигóда,
А кулі дзвін — то ж добра нагорода!

Їдять і п'ють, як водиться давно,
Вино чи кров. Але то все їдно,
А вже закуска,— фюрерів тривоги,—
З народних тіл, постелених під ноги.

Тріщать кістки, і тріснуть жовнаки.
Тріщать суглоби і материки.
І одописців рать вбачає не без блиску
Блаженствіє і мир у тому тріску.

І в тому тріску клеяться недарма
Фашистські тюрми і фашистські ярма!
О фюрери, вас пізнаю здавна,
Продажну плоть і кров, налиту злости й жовчі.

Їх створює пап бог з овечого лайна,
А світ людський — дивак! — дає їм ікла вовчі.

УРОКИ ФЮРЕРА

Отак повзуть, підводяться і падають,
Під чорним блиском дул, під снігопадами,
Під ревищем у ніч зловісної юрби,
Слов'яни, іудеї, сакси з галлами.
Мовчить сльоза. І реквій над причалами
Панахає серця. Вони — раби.
Їх сотні сот. Сто тисяч. Ні,— мільйони.
З хаток білявих, з гетто у нужді,
Їм вирвано язик, в кошмарно-злій біді
Їх мову перетворено в прокльони,
Закрито школи.

Дойчланд юбер алес!

І свастика повзе, і корчиться павук
Над трепетанням тіл і здичавілих рук,
Очей розтерзаних, яким ця доля сталась.
— Романку мій! Рум'янку мій! — Розлука
Несе Україною своє дитя,
Де вже ні мови рідної, ні звуку,
Ні школочки. Ні лиштвочки життя,
Лиш — Дойчланд юбер алес! — більш нічого.
Обличчя стерті в чорпо-сизий плаз,
Диктатор підить кров на свій наказ,
Пожар і помсти ніч коня жене страшного.
І гнів невкутаний росте в цілющій корінь,
Як вічне древо, скуте до пори.
Ти, боже хижий, боже злих повторень,
Не повтори цього! Не повтори!

МАЛЮНОК ПІСНІ

Вона щемить, а то як дзвін гуде,
Бузкове жито копитами збито,
Руками неба личенько бліде
Червоною китайкою накрито.
Вона — та пісня — з юності в мені
Живе, і мучить сни мої химерні,
І серце рве на самотнім нерві,—
За що його убито в чужині?
І де той недруг обмиває кров
Із рук пласких, в щетині рудуватій?

Куди біжить той кінь, мов сирота,
Ірже у всесвіт? Скільки у плачі
Зведе ночей ота дівчина-птаха
З обрізаними крилами життя?
І так болить мені, неначе сам
Лежу, прострелений, під копитами,
Червоною китайкою покритий,
В довічнім сні.
І вже моя любов
Червону ту китаєчку знімас,
І сивіє в одну-єдину мить,
І топить поле у сльозах пекучих,
Що доброго й веселого мене
Отак і не діждалася додому.

* *
*

У важкувату, грубу простоту
Лісів черлених, у безмовній сині,
Вплітає дума кольори осінні
І значить шлях. І видає мету.

Дрібних суєт порідшали гаї,
Помножила душа свої причали,
І серце множить корені свої,
Рясних шукань ховаючи начала.

Не досить слова, спраги й джерела,
Не досить сонця у світанок сірий.
Є свій масштаб у кожного крила,
А правді ж як шукать кути і міри?

* *
*

Не підбереш одного тону,
Одної фарби у житті —
Молитві, бою і прокльону,
Нещадності і доброти.

В живім — жадоба і дихання,
І мертве — міниться з лиця,
І кругойдуче колихання
Вітрів не відає кінця.

То, може, в тім і є відрода,
Відтінки теплі та живі,
Що ти береш не для параду
Пекучі грані суттєві, —

І їх розколюєш надвоє,
І кров'ю спалюєш до дна,
Ачей залишиться з тобою
Хоч би мелодія одна.

* *
*

З хлібом горьованим, з гуком війни,
З душею, мов птаха, що ріже хвищу,
Прилютую себе до людської стіни
І сам собі викую кайданища.

То інших кували, — а я закуюсь
Радістю й болем в горнилі горіння,
Щоб у дорозі десь і комусь
Із моїх очей лягло озоріння.

Поставлю на слові тверду печать
Суворої проби по всій роботі.
І стане сонце весну зустрічатъ
На залізних кільцях, не в позолоті.

ДЯДЬКО МІЙ ДОБРИЙ...

Дядько мій добрий згадує світ:
У шахтарях аж п'ятнадцять літ,
Та ще на війнах п'ятнадцять літ,
Та ще в артілі — двадцяточка.

Дні посивіли, легкі й круті,
Сурми захрипли в його путі,
Сонце було як цяточка.

Дядько у мене веселий дивак:
В нього печаль — зацвітає в мак,
Довга розлука — на добрий знак,
Ночі — ростуть жар-птицями;

Голод — ознака, що буде обід,
Холод — теплу простеляє слід,
Тучі — спіють зірницями.
Дядько мій щедрий на всі скарби:
Піснею, потом, криком журби,
Хлібом важким, як олово,
Ранами й славою в дні грозові.

І на його долоні живі
Кладає Україна голову.

* *
*

Посіємо хліб в ріллю вікову,
Запалимо серце працею,
Сади запряжем у зелену збрую,
Отак собі, без овації.

Отак над живими і мертвими з попелу
Піднімем горбаті полюси
І над Америками і Європами
Закутаєм небо колосом.

Люди побачать, що ми не грішимо,
Що ми вгрузаємо в полі.
І проростуть, як святі горішини,
Наші тверді мозолі...

* *
*

Кінь мій доорював довгу пиву,
На атомну гору поклавши гриву,
І під копито його в підкові
Лягали порості материкові,
І під губами його пахучими
Бриніло поле з вівсами й тучами.

Потім стомився. І в тій утомі
Родила пісня слова невідомі:

«Щось ти, мій коню, вуздечки не маєш,
Вуздечки не маєш, неба не читаєш;

В карих зіницях не те скресання,
Спинило літечко літописання.

Коню мій, коню, моя жадобо!..»
Чорну хустину клала жалоба.

А коли світашку заткалася смуга,
Увійшов господар в конюшню до друга,

Поділили порівно хліб із шкуриною,
Та поцілувалися кінь із людиною,
Та взялись до плуга, на інші дати,
У великих борознах світ орати.

МЕДИТАЦІЯ

Ти виходь у життя
з рокотанням весняного грому,
Із весільними бубнами
біля отецьких воріт,
З буйним блиском душі,
забуваючи втому,
Із фанфарами серця,
колихаючи світ.

Виростає завзяття,
і мудрість приносить готівку,
Виростає на мужа вчорашнє дитя.
А в кінечність виходь —
наче в далеку мандрівку,
Причинивши тихо двері життя.

ЛЕНІНСЬКІ РЯДКИ

КОЛОС

В одній дорозі прагнення й світання,
Над орне поле і людське чоло,
Жовтневих бур могутнє колихання
Революційний колос підвело.

І він, зерном наповнений до краю,
Мов заповіт, і мрія, і яса,
Черкає хвилі тихого Дунаю
І молоді красує небеса.

Він у тобі, в мені і в кожній днині,
В душі і в думці, в повноті політь,
Комуністичним подихом людині
Благословляє обриси століть!

ПАМ'ЯТЬ

Тепер вже інший час. Крізь жар багаторіччя
Материки встають біля твого обличчя,
Народи й племена, мов океанів гук,
Несуть своє життя до вічно чесних рук,
Вкушаючи ягіддя, повні палу,
З могутніх кетягів Інтернаціоналу.

І не питає люд про смерті злу приміту.
Питають, як живеш і як ідеш по світу —
З богами воювать, хитать старі імперії,
В суворій правоті нові шукать критерії.

Примружених очей не тъмарить довгий час.
Ти бачиш нас усіх. І не питай ти нас,
Якщо в розвої дій ми топчемося збоку,
Нам кару покладай — по-ленінськи — високу.

І не жалій сердець. За кривду не пади.
Від тебе відступить — нема страшніш біди
І горя гіршого! Отак себе рівняю,
Палю себе й росту в диханні днів і літ,
Іду, іду, іду, все прагну твого краю,
На клич і на любов. На раду й заповіт.

КОЛИСКА

Міряв життя на правду єдину,
Ні в кого не перевтілювавсь
і не палав за чертогом.
Він був простою
Земною людиною,
а не глиняним богом.

Його малювали з кепочкою,
із піднесеною рукою,

Із червоною скрипочкою
над людською рікою.

Для мене ж він ще дорожчий,
коли, бувало, не к святу
Він переходив з площі
у підвальну кімнату.

Зустрівши дитячу зграйку,
плем'я перепелине,
Ділив він гречану пайку
на ціле царство вдовине.

І порожнилась миска
ротами не посторонніми,
Погойдувалась колиска
під ленінськими долонями;

Сюди-туди, недалечко,
скрипіла від того злету.
Чіпляючися вервечками
за молоду планету.

СИН ЯЦЯ-КОВАЛЯ

* *
*

Уже давно нема тієї кузні,
Що дихала блакитно-червонястим
Рясним вогнем з дубового вугілля
І молотом дзвеніла день при дні.
І коваля немає. Жовта стежка
Черемхою та безом поросла.

А син Іван забрав отой вогонь
І перелив у літери залізні
Любові й смутку, вогняні троянди
Посіявши для матері, й діток,
І для землі, що зветься Україна,
Заквітчана трояндами й вогнем.

І оживає горна тихий спів,
І тяжкий молот гукає у груди
Планеті й людству, щоб тривожні сни
Не мучили те людство на світанку.

* *
*

Мрок і марево над озерами
Бронзотілі гойдають буки.
Він ходив тут з вогнем і тереном,
Посміхався крізь темні муки.

У холоднім недобрім світі
Не шукав чарівної звади;
Світ на нього поставив сіті
Із підлоти, ганьби і зради,

Щоб залити рядки сльозами,—
Що печальніш була в поета?

Та не ті в'язарі в'язали,
Заплітали не ті тенета!

«Треба в ґрати його забрати,
Щоб сивіло чоло круте...»
Але він спопеляв ті ґрати,
Як навчився у Прометея.

* *
*

Усе життя — як пісні передмова,
Як мед гіркий, де слава та хула.
Шукав на серце кованого слова,
Шукав на плечі сизого крила.

Для тих, що йшли голодні і розбуті,
З очима, як почей палахкотінь,
У киптарях, у чорному мазуті,
На день і вік поклавши віщу тінь.

Знайдеш, Іване, слово серед бою,
Зростиш крило і вилетиш в блакить,
Але, не зраджений самим собою,
Ти не втечеш-бо від людського болю,
Що розриває серце кожну мить!..

* *
*

Не знали люди: жить йому віки,
Коли підводив у просторі зорні
Могутні руки, наче блискавки,
Обламані, погнуті, та незборні.

Не здогадались: мислю, мов крилом,
Проріже ніч, в диханні до останку,
Всвіломудрим і ясним чолом
Прихилиться до людства на світанку.

Коли виходив у широкий світ,
То ще й того провідали замало,—
В яких тортурах серце знемагало,
Щоб через них пробився слова цвіт...

* *
*

Та й радості було, чого таїти?
Он під дощем загомніли віти
Говіркою зеленою. Між скель
Снується неба сонна акварель,
В напівзабутих кам'яних скрижалах
Душа бринить і на прозорих даях
Вдягається в надію, мов ріпник.
І віра віриться, як серця здобич,
Коли чорнявий молодий Дрогобич
До слова й думки ласкою приник.

Вусаті вуйки, сиві, як стосил,
В шинку з тобою сівши біля столу,
Нужду карбують, пиво п'ють спрокволу,
І піт струмить із гудзуватих жил.

Та й радості було, чого казати?
А за вікном осіння ніч в Карпати
Веде Україну, оповиту в хміль;
Вона заходить з мудрими очима,
Тебе цілує й, ставши за плечима,
Дарує хліб своїх солодких піль.

* *
*

Біля його вікна зупинявся світ,
Отой жебрачина в старій одежі.
Він із поту й сліз робив динаміт,
Щоб із нього в майбутнє
Вибухали пожежі.

Із каміння сік полуміння руде,
Із проклять — симфонії всім убогим.
Тільки слова свого не міняв ніде,
Щоб було Україні мечем і прологом!

* *
*

Кам'яними дорогами, від хати до хати,
Закарбовані в серці, для віри й привіту,
Революційні ритми, як гори Карпати,
З каменярами ідуть по світу.

То Франкові очі допитливо-зорні
Не зімкнули повіки від кривди гіркої,
То Франкові руки на вічному горні
Роздувають багаття душі людської.

Проросла, зазернилась, засяяла блиском,
Вузлуватим корінням його ідея,
І стоїть він не скелею, не обеліском,
А живою книгою Прометея.

* *
*

Тебе я вгледів змалечку, уранці,
Коли віки зустрілись на мечах,
Оті слова, ті рішники-повстанці
Мене й сьогодні будять по ночах.

Пішов, як мрія, в темні заметілі,
Ламаючи свавілля і тюрму,
І тільки спраги борозни вчорнілі
Лишили слід мені не одному.

Бо вже давно на камені і руті,
У серці й думі, в ріллях повесні
Горять його скрижалі незабуті
І, як Держава, зводяться пісні.

* *
*

Ще тільки-тільки ставало на світ,
Хмари юрились кошлатим кошем,
Піднімали вітри мільон трембіт
Понад Черемошем.

Кривда сипала чорну сіль,
Правда сіяла край дороги,
І ріпницька нужда повзла звідусіль
На сопухи й перелоги.

А він ішов над душею долин,
Захрещений волею не в самотині,
Над примруженим зором гуцульських
хатин,
Поділивши серце собі й людині.

Сонце росло, як велетенська бджола,
І бриніла природа.
І молилися соняхи біля його чола,
Щоб Україні була свобода.

ОКТАВИ ЗЕЛЕНОГО ЛІТА

ІДИЛІЯ

Біля села, що має назву Бірки,
На тій полтавській милій стороні,
В промінні синім від ясної зірки
Горить багаття, тліють у вогні
Сухі полінця, в гомоні говірки
Хлоп'ята жваві стрілися мені
І пригощать взялися в тій хвилині
Печеною картоплею в шкурині.

Микитки, та Васильки, та Олесі,
І кожен третій на ім'я Іван,
При тихім Пслі, при голубому плесі,—
Замурзаний і войовничий клан;
Тут космонавти їм на інтересі,
Ракетний злет і Тихий океан,
Людських відносин згода і незгода.
На всякий плід своя, вважай, погода.

На цій землі, у цім селі малому
Зростав колись і мій хороший друг,
Йому стежини слалися додому
З багаттями вечірніми навкруг.

І той же глід спадав біля щорому,
І море мрій котив зелений луг.
Мабуть, йому ще видяться й донині
Ці хлоп'яки з багаттями в долині.

ВІТРИЛО ДОЩУ

Шумить, шумить розгойдане вітрило
Дощу рясного на роздоллі нив,
Громи клепають радісно і мило
У блискавках народжений мотив.
Напийся, серце, і постань стосило,
І зацвіти катраном поміж див
Буття земного, де, здолавши муки,
Могутній степ підводить сиві руки.

Рокоче, б'є, нуртує далиною,
Струмить за обрій блискавок орда,
І шлях мій дальній повниться луною,
І не страшна мандрівнику біда;
Важучий колос мліє преді мною,
Широке небо в вуса запряда,
І пахнуть медом, як осінні соти,
Мої земні простори і висоти.

СМАРАГДОВЕ ДИВО

Їх школярі садили над ріллею.
У смарагдовім пролисту й гіллі
Вони шумлять між небом і землею,
Зелені струни неба і землі,
І літніх гроз вдягаючи кирею,
Немов летять у вітру на крилі,
Корінням пнуть і пружаються поволі
У світ мелодій молоді тополі.

Понад дідівські збратані могили,
Над роздоріжжя, в пеба оболонь,
Червонозорні заграви щосили
Їм крешуть міць і яросний вогонь,
І труд людей, і горді небосхили
Їх записали в пам'ятку, либонь,
Літописом зеленим, без печаток,
Як днів нових стрункий першопочаток.

Шуми ж мені, зеленопружне диво
Полтавської рясної сторопи,
На мій поріг, де дозріває жниво,
Чи то з мілин, чи то із глибини,
Щоб лиш душа не краялась мінливо
І прагла суті, й сонця, й далини,
Як ті тополі ніжно-урочисті,
Як те гілля у смарагдовім листі!..

ВЕЧІРНІ РЯДКИ

— Тут заночуєм, на краю села,—
Сказали люди,— у вдовиній хаті.—
Надходить з поля вечорова мла,
Землею стеле тіні сизуваті,
А нам би хліб та юшка ще була,
Харчі вдовині, звісно, небагаті.
Хатина. Хатка. Вікна в даль доріг.
Рум'янку цвіт схилився на поріг.

Був чоловік і юні два сини,
І родичі любили вже певістку.
...Гуде, гуляє заметіль війни
І замітає снігом чорну звістку;
А серце жде. Повернуться вони,
Зламавши літери на обеліску.
Коса вдовина вже не падає з пліч,
Бо кожен волос — посивіла ніч.

У неї ті ж артільні трудовні,
І радощі, і смутки пережиті,
І птахоферма в ночі весняні,
І косовиця в молодому житті.
Спасибі, має руки вогняні,
Що можуть землю повернути в світі.
А прикрашає удові турботу
Лиш радіо. Та кінофільм в суботу.

Вона не хоче пі порад, ні втіх,
Сама собі порадиця завзята.
Давно навчилась, не за божий гріх,
Трудитись вічно й вічно виглядати.
Пливають літа по річищах своїх,
Стираючи дрібненькі дні і дати.
А біля неї, чисті, мов кришталь,
Земля і небо. Мрія і печаль.

Десь на світанку всіх нас провела
І довго вслід дивилась біля тину.
Неначе знов молодшою була,
Харчі збирала на дорогу сину.
Вдовина хата на краю села,
Чолом тобі, мала моя хатино,
Де пахне хліб, і зацвіта катран,
І виглядають очі в ранню рань...

ЗЕМНІ ОКТАВИ

Ну, братку мій, узявся до октав,
Немов не знайдеш легшої роботи,
Вже б краще сів та гарну оду склав,—
Сто грам срібла, а більше позолоти,
Чи то піснями знову пролунав,
Чи то верлібра закрутив звороти!
Воно-то так, як кажуть мудреці,—
Не все ж те злото, що в твоїй руці.

Тривожна пісня розкрива уста,
Коли її покличеш враз і вдруге,
Будівля слів — не забавка пуста,
В жадобі просить жару і напруги,
А з плином літ дорога не проста,
Тобі несе земні могутні фуги,
Клекоче, повен потаємних звад,
Октав суворих чарівничий лад.

Всьому свій час у кольорі новім,
Всьому є місце в тиші і в пожарі,
І навіть літній вигуляний грім
Міняє тембри й покоти у хмарі;
Чому ж тобі у помислі своїм
Не розбудить світанки сині й карі,
Не заплести зелений біг отав
У мідний дзвін злютованих октав?

РОДОВІД

Плечисті й горді, вогняної проби,
Тісним гуртом сідають за обід
Чоботарі, і теслі, й хлібороби —
Мій добрий рід і давній родовід.
Стоїть за ними обрій крутолобий,
І трусить вечір вересневий глід,
Вродлива пісня розсипає бризки,
Гойдає неба голубі колиски.

Мій родоводе, дня мого скрижаль,
Дорога й вік лягли тобі на плечі,
Вогонь і піт, розлука і печаль,
Крило шукань за маревом хуртечі,
Залізний ключ і тихоревний жаль,
І мудре слово і немудрі речі,
Як день і ніч, як світло й темнота,
В однім двобої руки запліта.

Не загуби ж біля цієї хатини,
Такі далекі і такі свої,
Найперших слів обпалені клітини,
Де обсідали душу солов'ї,
Полинний запах молодого дніщи,
Гаптованої в синій ручаї,
Де родовід, у праці понад силу,
Несе вагу землі і небосхилу.

ЄДНІСТЬ

Тут обеліск у житі, а на нім
Медалі сонця й неба теплі жили.
П'ятсот упали в залші громовім,
Упали й голови не похилили.
Стояли мертві, в колі мовчазнім,
Живими ще підтримані щосили,
Обвіяні не сірим забуттям —
Одним диханням. І одним життям.

Отак би, друже, нам літа пройти,
Долаючи всі грані і висоти,
Пізнаючи і горе гіркоти,
І чистий жар невидної роботи,
А похпився б,— підняли брати
Твого серця ритми і клопоти —
На сотні рук! — із помислом незлим,
Одним диханням. І життям одним.

СВІТАНОК

Сини і внуки в них зросли потому,
Пішли в' світи з замріяних хатин
До гідростанцій і до космодромів,
До лазерів і атомних клітин,
Шукаючи не чарівничих гномів,
А кібернетики могутній плин,
І тільки в снах їм видиться 'в приміті,
Як сад пливе у сяйва білоцвіті.

ШЛЯХ

На цім шляху, у степовім завої,
Брели віки в незвіданій меті,
Плебеї, смерди, ватажки і вої,
Похилі й горді, в лжі і в правоті,

Де височать між пампи голубої
Чорноземні румовища круті.
Там заплелись у мову твердих літер
Червоний стяг і скіфів древній вітер.

Відкопотіли, відлунали гули,
За шелом'янем кречети кричать,
І на щити, мисюрки та фібули
Скарбниці літ покладено печать.
Могутні Святогори та Микули
Виходять внука з космосу стрічать
І на нову осанну хилять плечі,
У сорочках лавсанових, до речі!

ПІСНЯ

Звідкіль вона, минувши дні і числа,
З-під обр'ю, з-під сивого крила,
Зажебоніла, забриніла, звисла,
Теплом і смутком серце пойняла?
Кому в минулім на розраду блисла,
Вся зіткана із неба й джерела,
Важка, як жар, легка, як плин потоку,
Струну століть плекала одиноку?

Я вже не спав. Я щастя брав на очі
І слово пив, не прибране у цвіт.

І хто ж її у сутінки дівочі
Отам співав, біля яких воріт?
Мою повчальну і печальну зночі,
Мою клечальну із дитячих літ.
Крізь посвист вітру, давніх літ навали
Чиїх-бо вуст її вуста шукали?

КОНИ

Під дощиком намокли гриви й жили,
Стоять півколом, в тихім табуні.
Півсвіту поорали, й зволочили,
І вколосили в щедрому зерні.
Їм грім копит вчувається щосили,
І реквієм, і марші на війні.
Тепер тим коням влітку, серед ниви,
Конячий бог не заплітає гриви.

Тепер у них свої, сказать, ліміти,
Так як води закуті береги.
У карих снах луги схиляють віти
На давні рани, шлеї та плуги.
Та ще вівса потроху сиплють діти,
Шукаючи підкову з-під ноги,
Очима проводжаючи під тучі
Тіла машин, безхвості та блискучі.

РОЗДУМ

Десь там — ракети, вибуховий атом,
А тут — підсоння осені й грибки.
Опуклі звірі в листі плескуватім
Снують собі, як жовті колобки.
Тече прозорість сявом крилатим,
Живе із мертвим в'яже залюбки,
І геть спітнілі, й груди нарзпашки,
Стебельце тягнуть молоді мурашки.

Минулих днів минулася негода,
І тут, де сохнуть роси вогняні,
«Труди і дні» старого Гесіода
Нагадують тобі труди і дні,
Де жовтий лист, і серця тиха врода,
Незбутий жаль з надіями в рідні,
В сплетінні мудрім, темні чи іскристі,
Як сонце й тінь, у першороднім листі.

ДЖЕРЕЛО

Ще поп'ємо із цього джерела
Так, як пили в ночівлю партизани.
Летять, летять, втираючи з чола
Засохлу кров, летять через тумани,

Через екрани неба й гори зла,
На гривах віку, через сні і рани,
Летять обмити біля чорних віт
Червоний біль, і сукровицю, й піт.

Ти гомони, джерельце, гомони
Блакитними устами, в супокою,
Гарячим кличем, відбитком луни,
Фатаморганним воскресінням бою,
Ось-ось ще вийдуть, збратані, вони
І сядуть при багатті над рікою,
Де леться джерело на тихий плес,
Червоне з крові. Синє від небес.

ЖАДАННЯ

Не відбирай у мене цих дубів,
Полів рясних, поділених в квадрати,
Дошів струнких, підхмарних голубів,
Щедротних мрій, помножених стократно.
Вогню і хліба таємничий спів
Не відбирай у мене, доле-мати!
Без них — на серце ляже глухота,
У них — мій знак, і корінь, і мета.

Даруй мені жадання молоді,
Малого щастя сяйво неохоче,

У дереві, у голосі, в воді
Постане слово й вітром затріпоче.
Усе це так. Ачей в тяжкій біді
Воно, поете, кличе і клекоче?
Хіба не ці жадання ти носив?
Хіба цього ще змалку не просив?

СТЕПОВИЙ ДВІР

I

При степовому вічному дворі,
Де похилились рученьки акацій,
Встають вони у сяєві зорі
Без некрологів, снів і медитацій,
Загублено боїв календарі
І голоси розвідувальних рацій,
В зітлілих касках, наче диво з днів,
Пшениці корінь вуса простелив.

Там плуга слід біля очей проліг
І джерело пробили чисті води.
Мохами взявшись, кам'яний поріг
Не зачепив пораненої вроди,
Встають вони під маревом доріг,
Оті, що світ зігріли в час негоди,
Тримаючи на плечах жаром ран
Обмитий кров'ю наш меридіан.

II

Підводяться танкісти й сурмачі,
Розвідники й піхота — пішаниці,
І світяться під місяцем вночі
Повиті димом молоді зіниці.
Як я казав: кленочки на плечі
Зростають в них — і гнізда мають птиці,
А через груди — горе, не біда —
Тече до моря звонкова вода.

Їм тільки б знати через біль розлук,
Через літа, в безмежному зеніті,
Як родить хліб і виростає внук,
Яка тепер політика на світі,
Чи поламались тюрми, повні мук,
Тиранами гратовані в граніті?
Бо якщо ні, — навіщо ж їм в жалі
Цей сон і спокій грішної землі?

III

Злягли в пилу біля нічних багать
Бійці мої з передової чоти.
Вони не встигли поле доорать,
Синів найкращих у житті зачати
І дні свої, що схожі до розп'ять,
Не встигли до ладу закарбувати,

Лише покрили люту ніч сліпу
Фанерними зірками у степу.

Здіймайте руки, теплі і живі,
Ячіте голосами попід тучі,
Ачей знайду на камені й траві
Сліди звитяг гарячі і горючі,
Де в тишу обернулись грозові
Громаддя ночі й думи невсипучі.
І закарбую у людській душі
Ваш крик життя, мої товариші...

ЗЕЛЕНИЙ ВЕЧІР

Спадає спеки марево безкрає,
Мережами снує вечірній слід,
А біля клубу на гармошці грає
Гордій Матяш, із фронту інвалід.
Тепер у нього клопотів немає,
Давно скінчився юності похід,
Зробив протез — на погу зрізав липу,
Хода хороша, тільки повна скрипу.

Та є в житті іще одна морока:
У сні приходить молодість крута
І, наче липа крониста й висока,
З ноги росте і цвітом зацвіта.

І дітвора, завзята й синьоока,
Той трудний цвіт в торбинки підгорта.
Спадає спеки марево безкрас,
Тече життя. І десь гармошка грає.

* *
*

Старим позначена окопом,
В рясну сповинута блакить,
За Сивашем і Перекопом
Дорога Леніна лежить.

Їй сниться день літописання,
Де світ зійшовся на мечі,
І п'ятикутних зір скресання
Горить у неї на плечі.

Дорого, дорого, з-під вітру і грому,
У травах, у росах, в огні,
В розлуці і в щасті, із дому й додому
Лежиш біля серця мені.

Ти кривцею сполочена,
А танками зволочена,
А кулями засіяна
З горем на межу.

З Волги, з Дону й до Дунаю
Широчінь твою безкраю
В чорних ранах пам'ятаю,
В думці бережу.

Дорого, дорого, з-під вітру і грому,
У травах, у росах, в огні,
В розлуці і в щасті, із дому й додому
Лежиш біля серця мені.

Я тисяч доріг переміряв принади,
А тільки тебе покохати я зміг,
Бо ти мені втіха, і тиха порада,
І в горі супутниця, й рідний поріг.

Для щастя малого нічого не треба,—
Була б твоя даль — степова течія.
Вгорни мене вітром, і сяєвом неба,
Й калпковим щебетом, мати моя!

* * *

Ремигають круторогі,
Йдуть по крутоярах,
Пилом стеляться дороги
В полинах та хмарах.

В мажах — риба, клунок солі,
Скарби небагаті,
Над чумацьким тілом в полі
Ворони крилаті.

Дорого, дорого, з-під вітру і грому,
У травах, у росах, в огні,
В розлуці і в щасті, із дому й додому
Лежиш біля серця мені.

У сонці зігріта, лежить на півсвіта
З колиски, з дитинства — своя!
Дорога, доріжечка, стежечка вита,
Народна дорого моя!

* *
*

Широка, вільна, сизопера,
Дорого праці й далини,
Ідеш під зорі в стратосферу
З земного лона й глибини.

І все нездійснене — здійсниться,
І все забуте — оживе,
Бо ти — мета, і ти — жар-птиця
І все чекання вікове.

ВІТРИ

Біжать, нуртують, хияють злий стосил,
Свистять і падають в буремній веремії,
Вітри мої, гінци жаги і мрії
У грандіозності невидних тіл і крил.

Блакить і пурпур, тьма і ряснота
Дерев розгойданих розкуті стеле тіні,
І шуляться хати, і ночі мруть осінні,
А хвиля котиться ошпуйна та густа.

Отой екстаз вітрів, ті сизі табуни,
Ті орди грив і туч з очима горобою,
Побратані зі мною і з тобою,
Стирають грань душі і грані далини,

З Карпат у небокрай, з небес у білий світ,
У божевільний шал, у свист біля дороги,
Вітри мої, сварбоги й сивобоги,
Горішняки, й низовці, й запороги,
І сіверці, й підзорці з давніх літ.

А потім стомлені від туч, глевких, як олово,
Від мурів і твердинь, злітають на поріг,
І тихо сплять, і хияють сиві голови,
Щоб я красу їх в віршах приберіг.

25.VII 1967 р., Конча-Озерна

ІЗ ЗБІРКИ
«СЕРПЕНЬ ДУШІ МОЄЇ», 1970 р.

ЗЕРНО

Били його на токах залізних,
Пересипали в ноцях запізніх,
Жаром термітним пекли під боки,
Щитом броньованим толочили,
І випивали останні соки,
І виминали двожильні жили.

В землю ввігнали за мить єдину
Зеренце, зерно, хлібну зернину.

Воно ж, як людина, забувши втому,
Чекало весни й молодого грому;
Зросло, підвелось, перейшло обніжками,
Перед руїнами, біля хати,
Й пошкандибало зеленими ніжками
Людину погодувати.

ВИДІННЯ

Я бачив, як синя вода кресала
Крижину попід мостами,
І з каменю ружі повоскресали
І зацвіли устами.

З підлоти не лізла важка отрута,
І зради посохли межі,
Й стелилася добра весняна рута
У Правди по всій одежі.

А за побойщем, злом і ревом,
За віковим походом
Із шибениць виростали дерева
І виспівали плодом.

А небо пливло золотою рибкою,
Впліталося в жовте жито.
І моя балада ставала скрипкою,
Щоб серцю не затужити...

КОБЗАРИК

Білий дід, білий дід,
Гарби та вози,
Кониченьки на поводдях
Сонце привезли.

Дід на приструнках поволецьки
Хилить слово, як тополецьки.

Сіються пісні з руки,
Не надумані,
Сіються Залізняка,
Гонти з Умані.

А за дідом горьована,
Повна хмелем,
Україна, мальована
Рафаелем.

В діда руки, наче гнуті луки,
Неспідкорені,
В діда очі лежать на обочі
В білім корені,

Повиривані на криці
Катом з криги,
Нерухомі дві зіниці,
Наче книги.

Буде день, буде суть,
А не голосіння,
Тії очі проростуть,
Як насіння.

ПРО МАЙСТРА

Де твої круги одвічні, призабуті нині?
Гончарику-глинчарику, ідоле у глині!

Вилітали з глини птиці,
Грілися на комині,
В кожної твої очиці
У далекім спомині.

Вилітали сиві коні,
Крилися світанням,
І ставала біла глина
Весняним іржанням;

І співала душа твоя
В глечичку й горняті
Дивним тенором високим
На весільнім святі.

Ще ходили, як сталеві,
На мужицькім жниві
Українські жовті леви
В золотій поливі.

Де ж твої круги одвічні, призабуті нині?
Гончарику-глинчарику, ідоле у глині!

А твої дзбанки червоні
У музеї висяться,

Як живі, зітхають коні,
Птиці прагнуть місяця:

Обклювали небо сине,
Сіли в терені,
Обтрусили всі росини
На рай-дереві...

ФРЕСКА

Отут вона одна поміж речей,
Затерла тінь прозоро-кришталеву,
Блакитний зір ввігнала в тьму ночей
І розтеклася мислю по дереву.

Ще виплесне над нею жар сторіч
Свої полки у войовничій зваді,
Ще Ярославна плакатиме вніч
На тім валу, у тім Путивлі-граді.

До фарб її докотиться луна
Татарських орд, що крутять дівку-бранку,
І золоті знамена Богуна
Прихилияться до неї на світанку.

І циндра часу одлетить у даль,
Як лист осінній на зеленім вітрі,
Коли вона простеле свій кришталь,
Розкутим сонцем бризне на палітрі.

* *
*

Вгортає ніч на теплому крилі
Дітей, звірят, колиски в тихій мові,
І вже дівочі посмішки й жалі
Перецвіли в троянди пурпурові.

А по сухім листку календаря
Бредуть дощі на лапах, у тумані,
І десь в мені народжена зоря
Блакитним сяйвом осяває грані.

Все міниться. І тиша родить грім,
І грім тече в жорстоке безгоміння,
І мислі пульс у прагненні живім
Зелений лист жене через каміння.

БІЙ МАКСИМА КРИВОНОСА

Життя — на дибки. Мліють хати.
Стоокій гнів січе лани.
На честь і мсту, на шал розплати
Стоять полки. Свитки і шати.
Стоять голота і папи.

О шлях Волинщини! Із мроку
Зведи знедолені поля,
Де Єремії хиже око
Пильнує стяги короля.

А давали пити з чаші
Кров Христа з надією,
Відречись себе, Яремо,
Станеш Єремією!
А давали їсти тіло,
Біскупом помічене,
Бідне тіло України,
Ятаганом січене.
Перейди всі кладоньки
Та від мови-ладоньки,
Від народного звичаю —
До панської владоньки.

І перейшов блюсти закона,
Коронним гетьманом сюди,
Людська сльоза, мов кров червона,
Тече з рудої бороди;

І двоє крил у тьмянім золоті,
Сріблясті кинді, меч в сідлі
Як виклик вольності й голоті,
Й душі, присохлій в мозолі.

І стоять полки,
Наче плин ріки,
В латах, в кованих мисюрках,
Золоті вовки.

А голота стоїть,
Наче вітер століть,
Кривоносові суремки
Виграють у мідь.

Ворон кінь іде,
Аж земля гуде,
Біля шабельки-дамаски
Голову кладе.

— Сідлай коня! — шепнуло поле,
І дня могутнього число,
Піднявши в небо сиве чоло,
Кривавим цвітом проросло.
І потекло, й пошаленіло,
Зануртувало в дим, в ясінь,
Рвонулось тіло геть на тіло,
Без вороття і воскресінь,
Сльоза в сльозу і кров до крові,
І крик, і круки біля лиць,
Дамасок виблиски багрові
В зигзагах чорних блискавиць.
Кричали душі, бились коні,
І очі, вирвані з орбіт,

В останніх муках на припоні
Ще сліпо блимали у світ.
І сонце в чорно-білім диску
Несло небесну корошов
На смерть, на щастя, на колиску,
Де з горем грається любов.

Тримайсь, Максиме! Сяє небо,
І стяг, і меч біля коня,
Хилися, зрадо! Біля тебе
Гаптує крила ворошня.

І тій паноті кунтушистій,
З волинських кленів та ялин
Вже теше обрій урочистий
Горбаті віка домовин.

А де ж Ярема? А де ж тюрма? Тіка невесело,
І Кривоносова шабля кута над ним занесена;

Понад Карпати, над білі хати, над Піренеї
Тікає зрада, і мчиться правда побіля неї.

Копита б'ються, і шаблі гнуться, на бій готові,
Обличчя вершників серед ночі як мармурові.

Чіпають гриви за білі хмари, за верховіття
І простеляють жорстокі тіні в нове століття!

* *
*

За подихом полів стоїть осіннє диво,
Рихтоване в блакить і повне через край,
З білявих снів і дум, що сходять неквапливо,
Із протиріч буття і журавлиних зграй.

Там вруна пружається і оживає глина,
Бурштинові хати чи бірюза весіль,
Все скарбом дорогим візьми, моя людино,
На щастя — то лиш дар, на рани — то не сіль.

Там сміх і посміх є, свої без масок лица,
На крилах осені бринять смугляві дні,
За обрій пролягла осяяна пшениця,
І сяйво те в мені, як знак життя в мені.

Від нього сам беру роботу невисоку,
Натхнення сизий мак летить крилом тугим,
І пісня підповза до синього потоку,

Щоб вистраждать, і жить,
І зацвітать над ним.

* *
*

Ні за що згудять, не розсудять,
У сірий колір обів'ють,
І ти, як сирота на людях,
Вже п'єш не суть, а каламуть.

А ти в засніженім завої,
Між протиріч і суєти,
Знаходиш плин води живої,
Яку байдужим не знайти.

Як без ночей нема світання,
Так без світань шляхи не ті,
І якщо в муках є шукання,
То, значить, муки ті святі!

* *
*

Мене так доли народила,
Дала жадання вікове,
І молоденька хвиля мила
Десь біля серця, а живе.

І, може, вміло чи невміло,
А голе слово подала,

Вдягла його в звичайне тіло,
Щоб не палить людські діла.

І я в епоху сьогочасну,
Щоб іншим не завдять жалю,
Сушу, нівроку, хвилю власну
І власне серце попелю.

* *
*

Я знову тут, із отчим домом,
Із юним серпцем, як було.
На даль полів, за космодромом,
Лягає вічності крило.

І там, де осінь чорноока
Фарбує пагорби круті,
Ніщо не згублено, нівроку,
Та дещо знайдено в житті.

* *
*

На весіллі стояли бітло-піжони
І насміхались над жінкою:

— Дивіться, дружки, в неї руки чорні,
Як вугілля в горні,
Дивіться!

А вони таки були чорні...

Тільки враз підвелися над молоком,
Як дві білі лілеї;
Над хлібами, як два молодих пера,
На городі хитнулись сизомаками;
Прилягли уперто важким перстом
На хліби, що місила,
І на вічній дорозі
Людським хрестом,
Виглядаючи сина.

ПАМ'ЯТЬ

(Балада)

Бійця не ховали —
На землю поклали;

Під білим місяцем,
Під небом голим,
І стали груди у нього
Полям.
Розумієте? — Полям.

з Пам'яті

(Балада)

Бійці не кавахи,
На землю такелати;

Гіг бітти мізачен,
міг кебом голми,
У сталі г'рди у н'бо
Голем.

Аузуміте? - Памі.

У по кін косежавіи
Знайданіа н'бо,
Бу в бігавих д'нон'ях
Сади цвітун'я;

Год н'бо огах
На земліи просторі,
Де і зиранинел
С'лоди,
Д'н'ці,
Ма зорі.

z

Автограф балади «Пам'ять»

І по нім космонавти
Знаходять путь,
Бо в бійцевих долонях
Сади цвітуть;

По його очах
На земнім просторі,
Де збираються
Сльози,
Доці
Та зорі.

ІНВАЛІДИ

Курних доріг забувши біди
І крик траншей на спаленій землі,
Пили горілку інваліди,
На милиці поклавши мозолі.

Стояла поруч молода відвага,
Закуска на газеті: хліб і сіль.
Біля вітрин в питві бродила буйна брага
Їх подвигів, двобоїв і зусиль.

Широке небо, схоже до шинелі,
Ятрило спогади і ночі грозові,
Підводилися милиці з панелі
І танцювали як живі.

Захрипла пісня, що, подібна птаху,
Солдатську кликала любов
Біля плечей нового злету й змаху
Ще не довершених будов.

ВЕРШНИК

(Балада)

За сивим пилом, за сяйним полем стелились коні,
За тую дівчину-революцію шляхи червоні.

Вдягнув шинельку, почув прощання та сміх малечі,
Багрянні зорі поїд снігами лягли на плечі.

На роздоріжжі обняв розлуку, на мить щасливу,
України коси поклав на руку, судьбу — на гриву.

Помчався пилом, помчався полем, як тур з безодні,
Летить літами і не вертає ще й по сьогодні.

Пісню покотив,
Сам знайшов мотив,
Як вітер.

Книгу полистав,—
Сам навіки став
Між літер.

Та під зорями і тучами,
В села і міста,
В білім камені горючому
Ще кричать уста...

ЛЮБОВ

(Балада)

- Пригадай мене, Іваночку!
- Пригадаю.
- Пригадай мене, Оксаночко!
- Пригадаю.

А за війною, за чорним пилом,
Травою, полем і небосхилом,
Як давнє марево рятівниче,
Далекий голос бринить і кличе:

«Вже не болить мені давня рана,
Я хочу бачить тебе, кохана.
Збери моє тіло посеред бою,
Я нашу вірність прикрив собою;
Склади мої очі по крапелині,
По тих осколочках, що в долині;
Руки — по кореню не в пожарі,
Голос — по птицях у білій хмарі...»

Голос той кличе, вніч воскресас,
Вона ж — четверте дитя колисає.
І нащо їй руки, морозом скуті,
Нащо ті очі, в літах забуті?

ПЛУГ
(Балада)

Меч заржавілий знайшли у полі,
Скували плуг із меча поволі,

А в наші дні, як стару прикмету,
Плуга того віддали поету.

Став він із плуга іскри кресати,
Стали століття в нім воскресати:

Поле і жниці десь на світанні,
Гнів і сльоза на людськiм диханні;

Білені роси попід пожарами,
Пісня мужича з очима карими.

Плуг той живе не в ганебнім зреченні —
В залізній мові,
В залізнім реченні!

* *

*

Десь поміж зав'ями,
Ніччю з-за ріки,
Молодими віями
Бризнули віки.

Серце оживилося,
Підвелось чоло,
Темне засвітилося,
Мертве ожило.

А під синь-березою,
На тяжкім мечі
Билася поезія
З лихом уночі.

ДУБИ НАД СТУГНОЮ

У карбах шлях лежить, плямований катранню,
З автолом звіробій у барвах на світанню
Сплітає пахощі, і зграя голубів
Снує крилату тінь у мареві дубів.

Вони стоять отут, приклавши чорні віття
На знак розлук важких, на весілля й століття
Моїх родів рясних, і поколінь, і снів,
І марень змучених, де перший день яснів,
Де вся матерія гарячим сріблом кута
І крон могутній шал, мов правда і покута.

Візьміть собі у дар небес блакитний ріг,
Візьміть моє життя і дайте інший біг,
Дуби мої рясні над Стугою іздавна.
І не з Путівля — тут ще вийде Ярославна,
В тривозі віковій і в кличах з полуночі
На український край премудрі схилить очі.

* *
*

Тут Стугни плин малює вічну карту,
Де батько, й дід, і дядько мій косив;
Я з тих малих шевченківського гарту,
Що світ спізнав, а чорний хліб місив.

І з тих замісів ноша за плечами
Вже не така й важуча, як на те,
Глобальними й водневими ночами
Мій бідний цвіт не в'яне, а цвіте.

Мої у нім рум'янки і мережі,
Громаддя туч і сизий деревій,
І люди ці, й небесні білі вежі,
І камінь той, що на дорозі,— мій.

Ця плинь, і даль, і слово край хатини,
Пахучий день, прозорий, як весло,—
Усе ввійшло в мою грудну клітину
І біля серця дивом поросло.

Усе, що билось мрією гіркою,
Коріння вирвало і десь пішло звідсіль,
Лишилися дуби, як свідки над рікою
Моїх колисок і моїх весіль.

Там п'є меди веселка прехороша,
Там клекіт років, пам'ять і луна,
І легшає, й прозорішає ноша,
Мов України древні письмена.

* *
*

Тут в'ється Стугна, пахнуть медуниці,
Де я колись ходив, замурзаний малюк,
Де розписні, як сон, загонисті синиці
Клювали чорний хліб з моїх дитячих рук.

І мрію сховану, й легенду волохату
Принесли нам весни уночі
В покладену на зруб дубову отчу хату,
З піснями край стола, проса́ми на печі.

Росли дитячі сни, як дерева за нами,
Прощалися діди, лишивши розум в дар,
І пахощі землі мережились димами,
Де риба, і ремінь, і динь густий янтар.

А в кольорах земних душі світилися двері:
Мemento морі, й цвіт, і візерунків дріб,
Збиралися дощі, як діти до вечері,
На сивім полотні боги жували хліб.

Тепер у тім краю дитячі інші личка
В заметах снігових, біля нічних багать
Виносять чорний хліб розкльовувать синичкам,
Бо зими й весни йдуть, а птиці все летять!

* *
*

Не збиті в заметіль, не схилені добою,
Вони собі стоять, немов солдати з бою,
Лише поранені. І тут же, де потік,
Цілющим видом дубовий бродить сік.

Не стерли сивих рап і не згубили вроди,
Зеленої — з корінь — державності природи,
Могутньоокронисті! І їм зрідні сповна
Бептежної душі притишена луна.

Отак ізмалечку стою опоруч з ними:
Людина, зелен лист і сонце — побратими,
Спокійні працею і струджепі чолом,
П'ємо своє життя над Стугни джерелом.

А якщо трапиться отой конфлікт зі мною,
Що я впаду на шлях, не відробивши все,
Тоді сім'я дубів, — не віком, не труною,
А кронами в вітрах мій голос понесе...

СІРЕ ГУСЯ

Сіре гуся крилечками має,
Два Дунаї в пісню завертає.

Сіре гуся по садочку ходить,
Синє небо за собою водить.

Та ще в'яже сонця оберемки,
Під вишнево-ковані суремки,

Та поважно ставить, як на святі,
Червінькові лапоньки лапаті.

Скільки літ у вирії дивлюся,
Встань же, слово, серця яр чудесна,
Непродажне сіре моє гуся,
Тонкогорла флейта піднебесна!

* *
*

Пливуть березневі тучі. Світанки пливуть землею,
Стоять березневі сяйва понад душею моєю.
Беруть її, неукротиму, не гнuzдану у вуздечки,
Вітають побіля неї небес голубі вершечки;

Сплітають надій коріння, де коло старе кінчаю,
І ставлять для пісні хату та по людським звичаю.
Ах, душе моя стократа! Чого тобі ще замало!
Між босм та чорнотінням і щастя ж перепадало.

Нехай у тісній одежі ночами брело в пожежі,
А слало сувору нитку у чистій людській мережі.
Було воно й за заслонця, бувало й за оборонця.
І відчиняє вікна душа моя на схід сонця!

* *
*

...І гнеться небо, як лоза,
У візерушках розмаїта,
Троянд прозориста сльоза
Налита райдугою літа.

Бажаю, прагну, наче віть,
Переплестись за темні ґрати,
Усе налите — увібрати,
Усе присохле — напоїть...

* *
*

Іду в розкриті небеса,
Несу землі зелену ношу,
І на устах тремтить роса,
Яку я з юності виношу.

Іду веселий, сам-один,
Де впало небо біля жита.
І пахнуть руки, як полин,
Коли по нім не б'ють копита.

* *
*

...Дівча ішло в зелений яр,
А за дівчам у небогоні
Високий серпень-хлібодар
Летів, як сокіл, у долоні.

В очах юрмилися ключі,
Де фарб і снів було чимало,
І сонце на його плечі
На дикий мед перецвітало.

ЛИВОН У ПОЛІ

Як повернувся Ливон з полону,
То хлебтав водицю свою несолону,
Картопляну юшечку ненаваристу,
Димком сповинуту, пісно-хмаристу,
Цідив на губах, як вернув з полону.

В артільне поле пішов не тайком,
Впрігся до плуга корінником,
Невістці Наталці не дав поблажки,
А ще корову узяв до підпряжки,
Та так і тягнули той плуг трійком.

Пересипане розстрілами,
як мукою, —
Колосу дай, колосіння. Хоч колосоньку
в долоні,

Зерна щербатого на посіваху.
Дотягли того плуга, як зморені коні,
До шляху,
Стали собі при діброві,
Як мармурові.

Корова. Невістка й Ливон над важкою ріллею,
З'їли хлібину на трьох,
Нарихтовують шлею,
Борозну мітять нову,
щоб рівніш якомога.
Лається дід на руйновище,
скаржить на бога.

— Що ж ти, — каже, — всевишній,
Де ж той колос колишній?
Що ж воно мерхнуть сонця твої і зодіаки?
Що ж не здихають в побоїщі заводіяки?
Щоб їх, — каже, — люто-кривавих,
Побило та закачало...

А поле знову родило,
Поле собі мовчало.

ДУМА

То не три дубочки
Листям зашуміли, заграли,
То козаки-молодці хутко,
Хутко, бардзо коней осідлали,
Шабельки виймали,
Матір Україну з лядської неволі вибивали,
Визволяли, гей!

А що перший Богдан,
А другий Максим,
А третій високий
Іван Богун кароокий.

Гей, ви, кажуть, брати молодії,
Козаки-молодці низовії,
Уже ж наша зеленіє рута,
Розбивайте невольничі пута!

Та нехай нашій Україні зоря зоряніє,
Лице молодіє,
Вітерочок повіває з поля,
Бо з'їдає серце лютая неволя.

Будемо волю мати, у суремки грати,
Рідну свою матір звеселяти. Гей! Гей!

14 січня 1968 р.

І легше від того зітхнеться, і серце заб'ється,
Що я не один-одинокий іду до вечірніх багать,
Високі могили з вітрами вночі гомонять,
З вітрами вночі гомонять.

7.IX 1969 р., Конча-Озерна

ВОВК

Вовк виходжав з-за повороту,
Сивою шерстю на вітрі тече,
Взяв розпашілу зорю до рота,
Білу метелицю на плече.

Сплять небеса, і зітхають нори,
Жовті берези гіллям трясуть,
Чотири ноги, як чотири опори,
Вовчу темну жадобу несуть.

Вона каламутить його утробу,
Прогірклим потом тече з плечей,
Жене й жене його в світ жадоба,
У посвисти куль, в міражі ночей.

Трусить собі, припадає вухами,
У завивання зводить кінці,
Все пильнував, приглядавсь, винюхував,
Скільки людської попив кривці!

Вилізла шерсть, постаріли мами,
Писок старечий з люті поблід,
Чорна сльоза від шаленства капає,
Деся за снігами згубився слід.

Вже і кінець йому близько-близько,
Видно, старому ще невтямки:
Діти ростуть, і скриплять коліски,
Тільки вже там не живуть вовки.

КОЛЬОРИ

В відтінках зір і трав живе одна мета,
Одна жага і суть у таємничій змові;
Пахіль рясних полів, і дерева ряснота,
І плід опилений, мов щільники медові.

В душі моїй тісній блаватів лить густа,
Черлець і золото знайшли роботу нині,
І серпня синій жар лягає на уста,
Щоб карий блиск очей розмалювать людині.

За пурпуром душі, за білим сяйвом літ,
За озеленню віт у тишину шовкову
Встає премудрий день, як сторож край воріт,
Щоб, стерши піт і сіль, життя почати знову.

Усе живе в мені, і все мені рідня,—
Бурштин і акварель кладуть свою подобу,
І в райдугах півні сплітають пасма дня,
І чорний дощ січе дівочу злу жалобу.

* *

*

На молодому місяці хата світиться,
На молодому місяці ходять сні.
Один — про кров, другий — про сонце,
А третій — про білу квітку мого життя.
Там на округлих долонях днів
В'яже ніжність і хилить гнів
Білу квітку мого життя.
Там жінки розлуками стелять путь,
А завзяті хлопці троянду кують
До самозабуття.

* *

*

Ходять птиці по синю воду,
По білі роси та полуниці.
Ходить душа моя в спеку й негоду
З ними пошть з однієї криниці.

І на пташиній тій мові щирій
Зеленню снована йде розмова.
З рук моїх стелиться теплий вирій,
З сипіх крилечок мсиі облова.

Глибшим на диво стає світання,
Б'ється в гармонії жилка кожна.
З того єднання а чи братання
Можна любити й летіти можна.

СЕРПЕНЬ ДУШІ МОЄЇ

Тепер усе по-іншому бринить.
Русяве поле під промінням теплим,
Земна глибінь, і далечінь життя,
Й трава черлена дишуть триєдино.
І струнить день на скрипочках малих
У зрячім серці, де високий серпень
Душі моєї, повної відмін,
Стоїть в дворі і в щедрості дарує
Усе, що я спромігся донести,
Що не віддав нікчемності і лжі,
Немов святиню на твердих руках,
Попалену, але свою до скону.
Мій серпню чорнобровий, все віддай,
Не приховай, не прихитруй нічого
І лиш клечальну пісню збережи
На день обжинку й чесного змолоту.

КИЄВУ

1

Як вдивляюся в очі тобі, недремному,
Як проходжу майданами палахкотючими,—
Булава Богданова в реві суремному
Золотіє над поверхами і тучами.
І Шевченкові думи, збудивши історію,
Розірвавши закови песамовиті,
Запняють минуле габою суворою
І дзвенять тобі, Києве, в бронзі відлиті.
Ще рости мені довго піснями неспалими,
Як дитині, що світ пізнає азами,
Під твоїми сивими Арсеналами,
Що посічені кулями і слъозами.
Із твоїми мостами зеленистими,
Із твоїми устами голосистими!

2

Із тих в'юнких зелених діб,
Щоб знати світ багатомовий,
Я воду пив і їв твій хліб,
Студентський пай двохсотграмовий;
Чумиза, й чорні сухарі,
І чай з «титана» був на вжитку
В тіснім, завзятім гуртожитку,
Де ми навчались до зорі.

А. Малышко. Фото 60-х гг.

І. С. Козловський та А. С. Малишко. Фото 60-х рр.

Я знав тепло твоїх долонь,
Революційних днів підмогу,
Снагу, і мрію, і дорогу,
І світло зночі, і вогонь,
Була робота і мета,
І подих твій лягав на скроні,
Відпаленіли ті літа,
Відтупотіли юпі коні!
Прийшла знедоленість крута
Війною чорною в розгоні...

3

Ми пішли в твої завали,
у траншеї, в затінку,
Ми тебе обороняли,
наче батька й матінку.
За Ірпінь і Голосіїв,
з братами віджилими,
Нам бомбьожок голосіння
рвало серце з жилами.
І сивини вдів ногами,
де вмирили сироти,
Нас підводило ключами —
кату яму вирити!
Все минуло. Над руїни
інша доля значиться,
Глянеш в небо України,
пригадаєш — плачеться!

Виходин гордо у житті
З ночей на виблиски круті
Тисячолітнього змужніння,
Нехай побачить покоління
Тебе, в високій правоті.
Я принесу тобі з надбань
Шовки небес, цвіти світань,
Загляну в очі близько-близько,
Моєї юності коліско,
Ти думу спогадом не рашь.
З твоїх ясних високих гір
Я бачу твій орлиний зір,
Човни, й щити, і далі милі,
І сонця злет на синій хвилі,
І серця злет, — мені повір...
Зітхають парки, мліє мла,
Здіймаєш в небо два крила,
Нехай позаздрять Рим і Троя,
Що Зірка воїна-героя
Тобі на груди прилягла.
Пливуть шляхи, як ручаї,
І в пурпуровій течії
Виходить люд, забувши рани,
На гори, на святі майдани,
На площі вічності твої!

І друзів посмішка була за знак-печатку,
І місяць-молодик просив читать спочатку.
О віршу мій малий! Твоя не стерлась дата.
Тепер хоч пишуть в нас, не відчувають свята.
Шухляди — на ціні, не пирочінь крила,
Бо кожен при собі, владар кутка й стола.
І зиркають з-під вій, немов пече обида,
Щоб вірш не перебіг, не дай бог, до сусіда.
А він собі росте, і серце рве юначе,
І в воскресінь — кричить, грозиться й гнівно плаче...

ГРУЗИНСЬКИМ ПОЕТАМ

Повелось: не карбувати в знаки,
Пить любов, як сонце п'є росу.
Ви беріть душі червоні маки,
А лишіть життєвих лоз красу.
Ви беріть вишневі заметілі,
Нашу мову, куту з блискавиць.
Де живуть орли Гурамішвілі,
До полтавських горнутья криниць.
Ви беріть шляхи оці веселі,
Теплі вруна, прозелень і яр,
Та й з'єднаєм ритми Руставелі
І Тараса Прометеїв жар.
І в диханні буйної епохи,
Де майбутнє мчить без передмов,

Кажуть, сум не ділиться нітрохи,
Тож поділим мужність і любов.
І полічим дальній шлях по птицях,
Та вкладемо братності покіс,
Тільки б вік в жорстоких таємницях
В нашу хату горя не приніс.
В нас однакі трударі у полі,
Вболівання й радощі рясні,
І одні у нашій спільній долі
Крізь століття сльози та пісні.
В нас однакі, в час грози і плати,
Гожий день і чистий небокрай,
Україно-зоре, добра мати,
Білі руки Грузії подай!
Де летять, як диво, розмаїті,
На грузинські гори і гаї,
Ще ніким не спіймані у світі
Українські сизі солов'ї!

* *
*

Питайте її у лузі,
В калини у краснім лоні,
Просіте радості, друзі,
В роботі, а не в полоні.

Щоб промінь її повсюди
Розбив вітражі негоди.
Просіте радості, люди,
В землі, у судьби, в свободи!

В ГОТЕЛІ «МОСКВА»

Ночей вовниих тінь пішла в далекі мандри,
Коли збирались ми братерськи за столом,
Микола Тихонов, і троє — Олександрі *,
І Рильський молодий з задумливим чолом.

Стояла за вікном зірниця пурпурова,
І жадібна душа тепліла від надій,
Бривіли вірші тут, і клалася розмова,
І чарочка мала ішла по круговій.

За дружнім тим вікном
на дальньому просторі
Котилися війни видовища німі,
Росії дужий клич в людському бився горі,
України білий день хилився у ярмі.

Ах, друзі ви мої! Моє сердечне коло!
Одні торують шлях, а інших вже нема.

* Фадєєв, Прокоф'єв і Твардовський. (Прим. авт.)

Хоч сиві голуби сідають нам на чоло,
А молодість тих літ все крила підійма.

Все проситься в пісні, як мати незабута,
Де ми стоптали вкрай вогненні спориші,
І пахне за столом зелена наша рута,
Яку ми в добрий час посіяли в душі.

* *
*

Тепер усе ясно:

Благословляю самого себе,
Виходячи в далеку дорогу.

Збирайтеся, дзвінкоголосі,
Кантати бажають голосів!

Збирайтеся, мудрі,
Та порадимось,
Бо світ росте на однім стеблі,
Наче зерно в горісі.

Постелимо мудрість на край небес,
Де над світом
Сиза печаль, як птиця.

СОНЯШНИК

Ото й всього, що вінчик, як в месії,
Але і той повернутий до пас.
Він півземлі насінням пересіяв,
А півземлі лишив ще про запас.

Посол небес, побратаний з травою,
Щоб стебла трав не в'янули ніде,
Завзятою хитає головою,
Рудий, як бубон, вічністю гуде.

Де вітрами поколото
Вечори і світанки,
Ох ти ж, мов золото
Ярової чеканки.

У круглястім беретикю,
Лиш похилений трохи,
Мій малий амулетикю
На краєчку епохи...

ЗИМОВІ ЕТЮДИ

* *
*

Завихрило, затуманило
Білим кужелем століть,
Попід серце мене ранило,
Під віконечком стоїть.

Свищать дудочки червонії,
Грають кобзики в полях,
Все півонії, півонії
Застеляють білий шлях.

Все півонії та яблука
В біло-білім пломені,
В чобітках рожевих зяблики
Шиють спогади мені.

Б'є, свистить, летить хурделиця,
Мітить горлицями путь,
Половки снігами стеляться,
В давню молодість ведуть...

* *
*

То білі гуси на високих кленах,
То білі вершники в хурделицях шалених

Послали білі килими на ганку
По сам поріг в рожевому світанку.

І сиплються синиці й синь дерев,
Під клич півнів і під волячий рев.

Терни чорніють, і стежина скута,
І спить під снігом чарівниця рута,

Щоб із весною звести стріли всюди
І цілити любов'ю в теплі груди.

* *
*

Калинові місця в холодному карміні,
В заметах снігових зими лежить броня,
Блакитні снігурі, заткавши пурпур дня
На грудки точені, щебечуть свадьби нині.

Високий краю мій, рожевий до світання,
Де в білих сутоньках лежить моє село,

Візьми всі клопоти, а полиши крило,
Залиш мені печаль, а забери страждання.

Нехай собі скрипить полів завія люта,
Де в білі килими встеляють шлях опліч,
А скрипонька дзвенить, морозами не скута,
А кінь по щастя мчить в мою різдвяну ніч...

*

*

Віддаляється сіра віхола,
Наближається зелен-сад,
Там судьба моя десь поїхала,
Обіцяла прийти назад.

Де душа моя з смолоскипами,
Із бузками в купальську ніч
Під розгойданими липами
Все до щастя біжить навстріч.

* *
*

Біжить моє перо, біжить, до праці звичне,
На білені сніжки, де суть — не героїчне,

Там синій сон синиць в заметах золотіє
І пурпур свігурів горить як знак надії.

Дуби знайшли життя в багаттях, ржею критих,
Як гук дзвінких поем у ритмах розмаїтих.

І горнеться назад оте, що ти згубив,
Не в одах лестощних, а в мудрості дубів.

І горлиці летять мене зустріти зблизьку,
Турчать і любляться отут при обеліску.

* *
*

Яблук патруси мені із саду
Та осіннє небо простели,
Надішли розлуку й першу зваду,
Щоб вони веселими були.

Одягни розлуку у світання,
Не жалій і смутку на чоло,
Щоб моє притасне зітхання
По каменю квітом ожило.

Ожило і зваду попросило —
Білу айстру, синій промінь вніч,
Довгих літ незгублене вітрило,—
Я ж його чекаю сто сторіч...

В вечорове прозир'я зелене,
Сповнені незгублених надій,
Хай сідають за столом у мене
Наче друзі в вірності моїй.

І у тих надіях добрий серпешь
Найциріші викує слова,
І небесний молоденький серпик
Все життя коситиме жнива.

* *
*

Одберу я цвіт мелодій,
Цвіт бажань і зустрічань,
Вийду в поле по погоді,
Що веде в дитячу рань.

Там стоїть одна криниця,
Я сто літ до неї йду,
Там співає віща птиця
На солодкому меду.

*

Візьму я ніжності скатертиночку,
Та розмалюю в людськiм саду,
Та на годину чи на хвилиночку
До неї в гості один зайду.

І розповім, що людей не застую,
Що є ї стежина, не суєта,
І, може, зморшкою міжбровастою
Відзначу в неї свої літа.

І на два серця нам стане зелено,
Де хліба й солі скупий едем,
Ще й давню пісню, в медах захмелену,
На підголосочках поведем.

Всю перевиту, як хміль за ґратами,
На хрещик вишиту в милі дні,
Із удовою та з чаєнятами,
Що прилітають у сні мені.

І з тії ніжності, як від матері,
Яку не згорбила сивина,
По душах піде, неначе в кратери,
Простої пісні людська луна.

* *
*

Стікає стиглий жар круглястих горобин
Під небом вересня у соках снять коралі,
І, мов душі глибінь, з пташиних самотин
Юрмуються ключі в давно відкриті далі.

В гречках некошених стоїть барвистий мед,
Натруджено-густий, немов земля пахуча.
Хоч твій осінній слід карбує темна туча,
Але за обрієм світанків ожеред.

І сяєво гречок, і шепіт ручая,
Мов Рафаелів день, — сріблиться і снується;
Отак формується вся книга битія,
І в бджолах значиться, і молотом кується.

* *
*

На липи налягла од липня біла спека,
І першотворна синь пругку мережить віть.
Де житниця-зоря на обрії стоїть,
Така близька мені і все життя далека.

Літа до неї йду на яре те багаття
Крізь постріли дощів, оточення й прокляття,

Крізь мрево весняне і ночі в пломені.
Вона ж тікає в даль, хоч все життя в мені:

Цвіте і шаленить, карбує чисті грані,
Мальованка моя міняє сйиво й тінь,
Щоб лиш любив її, як вимріяв зарані,
І здоганяв її для інших поколінь.

* *
*

Так живуть на цій землі поети:
Взявши вічність і хвилини суть,
Із малої доброї прикмети
Дерева і ріки в них ростуть.

І привчені до шукання й праці,
Радість визволяючи з біди,
Навіть плеса чорних радіацій
Горнуть до живлющої води.

Із пожежі роблять цвіт-мережі,
З блискавиць пускають віщих птиць,
Білий світ в полатаній одежі
В них ніколи ще не падав ниць.

І в мені живе жага й потреба,
Як у птиці стрім'яне крило,—
У полон до слова взяти небо,
Щоб воно з людиною жило.

А. Малишко. Фото 60-х гг.

А. Малишко. Фото 60-х гг.

* *
*

А в тої пісні скільки діла:
Злетіла з білого крила,
Забилась птахом, забриніла,
На трьох ромепах зацвіла.

Ще простелила дві стежини
І прихилилась біля них:
Одну з солодкої ожини
І другу в брилах кам'яних.

А я, мов хлопчик, сню і мрію,
Усе шукаю день при дні
Ту пісню — матір, і надію,
І рідну посестру мені.

ПОБРАТИМИ

(Балада)

Вони ділили хліб по крихтині,
Життя ділили по рівній хвилині.

Навпіл дві рани. Дві кулі люті.
І промінь сонця. І літо в руті.

Коли ж горіли в танку багрово,
Прошепотіли останнє слово:

— Я стану серпнем в літо багате.
— А я барвінком стану, мій брате.

Дивіться ж, люди, як в повнім зрості
Той серпень ходить к барвінку в гості.

А під грозою, в осінні ночі
Барвінок серпню встеляє очі.

ВІРНІСТЬ

(Балада)

Смерть простягає кощаву лапу,
Чотири брати стоять у гестапо:

Два — на петлю, а третій — в неволю,
Четвертому — вогнище. Більше болю.

Прийшла тоді мати, сива негода.
— Бери, — сказав шеф, — одному свобода.

Схилилась мати у ніч розп'яту:
Кому на волю, кого на страту?

Кому те щастя чи смертний спокій?
Світе великий, світе жорстокій!

Тріпоче і плаче сизогубами,
Ноче шовкова із яструбами!

Гортає на груди те зло вороже.
Стоїть століття — вибрать не може!

* *
*

Сказав Іванко із Пелехівщини:

— Я вас прикрию,
Ведіте, друзі, свої загони на Коломию.
Там, за руїнами, села, й люди, й пуття зелене,
А я лишуся... Вогонь на мене! Вогонь на мене!

Упало небо понад Іванком, упала зірка.
Бійців десяток, рідіють хлопці. Ще є четвірка.
А де ж, Іванку, жита зелені обколосити,
Куди ж, Іванку, свої цілунки будеш носити?
А Пелехівщина така далека, де мила й мати...
Тримай же, хлопче, останню кулю і три
гранати.

Упав на камінь, розкинув руки в виття шалене.
— Вогонь на мене,— сказав,— живий я.
Вогонь на мене!..

* *
*

Мати моя полотна наткала.
Прийшла, всі доріжки позастеляла,
Та позамітала, немов па свята,
Та молока налила в горнята,
Квасу на борщик в зелений горщик,
Сонця наткала до тихих зморщок.
Підвела Дніпро під вікно зелене,
Сіла, всміхнулась, зорить на мене,
Вся перетруджена, сухенька, як гріночка.
— Мамо, матусю, я ж ваша сторіночка.
Може, вам пити, може, вам їсти?
Мамо, матусю, я ж ваше вістря.
Може, хто серце вам перев'ялив?
Може, здоров'ячка збив чи вмалив? —
Ні, не скаржиться, посміхається,
Голову змити мені збирається.
Все поробила, збулась мороки.
Встала. Пішла десь за вічні строки.

* *
*

Чому, сказати, й сам не знаю,
Живе у серці стільки літ

Ота стежина в нашім краю
Одним одна біля воріт.

На вечоровім виднокрузі,
Де обрій землю обніма,
Нема кінця їй в темнім лузі,
Та й повороту теж нема.

Кудись пішла, не повертає,
Хоч біля серця стеле цвіт,
Ота стежина в нашім краю
Одним одна біля воріт.

Дощами мита-перемита,
Дощами знесена у даль,
Між круглих соняхів із літа
Мій ревний біль і ревний жаль.

СУХИЙ ПУЧОК ПАХУЧОЇ ТРАВИ

Живе в дощах, у сніжному завої,
Де крики зайця й пугання сови,
Шовкове диво стежки лісової —
Сухий пучок пахучої трави.

Легка, і пружна, і простим простецька,
Захисток птаха і для звіра тінь,

Красо моя, траво моя отецька,
Гонець і свідок літ і поколінь.

Сухий пучок, рососою критий зрання,
Тонкі ховаєш карби і сліди,
Як схрещення мого життя й кохання,
Землі і пеба, хліба і води.

О, смак твого кореня сухого,
Коли у скруті він кричав — живи!
В літа і ночі біля серця мого
Гіркий пучок пахучої трави.

У сокирках, у сяйві звіробою,
Куди ти водиш сонце і грозу?
Тобою я втирав пилюку з бою,
Рясну сльозу й закохану сльозу.

В далекий степ водила й повертала
Від дивного євшану в сизу рань
І півжиття в папіруси вгортала
Любові, й гніву, й трудних сподівань.

І якщо входжу до людської брами,
Не хилячи до кривди голови,
То ти в піснях свистиш мені вітрами,
Сухий пучок пахучої трави.

МАКСИМУ РИЛЬСЬКОМУ

Отак мені привиділось, цемов
Ви сам-один з романівського поля
По білій гречці в молодих медах,
По струнах лишня між землею й небом
До мене вийшли в гості. Дуб рясний
Вклонився вам край шляху. Синій став
Відбив обличчя сонця. Милий жайвір
Заткав півполя в золоті шовки.

Наче ходиш тут недалечко,
Як зустрітися нам колись,
Синій липень та біла гречка
В сивині твоїй заплелась.

Від Романівки, де бродили,
Де в суницях жарить трава,
Он пливе під хмарин вітрила
Золота твоя голова...

* *
*

Беру до серця землю всю, як є,—
Блават і черлінь, злото і кармін,
Гармонію від сутінку й світанку,
Бузкове майво й пурпуру стожар,
Що радує людину, звіра й птицю,

Та не забути б пахощі її
Від корепя землі, сльози і неба,
Та ще вловити таємний звук,
Коли вона шепочеться з камінням
І хилиться в завіддях снігових,
Але ж цвіте і не вмирає зроду.
Трудне завдання. Сам собі в раби
Вписався я охоче й псевідступно.
Нелегкий шлях, коли у кайдани
Солодку мрію впріг без позолоти.
Нехай воно вже буде так, як є,
Так, як судилося, як вплелося в душу.
Ота гора сивокрилата, ті
І сни, й бажання ремесла тяжкого,
І та жорстокість правди у житті,
Що майстрові без неї краще вмерти.

Сусіди з батьком радили мені
З дитинства стати в праці хліборобом,
Одвічним другом плуга і гречок,
Дощів осінніх в ночі вересневі.

А я обрав нелегке ремесло
Шукати слово скарбом таємничим,

Плести й кромсати свій убогий вірш —
Блідий відбиток дійсності людської.

Я сам собі ту гору віднайшов —
Високу та урвинну. Скільки літ
Іду на неї, падаю уперто,
Чи то повзу, чи зводжуся в клопоті,
Втираю піт і сумніви гою,
Щоб квітку ту, що на горі горить
І зветься у народі «ломикамнем»,
Узяти в руки; а піднявся в даль
Лиш на якусь третину невисоку.
Мені б тепер та не забудь в літах
Ті кольори, що квітку осявають.
Залишу біг суєтності малий,
Ті неглибокі потічки в долині,
Від поспіху аж сірі. Одягну
Сорочку білу у свою мандрівку,
Нехай вона тріпоче на вітрах,
Як знак душі обілений і чистий,
Та й знов почну трудний вчорашній день
На гору ту, що сивокрилям сяє.

ПОЕТИЧНІ ТВОРИ РІЗНИХ РОКІВ

ВІРШІ

* * *

*

Перша любов моя, перше кохання,
Стежечка, стоптана в білій росі,
Тихе зітхання, дальнє світання,
Може, його і не бачили всі.

Там щебетала в яру криниця,
Там, у бузках, за вікном отим,
Миле обличчя і досі сниться
Мрією, спогадом, сном золотим.

1938 р.

ПАВЛУ ТИЧИНІ

Запало в серце: горді крила,
І світ, і сонце бойове,
То слів твоїх огненна сила
Ласкає, радує, живе.

Немов джерела світлі й чисті,
Мов журавлів співуча путь,
Немов краплини грозовисті,
Що в теплу ниву упадуть.

Я бачив — гнулися діброви,
Коли дощі гули навкіс,
І я відчув суворість слова,
Яке до бою ти приніс.

Таке багате на звороти,
Таке ясне — до мудроти,
Його ні лаврами збороти,
Ні золотом не обійти!

Важке, як буря на просторі,
Дзвінке, як вечір голубий,
Бери його струмки прозорі,
І не змирай глибин, і пий!

Бо в нім живе чуття єдине,
Говорить світ, цвіте блакить,—
Багряний вітер з України
На захід грозяно шумить.

То грім у праці ясноденній
Стрясає небо молоде —
То лєнінський могутній геній,
То наша Партія веде!

28 червня 1938 р.

* *
*

Немає нам вісті із дому,—
Ну що ж, не звикати, либонь.
Є пляшка німецького рому,
Міцного, як чорний вогонь.

Консервів трофейних бляшанка,
М'ясних, чи звичайний горох.
Хильнемо, заснем на світанку
В окопі, що вирили вдвох.

Чи будемо тихо гуторить,
Присівши на скатці рудій,
І кожен минуле повторить
І снів, і жадань, і надій!

Билина підкотиться з поля,
Ріка засинів до дна,
І наша обстріляна доля
Сестрою нам буде одна.

21.IX 1943 р.

* *
*

Ми по-повому збудуєм світ,
По-іншому і любим, і страждаєм,
І березневий вітер понад краєм
Гуде, як воєн неповторний міт.

І той, що впав учора на коні,
У бліндажі, над сивою травою,
Ударивши печаллю грозовою
В серця важкі, твердіші від броні,—

Той оживе у березневім вітрі,
У наших кроках є його хода,
Так, як у неба голубій палітрі
Живе зоря гаряча й молода.

29.II 1944 р., Київ

* *
*

Наступ почався в двадцять нуль-нуль
Артпідготовкою з нашого боку,
Скреготом танків у північ глибоку,
Снявом ракет і трасуючих куль.

Уманська темпа, тужава земля,
Прорості жита, калюжі й болото
Бачили, як вирушас піхота
Й вітер багровий над нами гуля.

Нашим убитим зачеркнуто лік,
Тут їм лежати нездвижно повік,
Впершись орбітами очей кривавих
В уманське небо в дощах і загравах.

Чорного поту утерши сліди,
Кованим чоботом стежку втоптавши,
Через огонь на століття, назавше
Тисли й крушили німецькі ряди.

А захопивши окопи чужі,
Полк полонених і два бліндажі,
Сім самокаток із боєприпасами,
Сіли спочить, покурить на межі...

Нашим убитим зачеркнуто лік,
Тут їм лежати нездвижно повік,
Впершись орбітами очей кривавих
В уманське небо в дощах і загравах.

22.III 1944 р.

* *
*

Теплих кедрів крона-каска,
Сарнадина промайне,
Чорний берег Атабаски
Заколисую мене.

Дні вчорашні, дні минулі,
Де промчалися вони?
Колисає мене, лю-лі,
Чорний берег чужини.

Водоспади наді мною,
Гір високих срібна нить,
Незрадливою луною
Атабаска гомонить.

Колисать тебе не зможу
В водоспадів на краю,
Тільки душу розтривожу,
Русу горличку мою.

Бо шляхи твої не зблизка,
Пил куриться з-за гори,
В тебе інша є колиска,
Інші хвилі й вечори.

Там рікою голубою
Котить в берег біла рінь;
Гарно, брате, із тобою,
Сядь на камінь, відпочинь.

Ні, винось мені із казки
Русу дівчину мою.
Синя хвиля Атабаски —
Наче воїн у бою.

6.VIII 1946 р.

ГІРСЬКА ЯЛИЦЯ

Запряглися гори в колісницю
Золотої хмари в вишині,
І гірська ялиця, як сестриця,
Не шумить одна в самотині.

Біля неї б'ються водоспади,
Атабаска плече об граніт,
І ні ради їй, ані поради
На широкий океанський світ.

Сивий день присяде на кургані,
Сивий вік несе свою луну,
Рідні щогли гнуться в океані,
Пливучи в далеку чужину.

І вона, струнка і невисока,
Рветься в далеч на сухі кряжі
І стоїть довічно над потоком
Між землею й небом на межі.

11.VIII 1946 р., Белер

* *
*

Тут, за лісами, за океанами,
Чую над садом твого солов'я,
Кланяюсь землям твоїм і ранам,
Краю мій рідний, Україно моя.

Де б наша доля в світах не ходила,
Де б не прийшлося трудитися й жить,
Все ж пам'ятай, що Україна мила
На Черемоші й Дніпрі лежить.

Рвала їй груди німецька криця,
Бив на пожари тривожний дзвін.
А вона звелася, неначе жар-птиця,
З темних ночей і воєнних руїн.

А вона підводиться з хати до хати,
З міста до міста в ясі блискавиць,

На щастя багата, на ласку багата,
В сяві чистих своїх зірниць.

В силі безсмертній, в стягах червоних,
Згадує павших ясні імена,
До Вінніпега і до Едмонтона
Слави її долітає луна.

1946 р., Канада

* *
*

Америко, плещуть твої океани
В сухий материк, у гранітні панелі,
І промінь юпітерів світить і тане,
Січе хмарочоси і бідні оселі.

Мостів гомінливих заклепані жили,
І серце землі — у цементі й граніті...
Ці площі Манхеттена, певне, любили
Ділки, що не знають любові на світі.

Америко, хочеш до мене у гості?
Заходь у кімнату — шість метрів Бродвею...
І будем з тобою, і чесні, і прості,
Про землю гуторить і думать над пею.

Твої хмарочоси поставим гостинно
Під стіл у кімнаті — там досить простору...
А два океани — як дві сиротици —
Попросим до столу у вранішню пору.

Ввійде Сталінград
у шинелі потертій,
І Міньськ, і Смоленськ, і Полтава розбита,
І Львів, що воскрес від фашистської смерті,
Клада подарунок — ожмуточок жита.

Убогий Париж, чи розбита Варшава,
Чи буйного Белграда небо безкрає,
Чи нашого Києва страдницька слава,
Незміряна мірою —
міри немає!

Якими словами до них промовляєш?
Трамваї дзвенять, і тривожаться півні...
Америко, ти їхні подвиги знаєш,
Ну що ж, освіти їх,
і сядем, як рівні.

Я мирним посланцем
прийшов при потребі,
Навколо ж — лиш синь океану солоня.
Кричать літаки у тривожному небі,
Як сурми біблійського Ієрихона.

9.IX 1946 р.

* *
*

Над Лувром ніч, і золото, й багрець,
Серпанок зір, густі зелені грона,
І різьблена із мармуру колона
Несе у небо кам'яний вінець.

А я, малий, стою в чужім краю,
В огні горів — і вижив, слава богу.
Я так спішив у дальню цю дорогу,
А згадую — лиш молодість мою.

1946 р.

* *
*

Пригадай, мій друже, давні дні,
Ті світанки й весни журавлині;
Юнь промчалась в росяній долині
По мостах на буйному коні.

Що було, минуло, то не жаль,
Не стомились очі наші зірні.
Ми серцями і любов'ю вірні,
Пролягай, дорого, в дальню даль.

Пригадай, мій друже, пригадай:
У бою ми чесно йшли, солдати,
Посивіла виряджала мати
Нас у путь на Ельбу і Дунай.

Що було, минуло, то не жаль,
Не стомились очі наші зірні.
Ми серцями і любов'ю вірні,
Пролягай, дорого, в дальню даль.

Ті шляхи готові знов пройти,
Ті літа прожить готові знову
За Вітчизни землю малинову,
Як солдати, друзі і брати.

Що було, минуло, то не жаль,
Обважніли очі наші зірні.
Ми серцями і любов'ю вірні,
Пролягай, дорого, в дальню даль.

І стоїть за нами рідний край,
І проходять весни журавлині
Юністю у росяній долині,
Пригадай, мій друже, пригадай.

10.V 1950 р., Ірпінь

КОМУНІСТИ, ВПЕРЕД!

Це весна підіймає знамена свої,
І земля палилася важуча, як мед,
І нема нам спокою,— труди
чи бої,—

Комунисти, вперед!
Комунисти, вперед!

То ж, мабуть, так написано нам на роду:
Заквітчати цю землю, найкращу з планет,
Плодовиту, мов яблуню в ріднім саду,—
Комунисти, вперед!
Комунисти, вперед!

Летимо в журавлинім у вічнім ключі
Над моря, над небес голубий ожеред,
І в будучину кличуть нові сурмачі:
— Комунисти, вперед!
Комунисти, вперед!

1950

КОБЗАРИ

Ще з дитинства я вас пам'ятаю:
Шлях осіпній у жовтій зорі,
По дубовому тихому гаю
Десь на ярмарок йдуть кобзарі.

Закурілі, суворі на слові,
Зводять очі в небес течію.
І ціпочки грушеві й кленові
Сухо стукають в землю свою.

Сонце пада в зіницю, як жмурки,
Шлях курить, і шумить сіножать,
І старенькі стозвукі бандурки,
Наче скарб, за плечима лежать.

Ланцюжком, ніби птиці уперті,
Йдуть і йдуть, без печалі й хвали,
Гостро плачуться ноги потерті,
Із сириці скриплять постоли.

Пісня й кобза — життя всього ноша,
Сірячиння на плечах руде,
І маленький худий міхоноша
Їх в майбутнє за руки веде.

Тільки ж інші постали світання,
Інша пісня прийшла від сторіч,

Тих бандур грозове рокотання
Революцію славило вніч.

Зашуміли дніпровським прибоєм
Дніпрогесівські світлі вогні
Перед новим невиданим боєм
В сорок першому році в війні.

...Ніч, і хвища, і далеч понура,
І ворожий літак в небесах,
І дзвенить і ридає бандура
В партизанських у темних лісах.

На паругу чужинцям проклятим,
Через вибухи й тихий пожар
З партизанським старим автоматом
Носить пісню суворий кобзар.

І за вільну листівку на волі,
І за помсти гарячий свинець
З комсомолкою гине у полі
Сивобровий і мудрий співець.

Так було — і минуло, і знову
В молодому цвітінні зорі
На велику сердечну розмову
Виходжайте, мої кобзарі!

Щоб дзвеніла бандура стозвуко,
Наче поля колгоспного плин,
Із Багачки, з Полтави, з Прилуки,
Із трипільських земених долин.

І не давні малі міхоноші
Будуть долю шукать по сліду —
Я за руки візьму вас, хороші,
У майбутні віки поведу.

Буде зір мій у вашім палати,
Буде серце у вашім — моє,
Щоб відчуть, як Отчизна крилата
В рокотанні до сонця встає!

9.IX 1950 р., Велика Багачка

* *
*

Скільки перейдено і пережито
В днях і вночах, між трудних доріг,
Хай колоситься зелене жито
Тим, хто у битві боротися міг.

Тим, хто беріг свою Батьківщину,
Хто почував серед чорних трав,

Хто із пожару виносив дитину
Інших батьків, а свою споминав.

Хто над товаришем зірочку ставив
В жовтих полях і в сумній колії,
Хто свою совість в ранах не збавив,
Хай пригадає війну, її:

Як вона бомби важко проносить,
Як розбива у колиці дитя, —
Хай він підніметься й скаже: досить!
Все те я виніс заради життя.

От воно плеще і квітне, безкрає,
Плавить метал у світанки круті,
От воно мертвих собі воскрешає,
А для живих прокладає путі.

А для живих піднімає стелю,
Неба блакитного сонячну вись,
Ніжно з солдата знімає шинелю,
Рани лікує і каже: трудись.

Хату обвий у зелені віти,
Поля обсій безграничну шир,
Щоб у твоєму серці дзвеніти
Вічно і радісно слову — мир!

Спілу пшеницю збирай уміло,
Йди у бригаді чи сам бригадир,
Щоб у твоєму житті бриніло
Вічно і радісно слово — мир!

В шахті працюй і веди паровози,
Кресли дороги і моря вир,
Щоб над тобою летіли не грозь,
Тільки як пісня і щастя — мир!

Мир шахтарям, що встають на світанку,
Мир хліборобам із сонцем в очах,
Матері — мир, що співа колисанку
Рідній дитині у темних ночах.

Мир вартовим, що стоять як залізнi,
Ворога бачачи в чорній імлі,
Мир нашій матері — світлій Вітчизні,
Нашій радянській могутній землі!

1951 р.

* *
*

П. Г. Тичині

Шляхом і далю, як світ, голубою,
Сам віп, як колос, росте повсякчас,
Совість і пісню несе із собою,—
Старший із нас, найдзвінкіший із нас.

Так, то сурмач виступає в поході,
Пісню підносить, як росяну віть,
Так, то клекоче орел на свободі,
Щоб із орлятами к сонцю летить!

27.VII 1951 р.

* *
*

За Дніпром, за висхилом високим,
За цвітінням пишним у яру
Молодість, налита повним соком,
Ходить, мов Ганнуся у бору.

Що рукою відганяє грози,
Що врожай ховає від біди,

Голубії теплі верболози
Нахилия до тихої води.

І від щік її на вольній волі
Рожевіє дніпровий пісок,
І від рук її у нашім полі
Наливає силу колосок.

Добре бачу, як її, крилату,
Пізнають колгоспники здаля,
І здається, що до неї в хату
Посила сватів уся земля!

6.V 1952 р.

* *
*

Не все збувається в житті
Отак, як вимріяв буває,
Лише бери свої круті
Бої, стежки, шляхи безкраї.
І сподівання, і жадання,
Розлук гіркоту, і свою
Гарячу юнь, що під світання
Тебе поранила в бою.
Леліла тихо, гожим цвітом

Вкривала серце. Все песи.
Тоді не краплею роси
Ти зникнеш на землі, — привітом,
Шанобним словом при столі
Тебе згадають на землі.
І не пов'янеш, не зів'янеш,
І не похилишся назад,
І, може, навіть камнем станеш,
Але на нім ростиме сад.

6.V 1952 р.

ПОСЛАНІЄ ТОВАРИШАМ ПОЕТАМ

Товариші, далекі й ближні,
І молоді, й немолоді,
Минають дні, минають тижні,
Як сонця промінь по воді.
Походом звірено-суворим
Йдуть лижварі у ранній час.
Ми ж їдем поїздом нескорим
Не на Донбас, а на Парнас.
Різноголосою юрбою,
В снігу, в погоді вітряній,
Потрошку книг везем з собою,
А більше задумів та мрій.
Прощай, долино і діброво,

І тепла зірко уночі,
Бо на сторожі нашій слово
Стоїть з багнетом на плечі.
Яке воно? Гречки колише?
Металом блиска гаряче?
Якими помислами дише?
Якими ріками тече?
Яка на нім пова обнова,
Хто як звучать йому велів?
Бо що слова? Слова — полова,
Але огонь в одежі слів
У сурму б'є, жене вороння,
Велить поетові: — Неси.
Очей просвітлює бездоння,
Душі підпалює ліси.
Огонь в одежі слів. Завчасу,
Не обійдем, не обминем
Франка, і Лесю, і Тараса,
Вони дружили з тим огнем.
Нехай же з нами думка стане,
Не помінять у всі роки
Словесне золото багряне
На збиті чорні мідяки.
На бідні шеляги словесні,
Які не варті ні аза.
Бо юнь — то юнь, а весни — весни,
Нехай гроза — завжди гроза,
І грім — як грім, і тиша — тиша,

І височінь, і даль, і глиб,
Та нам побільше б слів новіших,
І добре кованих коли б.
Щоб у сонетах-тріолетах
Вони зривали погребі,
Щоб не вважалися в поетах
Оті, що ходять по гриби.
Беруть синичку-невеличку,
Малюють, сповнені жалю...
Я теж люблю і сонце, й мжичку,
Гриби заквашені люблю.
Але гриби не є за свідка,
Їх у рядок прошу лишень,
Щоб рима бідна, як сирітка,
Не повторяла: день — пісень.

Чому вклоняємось пейзажу?
Куди в нас музу занесло?
Співа такий піїтик, маже,
Забувши дням, бува, число.
Встига задумливий піїта,
Талант розвіявши, як сні,
Замалювати в день півсвіта,
Берези стан і шум сосни,
Обсмокче цвіт, зірве листочки,
На віття кине темну тінь,
Як кажуть, випише до точки,
І хрест поставить, і амінь.

Берези, золото берізки,
Я вас відразу пізнаю,
Як цвіт землі, здалека й зблизька,
Як милу молодість мою.
Шуміть, шуміть в степу багатім,
Згадайте ранньої пори:
Ходили хлопці у тридцятім
Шукать пшеницю в хутори.
Стрічали хитрих, лютих, різних,
Підлотних, навіть медяних,
І пси в нашійниках залізних
На груди кидались до них.
Багаті гнулись непомітні,
А хлопці йшли напереріз,
Із-під дубової ворітні
Вночі обпалював обріз.
Марійко наша, з інститута
З педагогічного, ти де?
З тобою піч, і юнь, і скрута
Полями давніми бреде.
Я пам'ятаю, пам'ятаю
Зорі вечірньої пасок,
Полуніч стемнену до краю,
Дівочий скровлений висок.
Далека наша. Люба наша,
Що повісти мені на це?
Хлюпоче неба синя чаша,
Берізок кружиться кільце.

І ти між ними. Сонце. Типа.
Трава столочена руда.
Пііта гілочки опише
Та й більш нічого не згада.
Він комара приб'є по звичці,
Спіймає сонечко ясне,
А потім ляже на травичці
І тихо й лагідно засне.
Танкісти пройдуть засмаглілі,
А він не вгледить — голова,
Що броньові автомобілі
Пейзажна зелень прикрива.
Докори слово ще докину
Римовщикам на «знов» і «кров»,
Що пишуть квапно кожну днину
Про нерозділену любов.
В дівчат поет загледить, звісно,
Кохання огником в очу, —
Виймає ручку самописну,
Похмуρο бовкне: — Розлучу.
Кохана, люба, де ти, де ти,
В мені душа, як сонна тиш.
Куди зійшла з цієї планети?
І де сидиш? І де лежиш?
Із ким зустрілася, кохана,
З ким розійшлася і коли?
Жують ту жвачку спозарана,
Як добре встояні воли.

Тікай, одурена зажуро,
Уболівати тут не слід.
А чи зорить поет понуро?
Чи, може, схуд? Чи, може, зблід?
Чи теплим променем загірним
Упав на поля переліг?
Чи, може, Вертером покірним
Страждає не виплаче своїх?
Не вірте ви цьому, читачу,
То все весела марудня.
Поет і каву п'є гарячу,
І три обіди їсть щодня,
Купує сам автомашину,
Шука бензину й запчастин,
Через любовну повідь плинну
Махнув неначе через тин.
Бо в нього й п'єси є ще в торбі,
На епопею звів басок,
Віддавши дань ліричній скорбі,
Побувши в Байронах часок.
Розводять жар в любовній гущі,
Із пальця виссаній на час,
Практичні, ласі, завидючі
І загребучі в той же час.
Хотіли б чорта і амура
Звести на стежечку круту.
З докором дивиться Сосюра
На модно-лірну суєту.

Любов живе, цвіте, зоріє,
Минає віршів темну гать,
Допоможи, юнацька мріє,
На захист слово їй сказать.
Вона мандрує поміж нами,
Мотивом проситься до рук
І п'є заспраглими устами
З ріки і радощів, і мук.
Вона іде на людне віче,
Щоб душу вивернуть до дна.
Бо й справді, що ж це: Беатріче
На шість віків була одна?
Було лише Лаурі жарко?
Джульєтта плакала до зір?
Чи фарби всі забрав Петрарка,
Чи пера виписав Шекспір?
Що пишем віршики неспішні
Про кринки і про день та ніч,
А десь, в Полтаві чи Опішні,
Розквітло сотні Беатріч.

Не грім гармат, не шум пшениці,
Течуть в поезії гаї,—
Неокласичної водичі
Мілкі, сонетні ручаї.
Вони прилизані, завиті,
В кінцівці рима вирізна,
Та їх не знає птиця в житі

І сурма бойова не зна.
Родились в тиші кабінету,
Бояться нежитю й подуг.
А вітер — двигач планету,
Цвіте землі великий луг.
Цвіте, цвіте, не одцвітає —
Стрічає заметь і зиму,
І рим йому не вистачає,
Й куценькі вірші ні к чому!
Тож роблять вірш, немов окрасу,
А він тріщить у трудний час.
Іде з Ориною Некрасов,
Із Катериною — Тарас.
І поспішають в Старосілля,
А я з'ясую в чому суть:
Вони дівчатам на весілля
Поєми в придане несуть.

Ясніє домна огнелика.
За Краматоркою — огні.
Сім'я донбасівська велика
Вночі привиділась мені.
Шахтьора погляд яснозорий,
І молотків гулка гроза,
І вугіль темний, вугіль чорний,
На вагонетках підповза.
Підпори з дуба-чорнокора,
Пилку вугільного пурга.

Могутній труд мого шахтьора
До пісні руки простяга.
Він обмива кущаві плеса,
Проха — як в серце б'є ножем.
А ми свої старі адреси
В безтрудних віршах бережем.
Він на глибинах і на зломах
Фугасом пробує пласти.
А ми лиш пишем до знайомих
В Донбас не вірші, а листи.
Снаго барвиста, творчість наша,
Сідай на стрічні поїзди,
Бо Беспощадний, друг наш, Папа,
Все кличе, кличе: — Приїзди.
Хай буде ода, марш чи повість,
А чи трилогія «Донбас»,
Щоби шахтьорська добра совість
Ввійшла в поезію до нас.

Добридень, Армія Червона.
Погожий ранок сіє цвіт,
І ми із шерхоту, з півтона,
Розпізнаємо сурми мідь.
Росли ж у таборі, в частині,
Гармат ловили перегук,
Де з бронebaшт блакитно-синє
Мастило в'їлося до рук.
Трясли при кулеметах душу.

Рівняли коням поводи.
Співали щиро про Катюшу
І про тачанку, в два лади.
Тепер на жаври многотрудні
Нас добра фея повела,
Щоб не змінити скромні будні
На пишне: Слава і Хвала.
Герой із мотомехчастини
Привітну звістку надіслав,
А ми рядочками густими
Лиш обізвались: Слава. Слав...

Ми відженемо нехить, друзі,
Як зброю візьмемо перо,
Бо у Радянському Союзі
Кують і крицю, і добро.
І якщо ми поети зроду,
Такий нам випав змалку шлях,
То вже для рідного народу
Згоряти будемо в піснях.
І ми візьмем собі за звичку
Походу зоряні пісні,
Щоб не колошкати травичку,
А грати в сурми голосні.

[1956 р.]

СУЛА

Тане в полі голосочок,
Озивається в лужку.
І біжить, біжить струмочок
По зеленім моріжку.

І йому усе здається:
Шлях до моря — не біда,
Там, де Ятрань круто в'ється,
По каменю б'є вода.

А за нею ще долина,
А за нею — дальній світ,
Біля млина — кременина,
Ще й калини ясен цвіт.

Я шляхи минав і луки
Там, де далі голубі,
Щоб від спеки і пилюки
Хоч умитися в тобі.

І напився, і умився
За багато трудних літ,
Ніби знову народився
Я малим хлоп'ям у світ.

Ніби ранню голубою
З незасмученим лицем

Гомонів завжди з тобою,
Як бувало піколярцем.

Десь там річка Бистряниця
Пробігає вдалині,
А твоя легка водиця
Сниться, видиться мені.

Я візьму тебе в долоні,
Понесу, як озерце,
Щоб умити людям скроні,
А можливо, і лице.

Десь шумлять могутні ріки
І малі — немов кришталь.
Ти ж також, одна навіки,
Пробиваєшся у даль.

Над тобою голосочки
Та вечірня зоря.
Ми ж удвох, як два струмочки,
Все шукаємо моря.

1958 р.

НА ТИХИХ ЗОРЯХ

На тихих зорях сяє обрій,
І день встає без чорних змін,
Добридень вам, мій друже добрий,
Максиме мій,— земний поклін.
Вже і сади порозквітались,
І шлях веде в нові світи,
А ми щось довго не ручкались,
Не цілувались, як брати.

Та я все чую запах рути,
Як думу днів, як спалах снів,
Де я із вами, без отрути,
Сидів, і думав, і яснів.
Де я таїв свою тривогу,
В тривозі жить не дивина,
Де на романівську дорогу
Лягла трипільська ясіна.
Де я пройшов, сказати, із давна
Без клевети, і кривди, й зла,
Де рідна мати Ярославна
Мені клуночок подала.
І де то бралась віща сила?
Її і горе не звійне...
Вона, Максиме, вас любила,
Можливо, більше, як мене.
За ті слова й зелену обрість,

Що ви квітчали у маю,
За вашу добрість і хоробрість --
Її в житті не продаю...

Не продаю ні за монети,
За золото — срібло — не даю!
Новітні з'являться поети,
Від вас їм руку подаю.

Нехай ідуть у дні побідні,
Дорога довга і в'юнка.
Ім'ям Тараса добрі й гідні,
Достойні Лесі і Франка.
Щоб не родились самохвали,
Щоб помагали у біді,
Як ми із вами — самопали
В житті, у роздумі, в труді.
І щоб співали солов'їно
І розуміли шепіт рік,
Як ми поєднані в єдино,
А чи навік?

Мабуть, навік.

Мабуть, навік. Сніжиста лапа
У шибку торгає мені.
Не чути, брате мій, Остапа,
А де ж ті коні вороні?

Чи не загляне він у гості?
Одні труди, одні літа,
Лиш на кленовім тихім мості
Його усмішка зацвіта.
Б'є дніпрова хвиля
в пагілля зелене:
— Остапа не чути? —
Чом не біля мене?
Летять соколоньки над широким лугом:
— Остапа не чути?
Де зустрінись з другом?
Я росту крізь камінь
і песу надію...
— Чуєш, синку?
— Чую!
— Говори, Андрію!

1956 р.

ДУБ

Моїй Любові присвячую

Дуб гіллястий у широкім гаї
Проти бурі став, і вже його
Літ за двісті било і крушило
З ливнями, снігами, завірюхою.

Тільки він стояв. І навіть листя,
Мідне, некрасиве і жорстке,
Зберігав до літа через зиму,
Щоби інших листям тим укрити.

І так скупо цвів посеред літа,
Переждавши, доки переквітнуть
Клени і берези білорі,
Яворина в тихому узліссі
І тополі в темному лужку.

І ховав свій скромний цвіт під листом,
Жовту суцвіть ту непоказну,
Із якої жолудь виростає,
Що могутнім дубом задзвенить.

А коли прийшла найтяжча буря
І його ударила під корінь,
Він не впав, він тільки захитався
І від горя задзвенів, як дзвін.

І тоді та буря, зла розлука,
Вдарила його у плечі дуб'яні —
І відбила половину тіла.
І коли він в смерті захитався,
І коли він падав на траву,
Як танкіст отой чи піхотинець,
Так старавсь нікого не вчепити —
Ані деревця, ні помельця,

Ані травки, ні роси малої,
Ні звірини, ні тії людини.
Так стояв, розчахнутий, сто літ,
Як півтіла людського бував.

А за ним — берізка поросла,
Та, що гіллям дуба прикривалась,
І тепер шуміла на зорі,
Плакала йому на бідне серце,
Як то він вберіг її від бурі.

Так стоять і досі при дорозі
В лісі за дніпровою сагою
Тяжко ранений могутній дуб
Та берізка рідна біля нього.

Вже не чув того, як підійшли
Люди до розчахнутого тіла
Й місце, де він ріс, благословили
Лиш за те, що він стояв у бурі,
Наче воїн у важкім бою,
Тільки б інших грудьми захистити.

[1958 р.]

* *
*

Я піду долиною,
Зацвіту з калиною,

І куди не гляну я —
Все моє.

Світ зелений нивами,
Грозовими зливами,

Молодими травами
Устає.

Побреду я росами
Між стіжками босими,

За високим колосом
Побреду.

Зорі мої зоряні,
Ниви мої орані,

Дайте ж мені доленьку
Молоду.

Із любов'ю чистою,
З піснею іскристою,

Щоб куди не глянула —
Все моє.

Світ зелений нивами,
Грозовими зливами,

Молодими травами
Устає...

VII 1960 р.

* *
*

Нам гаряче сонце щастям сіє,
Даль-дорога сповнена чудес,
Здрастуй, земле вольная, Росіє,
Шир полів і синь твоїх небес.

Здрастуй, земле доброї людини,
Труд і пісня, зерно і трава,
Хай багряний вітер України
Нашу дружбу й волю обвіва.

Як разом з тобою дні і ночі
Нам разом віки долать круті,
Ленінові мудрі, зорні очі
Нас ведуть, незборених, в путі.

У труді, в любові, в щедрі свята,
В комунізм — до світлої мети,
Друг за друга, брат стоїть за брата,
І народ з народом — як брати.

Нам гаряче сонце щастя сіє,
Даль-дорога сповнена чудес,
Здрастуй, земле вольная, Росіє,
Шир полів і синь твоїх небес!

30.VII 1960 р., Плути

* *
*

Як лечу я за синь-Карпати
Чи в чужий невідомий край,
Україно моя, як мати,
Проводжай мене, проводжай.

Як іду я в важкі тумани,
Зачарований, як дитя,

Україно моя кохана,
Дай вогню мені, дай життя.

В час негоди, у час напасті
Буду стомлений у бою,
Україно моя, на щастя
Дай у серце любов свою.

Буду сивим — помолодію,
Буду журним — стану як май,
Ти й любов моя, ти й надія,
Проводжай мене, проводжай!

І не зраджу твоєї волі,
Не зганьблю материнських кіс,
Як дубок молоденький в полі,
Я до тебе корінням вріс.

4.VIII 1960 р.

* *
*

По луговині, по чебриках милих
Ворон ступає й сидить при дубі,
Сиві тумани ночують на крилах,
Ніч почорніла лежить на дзюбі.

Літа минули,— гуляв на святі!
Далі змінилися, хмари ще вищі.
Пазури стерлися, часом підтяті,
Очі стьмяніли на пожарищі.

Кривці не видно лугом-травою,
Мертвого ока шукає все,
Небо малюється над головою,
Росяний обрій жито красує.

Та за горою від трактора блиски
Борозни ріжуть, мов хліб у свята,
Та підвелося дитя з колиски,
Нені простягши малі рученята.

1960 р.

* *
*

Літам і зорям поведемо лік,
Плодам і травам, сповненим напруги,
Поглянь, які могутні виднокруги
Нам стеле, друже, новосяйний рік.

То наших дум і помислів потік
Нуртує, все шукаючи потуги.

Із Новим роком! Без журби і туги,
Із новим щастям! Мій тривожний вік...

Тебе запросим в гості за столи,
На добру чарку без нужди й хвали,
Сідай із нами, наче брат із братом,
Бо нам іще на камені кресать,
Не спать ночами і пісні писать,
Нести їх людям гордим і крилатим,
Душі народній, обріям і хатам.

27.XII 1964 р.

ОСТАПУ ВИШНІ

* *
*

Ти був схожий на бджолу-медовицю,
Із очима в задумі, у яких вирувало сонце.
По краплині збираючи світлі меди,
Їх присмачував сміхом людської щедроти.

Крапельина із квітки, із яблуні, з вишні,
Із пахучої гречки в вечірніх полях,
Крапельина із серця людського й душі,
Із очей, із роси на прозорім світанку.

1964 р.

* *
*

Воскресай для життя і вдачі,
Подзвонив би тобі крізь спокій
На твої телефони і передачі,
На твої земні екрани глибокі.

На твої дороги із сизим вітром,
Із волосожарами в почі,
Та твоє серце посмутніло палітрами,
І заплющились очі.

І нема телефонів до тебе нікуди,
І слова й передачі — усе незвичне,
Горить на екранах земних повсюди
Твоє дерево вічне.

Заплелося в небо крізь хмар сувої
Корневищем зеленим з літами далекими,
Я тебе шукаю у дні молодії
Під могутній реквієм.

Виставляє Україна столи накриті,
Сурми грають провісним кличем,
І малює обрій у синьому житі
Твоє мудре обличчя.

За усмішкою доброю — зморщечки слідом,
Як літа і важкі переднівки,
Нам зустрітися треба під небовидом
На нові золоті мандрівки.

На дощах рясних, у лихій завірюсі,
При багатті у лузі...

Я сказати все не беруся,
Вміють мовчки любити друзі.

Воскресай для життя і вдачі,
Подзвонив би тобі крізь спокій
На твої телефони і передачі,
На твої екрани глибокі.

19.III 1965 р.

* *
*

За дальнім краєм у синім полі
Там дужий вітер згина тополі.
Там любе серце, і милі очі,
І те чекання аж до півночі.

Там клен зелений схилився до тину
І мати рідна щось пише сину.
Що він поверне у добрій днині
На Україну, де очі сині.
Де сохнуть роси в зеленій луці,
Всихають очі в важкій розлуці.

А вітер віє по тій долині
На ту Україну, де очі сині.

1965 р.

* *
*

Чуєш ти мене, друже і брате,
Всім я руку в путі подаю,
Щоб уміли ми завжди стояти
За народ, за Вітчизну свою.

Щоби, збратані в битвах судьбою,
Набирались ми сили з землі
І в майбутнє летіли з тобою,
Як в сталевім ключі журавлі.

А коли у ворожій погрозі
Хтось поранений буде в огні,
Ми підставимо крила в дорозі,
Як оті журавлі в вишині.

І сім'я наша дружна й крилата
Буде завжди стояти в бою
Так, як брат біля рідного брата,
За народ, за Вітчизну свою.

[1965 р.]

* *
*

У бабиній світлиці є привіт
Дівчатам, людям, листю молодому,
А п'ять синів роз'їхалось у світ,
А п'ять синів щось не їдуть додому.
На рушничку розшила заповіт
І заховала у кутку потому,
Де репродуктор круглий на стіні
Чийось там пісню точить день при дні.

В недільний день розставить на столі
П'ять мисочок, і витре мокрі ложки,
І сяде збоку, руки в мозолі
Складе на груди, притомившись трошки,
А може, ще провідають малі
Її сини, її котигорошки?
Парув хліб, рум'яниться пиріг...
Родити легше, ніж чекать з доріг.

18.I 1966 р., Ірпінь

* *
*

Третю ніч бредуть у туманній завісі,
Партизанам по пояс вода у лісі,
А праворуч — смерть, а ліворуч — засада,
Чорні коршуни з неба —
не та розрада.
Нахиляє тіло вагота плечей.
Сто голів бредуть і сто пар очей.
Зупинилися. Кільцями трудних рук
Обнімають дерева і сплять без мук.
Хитаються крони, і хитаються партизани,
Хитається повінь, примочує рвані рани.
А прозорий сон заплітає у гру невідому
Голоси дітей, і скрипіння колисок із дому,

* *
*

Не темшій, не бийся в ранній рапі,
Не хились, як нива чи лоза.
На Дніпрі, Дунаю і Ятрані
Білі роси вишила гроза.

І душа черкнулась виднокраю —
Стала птахом. Чиста, як сльоза.
...На Дніпрі, Ятрані і Дунаю
Білі роси вишила гроза.

21.II 1966 р., Ірпіль

* *
*

Я — сльоза. Поети кажуть: чиста.
Біль і радість. Мука і гроза.
Не перлиста і не золотиста.
Сіра і важка людська сльоза.

Хліб і шлях, двобій із чорним димом,
Та вітри, та місяць угорі —
То мої одвічні побратими,
Посестрами — ночі й матері.

Не заходьте до мого дому,
Не лишайте зайвого жалю,
Доки я на камені важкому
Шлях людський вогнем не пропалю.

17.III 1966 р., Київ

ОБУХІВСЬКА ДОРОГА

Лягай, дорого, тут. Мені про все згадати...
Що ти — літопис мій, життя і клич від хати.
Течеш і мінішся від канівських долин,
Ввібравши мови жар, і пісні щедрий плин,
І сморід голоду в важкім воєннім році,
І танків чорний дзвін у нелюдськім потоці.
Лягай, дорого, тут на Лазірці й Трипілля,
На сивому плечі принишкли юні дні,
Де хмари, і вітри, і коні ворони
Твоє везли життя, і смутки, і весілля.
Красо, заплетена в легенди яворів,
Розмита й бита вся, у скруті й чистій руті,
Десть над тобою очі матерів
Поодцвітали, вічно незабуті,
І сестри вирости, гойдаючи колиски,
І пил твого чола припав на обеліски.
Бо ти в мені, дорого, вся в мені,

Одна, лише одна, як жар у племеші,
Єдинороджена, як жар у Подніпров'ю,
Там кров твоїх калин цвіте з людською кров'ю.
А ще лягай отут, де друг мій прожива,
Де на дубовий стіл рясні лягли жнива
І мудрі хлоп'яки із ним заводять речі
Про кароокий світ, що не згорів в огні,
Шитом поезії прикривши юні плечі,
Щоб зворушить серця,— вони ж не кам'яні!

18.X 1966 р.

*

Я знаю вас. І цей припшклий зал
Мені нагадує широке поле,
Де хмари вічність п'ють і добрий колос
Вмивається медами вечорів.

Чому так пильно дивитесь на мене,
В очах сховавши пагілля зелене
Юнацького завзяття.

Знаю вас.

Он пастушки, що в тихий мирний час
Пекли картоплю в полі в попелиці,
Корівок пасли, гралися в війпу
І читанку на чотирьох одну
Несли до школи ув осінній хвиці.

А он — дівчатка, що пішли від хати,
За кожну з них аж мліла бідна мати,
Поки складались іспити оті
Складні, як світ, і, як життя, круті.
Дівчатка вродою навдивовижу,
У зачісках а-ля модерн з Парижу.

Он сироти. Сирітки. Зозулята.
З підпаленим крилечком не одна:
Війна кістлява, чорна і затята
Батьків забрала, бо на те війна.

* *
*

Вони любились та кохались
Ще змалечку у тім селі,
А потім вирости малі
Та й час настав, коли розстались.

Як брали хлопця у солдати,
То він сказав: — Ти біля хати
Синьоцвіт, люба, посади, —
Як він завітне — будеш знати,
Що повернуся я сюди.

Вона садила синьоцвіття,
І поливала в час поліття,
І ждала, ждала. Рік і два,
І п'ять, і шість років чекала,
Усі шляхи повиглядала
Та й заміж вийшла, як вдова.

Вже й дітки вирости в хатині —
Дівча та хлопчик. А вона
Виходить вечором одна,
Той кущ, посаджений в долині,
Все поливає. У надії,
В чеканні щастя, як на те,
А він пагіннями леліс,

А він, мов диво, зеленіє
І, мов заклятій, не цвіте.

26.X 1966 р.

ГАЗЕТИ «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»

Коли війна несла пад лугом
З пожару плетені вінки,
Були порадником і другом
Твої білясті сторінки.

В бою підводячись щоразу
Чи свій лишаяючи поріг,
В потертій сумці протигазу
Я їх в дорозі приборіг.

Бо нам ясніла до останку
В огні осколків даль крута,
І кров, і пісня, й на світанку
Одна сльоза. Одна мета.

Одна, не зраджена ніколи,
Земля без кривди та хули,
І сторінки твої як поле
Вкраїни рідної були,

З небес ясною бірюзою
В душі юнацькій, молодій,
Із темним реквієм, з грозою,
З хоралом викутих надій.

Мене колись навчала мати
Шлекати мрію лиш одну
І з чистих літер пізнавати
Майбутніх далей глибину.

13.XI 1966 р.

* *

*

Дивіться всі, яка іде весна!
Блакить жарів, гомонять роздоли,
І флейти кленів пробують ладки
Гіллям напруго-чорним. Весняніс...

А ти енергій вихлюпав моря
І серце понатужив, як Микула,
Немов порвав коріння. Он у сквері
Люмінісцентно світиться естрада
І молодята горнутья, щебечуть,
Веселі та щасливі, і тебе
Давно не впізнають. Але байдуже,

Комусь же треба думати за всіх...
Бо як не ти, не я і ще не третій,
То хто ж тоді?
Комусь же треба надривать себе
І посміхатись людям крізь вогонь
З невпізнаним обличчям в білий вечір.

25.II 1967 р.

* *
*

Не вмере могуття мисль, якщо й одна.
Горітиме у сутінках сторіччя
Чи пилом припаде.
Її возродить мудрість інших днів
І понесе в людське глибоке лоно.

25.II 1967 р., Київ

СЛОВО

Воно колись витало понад юрмами,
Його лякали нагаєм і тюрмами
За правди дзвін, як золоті ключі.
Пішли на нього підступом й тортурами,
Схопили й розстріляли уночі.

Вродливе слово із очима карими
Упало в попіл. І в тяжкім вогні
Воскресло знов, — не квіткою, не маревом,

А серцем стало,
Й випало мені!

9.V 1967 р., Ірпінь

УКРАЇНО, ЛЮБОВ МОЯ!

Все життя твоє — диво дивне,
Як Дніпра твого течія,
Ніжна й щира, в літах зазивна,
Україно, любов моя!

І летять біля тебе зночі
Всі походи і солов'ї,
Обсідаючи зорні ночі
Та безсмертні уста твої.

У прощанні та зустрічанні,
В смутку, в радості молодій,
У народнім своїм братанні
Ти надія мені з надій.

Всі стежки й пісень почала
Заплелися в твій ранній час.
Якщо смерть нас на кулі брала,
Ти й на кулі ішла за нас.

Повна цвіту і щедра з мови,
Посилаєш людині в дар
Пшениці, і рясні діброви,
Й Дніпрогесів могутній жар;

Білі клекоти біля сталі,
Чорноморських глибин вали
І Шевченкові сині далі —
Деся від серця твого лягли.

Днями й ночами в височизну
День твій парості підійма,
І немає тобі спочину,
І кінця тобі теж нема!

Ти жар-птиця і мрія мила,
Як Дніпра твого течія!
Простеляй же могутні крила,
Україно, любов моя...

XII 1967 р.

ЧУМАКИ

Розклювали сизі птиці
Ніченьку сліпу,
Де вмирає чумаченько
У глухім степу.

В придорожній м'яті
Жайвір не на святі,
На мажару похилились
Волики рогаті.

Десь додому жде на роси
Жінка молода,
А під возом чеше коси
Степова біда.

Ой, не грайте нині,
Чумаки в долині!
Не курличте в синім небі,
Ключі журавлині...

22 квітня 1968 р.

ЗОРІ СВІТ ПРОВІЩАЮТЬ

Сповивала мене матішка
Сповивальцями,
Постлівали целюшечки
Попід пальцями.

Сповивала мене війнонька
В заметілі,
Залишили гармати
Бинди білі.

А тепер я сповиваюсь
В іншій даті,
Сповивальці — давні думи
В папшій хаті.

Уставай-бо, сину мій!
Давні друзі вчащають.
Уставай-бо, сину мій,
Зорі світ провіщають!

7.1 1969 р.

ОДЕЖА СЛОВА

Мене народила доля
Кленом з людським серцем.

Мене народила доля
Хвилию з пильним оком.

Мене народила доля
Словом.
Оголеним словом.

Тіло моє — лиш одежа слова,
Щоб людей не спалити.

І від того люблю я клени
І спалюю власне серце.

7.1 1969 р.

* *
*

Ти не вразиш мене в житті

Ні казочкою,
Ні слави в'язочкою,
Ні кар'єри куточком,
Ні в шовках сповиточком.

Тільки вразиш мене в житті
На тій давній рані,
Що до людей відкрита.

І дихає.
І мучить.
І не заживає.

7.1 1969 р.

* *
*

Казала мати мені колись:
«Не чаруйся тим словом —
Згубить!»
І світло, і сміх,
Сивий реквій подоли,
І людська душа на скривавленім полі,
Для всіх! Для всіх!

Отак півстоліття із словом отим:
Одні розкували,
А я — кую,
Одні загубили,
А я — знаходжу.

Одні в болото,
А я — в золото.

Скільки ночей,
Скільки літ,—
На камені іскра,
В попелі -- цвіт.
(Серце, моє серце, кричить: не смій!)
І щедра дорога.
І вічний бій.
Лиш бій серед віку.

24.I 1969 р.

* *
*

Мені все видяться веселі
Янтарні грона горобин,
Глибокі неба акварелі
В палітрі вітряних долин.

І та стежина біля бору,
І маків росяна орда,
І сміх, як струни з перебору,
Яких не торгає біда.

Дерева ті, що ми садили
У Кончі-Заспі в тихий день,
І сад, який ми так любили,
Неначе пісню із пісень.

Чи ти ж прилинеш, ніжноока,
В мої світанки замалі,
Як синя крапля одинока
На голубиному крилі?

1969 р., Конча-Заспа

* *
*

Л. З.

Збирались птиці, а птиці білі,
Вкриті памороззю на світанку,
Де до літа стежки зруділі
Ще лишилися наостанку.

Тиха птице, а птице біла,
Знана в краю моїм зівсюди,
Подивися та пригорнися,
Припади вже мені на груди.

Поцєбєчємо, та покурличємо,
Та розвіємо грона сили,
Щє й світанки оті покличємо,
Що павіки нас полюбили.

І здаєтьсє, вжє потєпліло,
Перєквітла багрянь в зелєнє.

Біла птицє! Недосвіт білий!
Білє щастє, побудь у мєнє!

1969 р.

* *
*

Я по нєчєх все бачу вас, брати,
До мєнє в хату сходятьсє світи
Крізь ваші очі світлі й тємно-карі,
І грім пливє у барвінковій хмарі,
А ви ніяк нє можєтє прийти.

Я вам поставлю їжу на столі,
Давно колись, коли були малі,
Окрайчик хліба нєня нам ділила,
Земля так бідно батьківська родила —
Все більшє сльози мамині й жалі.

Прийдіть, Васильку й Петре, здалека,
З-під маминої теплої руки,
Та й сядем тут, згадаєм, як бувало,
Про те, чого в житті нам не стачало,
До Стугни підемо — отецької ріки.

Сергій із нами... Він усе кує,
Клинцює, шиє все життя своє,
Як тато наш. І крутить вус русявий,
І лиш один досяг до тої слави,
Де вже й повітря серцю не стає.

Я вам в лице своїх пісень війну,
З собою вас в далеку путь візьму --
Хоч подивіться трохи того світу,
Послухайте братерського привіту,
І вже на віки вічні обійму.

1969 р.

* *

*

Атома ми запряжемо в роботу —
Хай працюють скажені коні,
Сонця чисте святе золото
Покладемо у людські долоні.

І встає на землі людина,
Гідна подиву й поклоніння,
А велика людська родина
В дар приймає моє покоління!

1969 р.

УКРАЇНІ

По днях і по ночах, в пожарах, в білих росах,
Де поля зелен клин і неба течія,
Мільйонноока і мільйонголоса,
Ти дума й знамено, напутнице моя.

Одкрий свої уста на далі сизокрилі,
Любов свою посій на доли і мости,
Ти ж не мечі куєш, а мудрість при горнилі,
А з мудрості тії ще внученькам рости.

Їх треба ще вести і осягати кручу.
Один чогось дійшов, а інший — не спроміг.
І не гнівись, коли жорстоку і колючу
Приносим правду ми на твій людський поріг.

Нарéчена творить і жити по закону,
Осяяна вогнем жовтневого числа,

Добре, зорі падають на плечі,
І синіє неба течія,
І шукав я ті слова до речі,
Ластівко моя.

Любов моя.

А тепер ні в снах, ні телефонами
Не докличусь, не зустріну знов, —
Видно, іншими пішли законами
І життя, і спогади, й любов.

ПІСНІ

КИЇВСЬКІ ЗОРІ

Стежки загірні
Там, за Дніпром,
Небо ясне, мов кришталь,
Зорі вечірні,
Б'ю вам чолом
Щастя, і юність, і даль.
За Києвом шлях,
Пшениця в полях,
Щастя, і юність, і даль.

Де перше кохання
На серце лягло,
І сині світання
Здіймали крило,
За Києвом шлях,
Пшениця в полях,
Щастя, і юність, і даль.

Київські хмари,
Наче вогні,
Шепіт каштанових віт,
Сиві пожари

Спляться мені
З дальніх закурених літ.
І гнуться мости,
І шлюються листи
З дальніх закурених літ.

1947 р.

* *
*

Тут ізмалку пораненьку
Я стрічав кохану неньку,
Долина широка,
Калина висока,
Аж додолу віття гнеться.

А навкруг ласкаве жито,
Скільки пройдено й прожито,
В трудах і в тривогах,
По тернистих дорогах,
Те ніколи не вернеться.

Я набрався досить муки,
Досить горя і розлуки,
В найтяжчу хвилину
Прийду в ту долину,
Де калина низько гнеться.

А вже матері немає,
Тільки мила пострічас,
Долина широка,
Калина висока,
Аж додолу віття гнеться.

1949 р.

* *
*

Я виростав на батьківській землі,
Я слухав, як курличуть журавлі
Над ріками, над веснами й літами,—
Беріть мене, я полечу із вами.

А в мене кохана дівчина,
Аж додолу гілля гнеться.

Отут шумлять обухівські дороги,
Де я стрічав кохану без журби.
Мою Катрусю — де тепер вона?
Лише у серці спогадів луна
Та поцілунку щирий полум'янок,
Як ти казала — любий мій коханок.

А лишилась долина
Та висока калина,
Аж додолу гілля гнеться.

Якби всі друзі встали в добрій славі
Такі сердечні і такі ласкаві,
То я б віддав їм пісню, хліб і сіль,
Посадовив, неначе до весіль,
І заспівав, і ще б заграв на згадку
На тій гармошці, що зовуть трьохрядка.

Коли ми зустрічались без журби,
Те знали сизокрилі голуби
Та долина широка,
Та калина висока,
Що додолу гілля гнеться.

1950 р.

* *
*

Як підводиться сонце із сходу,
Сяє в зорях дніпровська весна,
Україно, твоему народу
Усміхається доля ясна.

П р и с і в:

В заповітах Леніна будем виростати,
Наша земле рідная, любий край,
Із трудом і славою,
Вольною Державою,
Україно-мати,
У віки вставай!

Не повернуться літа неволі,
Давні болі і кривди твої,
На широкому вольному полі
Ти живеш у радянській сім'ї.

П р и с і в.

Ти ходила з братами до бою,
Вічно житиме дружба свята,
І цвітуть, Україно, з тобою
Молоді комунізму літа.

П р и с і в.

Не страшна тобі чорная туча
Для твоїх солов'їних дібров,
Береже тебе сила могутча
І синів найсвятіша любов!

В заповітах Леніна будеш виростати,
Наша земле рідная, любий край,

Із трудом і славою
Вольною Державою,
Україно-мати,
У віки вставай!

1950 р.

* *
*

Там, де зір сім'я, неба течія,
Ходить садом вечоровим молодість моя.
Оглядає цвіт, обриває цвіт,
Подає своїй любові вісточку — привіт.

Чи й тепер вона жде мене одна?
Чи заплетена тернами синя далина?
Ще шумить вітрам, молодим літам
Там, де квітку дарувала на кохання нам.

Там, де зір сім'я, неба течія,
Ходить садом вечоровим молодість моя.
Виглядає ластівку в гаю,
Не послався дикий терен на любов твою.

1956 р.

ПІСНЯ РИБАЛКИ

Ох була мені наука
Біля самого Дніпра,
Упіймалась риба-щука,
Мабуть, метра з півтора.

Ох, набрався ж я мороки,
Видно, щука не мала,
Із Трипільської затоки
Аж на Канів повела.
Отакі були діла,
Аж на Канів повела!

Вудку взявши в праву руку,
До схід сонця йду в росу,
Раз піймав я рибу-щуку
На свинячу ковбасу.

Думав сам не донесу,
Не брешу — на ковбасу.

А отут біля загати,
Де русанівські куці,
Я ловив, щоб не збрехати,
Двопудовії лящі.

Де русанівські куці —
Трипудовії лящі!

А в Плютах я знаю яму
На одному озерці,
Де ловив по кілограму
Нічогенькі окунці.
Не збрешу, скажу вам прямо —
Нічогенькі окунці.

Раз був сонний, як тетеря,
І нітрохи не підпив,
Червяками повечеряв,
Вермішеллю наживив.
Упіймалось два лини,
Сом украв мої штани.

А в розлив, немов у свято,
Із Дніпра через поріг
Сом заплив у нашу хату,
Сам на сковороду ліг.
Не брешу, заплив у хату,
Сам на сковороду ліг.

Я вітаю ліс, і воду,
Щук, линів, і окунів,
І рибалок, чесних зроду,
Що не люблять брехунів.

Отаке-то, чесних зроду,
Що не люблять брехунів.

1957 р.

ЗА ДНІПРОМ-ПОТОКОМ

За Дніпром-потоком,
За лузком широким
Ходить молодість дівоча
Щастям карооким.

Біля того жита,
Де дорога бита,
Зацілована світанком,
Сонечком укрита.

Не хмарійте, далі,
Не несіть печалі,
Не журіте мого серця
В ночі недоспалі.

А вже в тії ночі,
Як віки дівочі,
Виглядаю коханого,—
Серце ждять не хоче.

Щоб цвіли в розмові
Зорі малинові,
Щоб зелені світаночки
Сохли від любові!

VII 1960 р.

ВЕЧІРНІ ВОГНІ

З тобою, кохана, ми підем у парі,
У щасті зустрінемо дні,
Де ливуть на хвилі
І сяють у хмарі
Вечірні далекі огні.

Зелені тополі на київській кручі,
Дніпра голуба далина,
І хвилі ревучі,
Й бажання жагучі,
І з ними ти в серці — одна.

Одна — у цвітінні, в весняному чарі,
Ти будь як надія мені,
Де ливуть на хвилях
І сяють у хмарі
Вечірні далекі огні.

1960 р.

СТУДЕНТСЬКА ЗАСТОЛЬНА

За синіми вікнами тліє імла,
Лежить за гуртожитком ніч.
Збираймося, друзі, в польоти орла,
Тривогам і долі навстріч.

А завтра доріженьки всіх розведуть,—
Заграй нам, гітаро, заграй!
Одному на Волгу прослалася путь,
А двом аж на тихий Дунай.

Хай по колу піде кружка
За життя, як май,—
Синьоокая подружко,
Нам заграй, заграй.
Хай негоди, злі хвилини
Підуть в забуття.
Всі ми друзі, побратими
На шляхах життя.

Наснились нам зорі вночі над Дніпром,
Каштанів розцвічений дим,
І сивий професор за тихим столом
Із спогадом давнім своїм;
І київські парки, подібні до мар,
Колись їх побачимо знов,
Згадаєм дискусій затаєний жар
І першу юнацьку любов.
Згадаємо друзів
І першу юнацьку любов.

1965 р.

СТАНЬ ЗОРЕЮ МЕНІ

Стань зорею мені на тривожній путі,
На тривожнім крилі космодрому,
Я крізь неї побачу нитки золоті,
Що снуються до отчого дому.

Синім променем стань і сяйни біля віч,
Стань диханням весни на світанні,
Полиневою гілкою, айстрою вніч,
Хоч росою в розлуці й коханні.

Сняться очі твої, в голубім пламені,
Стежка юності, хусточка біла.
Не ставай лиш риданням на серці мені,
Щоб душа, як ріка, не зміліла.

Простели своє сонечко в срібних ключах,
На мою полонину гарячу;
Та не стань лиш сльозою мені на очах,
Бо від неї шляху не побачу.

1966 р.

ВКРАЇНО МОЯ

Зорями з неба і квітами з гаю
Сяє в літах дніпрова течія,
Слава тобі, великий рідний краю,
Як я люблю тебе, Україно моя.

В чисте і ясне
В небо прекрасне
Рідна Вітчизна чоло підвела.
Розуму слава!
Леніну слава!
Стягам червоним хвала!

Сійся, родися, народная ниво,
Друзі твої — братів одна сім'я,
Будь же навек могутня і щаслива,
Як я люблю тебе, о мати моя!

В чисте і ясне
В небо прекрасне
Рідна Вітчизна чоло підвела.
Розуму слава,
Леніну слава!
Стягам червоним хвала!

Бурі здолаєм, зрівняємо хащі,
Долю твою проміння осія,
Добра, ясна, молода і роботяща,
Як я люблю тебе, Україно моя.

Січень, 1968 р.

* *
*

Де літо зелене, мороз та сніги,
Де хвиля дніпровська летить в береги,
Там зводиться греблі
Залізна стіна
І сяє вогнями моя сторона.

Полтавські лужечки, дніпровська лоза,
Пшеничного літа висока гроза,
І в далечі лине
Моторів луна,
І сяє вогнями моя сторона.

Там станція наша в ранковій порі
З Дніпра привітання несе Ангарі,
Там зводиться греблі
Залізна стіна
І сяє вогнями моя сторона.

Полтавська калина, дніпровська вода
І дівчина мила, краса молода,
І труд, і кохання, й вечірні вогні,
Де жив, де любив я в своїй стороні.

1968 р.

* *
*

На калині цвіт
Розквіта сто літ,
Так моя любов
Розквітає знов.

Вірю, ти прийдеш
І мене знайдеш,
Хоч одна, одна,
Як зоря ясна.

Світлим зором ти
Душу освіти,
І засяю я,
Як любов твоя.

В теплий вітровій
Чую голос твій.

Вже зима, зима,
А тебе нема.

Вірю, ти прийдеш
І мене знайдеш,
Буде знов весна,
Як зоря ясна.

Милий, ти прийшов,
Я з тобою знов.
Обгорни мене,
Поцілуй мене.

Горя вже нема,
Не страшна зима,
Бо прийшла весна,
Як зоря ясна.

[1968 р.]

КЛЕНОВА ПІСНЯ

Платону Майбороді

Прийдіть до мене, кароокі дні,
Де білий світ стелився при мені,
Дитинство билось, літо йшло на мене,
Мій кучерявий, мій русявий клене.

Кого я ждав, кого забудь не міг,
Ти був за свідка — листям на поріг,
Благослови ж мої діла й понині,
Мій незабутній клене при долині.

Бо сивина не осягла чола,
Бо коло друзів лине до стола,
І сонце йде, і в'яне зло шалене,
Мій вірний брате, мій полтавський клене.

І дружби знак мене зове у світ,
Таємний жар — любові шле привіт,
Снується дивом літечко зелене,
Мій український вересневий клене,
Де біля тебе посмішки з облич,
І серця крик, і твій вечірній клич!

14.VII 1968 р.

ПІСНЯ

Серце б'ється, як згадаю
Теплі ночі, тихі зорі,
Краю мій, донецький краю,
На Вкраїні, на просторі.

Де димки пливуть імлісті,
Пахне сутінь вечорова,

На шахтарськiм передмiстi
Бродить молодiсть кленова.

В душу проситься вiднинi
Дзвiн гармошки опiвночi,
Над копрами далi синi,
Бiля серця синi очi.

За Дiнцем моя дорога
Шаhtariв веде до клiтi,
Мати жде бiля порога,
Рiдна мати в цiлiм свiтi.

Все на мене жде, я знаю,
В теплi ночi, тихi зорi.
Краю мiй, донецький краю
На Вкраїни, на просторi.

ПIСНЯ ДРУЖБИ

Здрастуй, земле доброї людини,
Труд і пісня, зерно і трава,
Хай гарячий вітер України
Нашу буйну волю обвіва.

Нам гаряче сонце щастям сіє,
Даль-дорога сповнена чудес,
Здрастуй, земле вольная Росiв,
Шир полiв i синь твоїх небес.

Нам іти з тобою дні і ночі,
Нам разом віки долать круті,
Мудрі, зорні Ленінові очі
Нас ведуть незборених в путі.

ПІСНЯ ПРО УКРАЇНУ

Україно, рідний краю,
Стороно моя жива,
Хай повік тебе минає,
Даль твою не облягає
Чорна хмара грозова.

Ти, як мати, в час негоди
Виглядаєш вдалині.
Цвіт, і спів, і тихі води,
Молодої повні вроди,
Увижаються мені.

Жита твої колосяться,
Стежки широкі росяться,
Земле моя, красо моя,
Вкраїно дорога.

Побраталась, подружила
Із народами в труді,
Зорева, радянська, мила,

Буйноквітна і стосила,
Йди в століття молоді.

Шляхи твої просторяться,
Вишневі зорі зоряться,
Земле моя, красо моя,
Вкраїно дорога.

ПОЕМИ

ПОСЛАНІЄ ДО СЕБЕ

Бог зна колишні случаї
Віршую, бач, про се, про те.
Тридцята осінь поминає,
Проміння гублячи круте.
Не прибирається у шати
Із барвінкового зела.
Немає хати ні кімнати,
Щоб тую осінь пригощати,—
Побагрянїла й одцвіла.

Така ж уперта, непослушна,
Мого характеру, либонь,
Пішла по білених теплушках
Дворядну слухати гармонь.
Вітрами дме, дощами сіє,
Огнями світить ніч сліпу
По шумних станціях Росії,
По задонецькому степу.
Нехай дає червіньку травам,
Бринить мені, товариші,
Надії вогником яскравим
У молодій моїй душі.
Нехай мудрує і мандрує,

Блищить снігами, як алмаз.
А ми, говорячи не всує,
По чарці вип'ємо якраз.
Тож хильнемо за першим знаком,
Не покривившись лицем,
А вже закусимо отаком,
Мабуть, не рибою, не раком,
Не пиріжком з солодким маком,
А просто — свіжим вітерцем!

Ну що ж, Андрію, любий друже,
Журитись треба, та не дуже.
Щоб не сказали: «То ще нитик»,
Щоб не лайнув суворий критик,
Проснувшись пізно уночі
В Уфі на топлений печі.
А краще з'їсти грудку каші
І пригадати нам з руки
Усі труди й мандрівки наші
До Волги — матушки ріки.

Як рили ми братам могили,
Чи не розсипались вони?
Під Броварами нас бомбили
Шуліки злої сторони.
Як на майдани мого міста
Німецькі кидались псарі.
В будинку темнім «Комуніста»

Ми не лягали до зорі —
А за хвилину перед світом
Згадайте, друзі і брати:
Із Казимиром і з Агнітом
Шукали місця: «Де б лягти?»
Ой, як нам тут хотілось жити,
Де в юнь не згублено сліда,
Де крізь важкі гранітні плити
Зросла зелена лобода.
Де по сліду тому, слідочку,
Котились наші зорі й дні,
Де вперше вишиту сорочку
Дівча змережило мені...
Прости, прощай, коханий Київ,
Моєї юності пора,
І ти, вчорашній Голосіїв,
І ти, Батієва гора,
І Володимирів високий
Чавунний пам'ятник до хмар,
Поділ, Хрещатик ясноокий,
Старий Шевченківський бульвар.
А нам дорога на Прилуки,
В Лубни, в Ахтирку по путі,
Набратись горя, зла і муки,
В дощі, в багнюці, в самоті.
Дивитись, як бреде худоба
В пожари, в даль, у ніч глуху,

Як чорна гітлерівська злоба
Метає бомби на пляху.

Заснули в полі на соломі,
Де спали хлопці-орачі,
Пісні послухать невідомі,
Що я заспіваю вночі
З Петром із Самченком на пару,
Підсівши в ряд, плече в плече,
А ще Серьожа вкине жару —
І пісня лється і тече.
Що в полі жито половіє,
Накосим хліба і трави.
Та щось давно не зеленіє
Гора у бідної вдови.
Про тую чаєчку-небогу
Без чаєнят, самим сама.
Та про сестрицю, що к порогу,
Стару, натружену, убогу
З дітьми братуха не прийма,
Що їде милий недалечко,
А чи вернеться, буде знов:
«Ой потеряла я колечко,
Да потеряла ж я любовь».
Коб Вася Кучер підвернувся,
То ми б із ним співать могли б:
«Сказав шофер той, і влибнувся,
І під кольосами погиб».

Чого не співано, не чуто,
Коли гули гармати, мото,
Зенітки били звідусіль,
А ми ділили хліб і сіль.
Зупицьку нашу випадкову
І дружбу чесну, не святкову,
Бо хай підлота й смерть навкруг,
А брат — є брат, а друг — є друг.
Прийдеш з полону в одиночку —
Він дасть і шапку, і сорочку,
Шинелю дасть свою: «Бери,
Чого соромишся, ми друзі».
Можливо, так не скаже в тузі,
А в радості — й не говори.
Не календар, не числа й дати
І не промов слова тугі, —
Я всіх вас хочу пригадати,
Мої далекі й дорогі.
Де Сеня Тупало — не знаю,
Минає літо і зима,
Я вже кричав по всьому краю
По радіо. Його нема.
Мабуть, погіб. Не випадковим,
Згадаєм Сеню теплим словом,
На мить схилившись чолом,
За цим покритим столом.
За те, що він не вмер у ліжку,
Не дай те, господи, мені!..

Що не згубив ясну усмішку
В сльоті, в безсонні, у вогні —
І впав від кулі. Де Серьожа
З ясным засмаленим лицем?
Фугаска вдарила ворожа
Під Боровою, за Дінцем.
І він, без пафосу й завіту,
Упав, і смерть йому проста.
Ані привіту, ні одвіту,
Ані словечка, ні листа...
Качура Яків де? Бо ж варто
Згадать ідилії часи,
Як не обходилося без жарту:
Що, мов, чимало ковбаси,
Консервів, чаю, і тарані,
І тютюну, й галет зарані
Зібрав Качура у похід.
І рік не їв — беріг як слід!
Я кров би дав свою як плату,
Щоб він крізь далі грозові
Зайшов, заглянув в нашу хату
Хоч на хвилину чи на дві.
Мов бачу давнє в ніч похмуру:
Кімната, стіл, його рука.
І все він править коректуру
«Молодняка» — «Більшовика».
А де ж Десняк, мій друг Альоша?
Сумний та твердий, як булат.

Йому припала добра ноша,
Ну що ж, хороший був солдат.
Торішнім літом втік з полону,
Хлебтав водицю песолону,
Сиру картоплю гриз в лісах
І бога кляв на небесах,
А цього літа згинув. Буде
Іще нам сонця й теплих нив.
Тож без огуди, без осуди
Ставайте в коло, добрі люди,
Що з вами дещо пережив.
Із Бажаном бували стрічі,
Поїздки, фронт, словесні січі,
І темні ночі грозові,
І серця вогники живі.
Ми не клялись один одному
Ні титлою, ані азом.
Але до батьківського дому
В стражданнях, в гніві, блисках грому
Ми з ним повернемось разом.

З Петром із Самченком немало
Вели тривожних вечорів.
Його очей огонь, бувало,
Для мене вогником горів.
Затів спірку він гарячу,
А я все чую, я все бачу
І сам собі частенько рік:

«Йй-бо, хороший чоловік».
А Вася Кучер. Де порожець,
Щоб зупинив його, як мур.
Всі десять років — запорожець.
Всі десять років — ешікур.
Але з Андрієм, — тобто мною,
Я знаю дум його політ, —
Судьбою зв'язаний одною
Не на десяток — сотню літ.

Ще буду я трястись в теплушках
Через сніги, вокзали й дим,
На грузових, на легковушках,
А то й без оних, — лихо з ним.
На тягачі, при мінометі,
Чи з медсестрою у кареті,
Чи на огні, чи під огнем,
Чи на коні, чи й під конем.
Місить війни густу багнюку
В чужім і спаленім дворі,
Не спать вночі між грому й гуку,
Писати вірші до зорі.

Я вірю в щастя й день свій знаю:
Припавши до дверей плечем,
Ввійду до тебе, рідний краю,
Твоїм солдатом-сурмачем.

А може, й так: деньком проклятим
За бліндажами вдалині,
За чорним критим перекатом
Лежать судилося мені.
Чи в лоба вліпить кулю хитру,
А чи осколком проти вітру,
Чи темним вибухом мене
В широкі груди шибоне.
Отак-то, друже мій Андрію,
Кому повім печаль, кому
Очей монгольських не розкрию
Та й білих рук не підніму.
І в степовому Позизов'ю
Під яворипою вдалі
Мій чуб русявий з пилом, з кров'ю
Замає в сивій ковилі.
Вовчиця скрадеться несміло,
Та не корову й не вола,
А розтерзає грішне тіло
За многогрішнії діла.
В реєстрі спишуть рідні речі:
Дві грудки цукру для малечі,
Тютюн, і мило, й порошок,
Ботинки, збиті на вершок,
І вірші, писані у квітні,
У серпні, в снах і наяву,
Онуч дві пари — теплі й літні,
Да гімнастьорку бойову.

Да рукавиці, вже потерті
В полях, у пущах, по містах,
Да слів моїх рядки уперті
В листах і в милых на устах.
Недобру вісточку почує
Давно не бачена жона,
Агніт портрета намалює,
Але з наказу Бажана.
Ну, значить, скінчена дорога,
Ну, діло, знать, моє табак.
Тоді напишуть некролога
Тичина, Рильський і Рибак.
Що голос мав — дзвінку сопілку,
А то як сурму в наші дні,
Що воду пив, немов горілку,
Але ж горілку аніні!
Що їв не скромно й не пісно,
Що жив не широко й не тісно.
Хоч на правління в дій потік
Вливавсь неважно — двічі в рік.
Були у нього друзі давні,
Були у нього внески справні.
Даво Косарику наказ
Моїх слідів шукати враз.

Та я знайомих сам попрошу,
Щоб на надгробку, на хресті
Про всю мою житейську ношу

Слова нарізали прості:
Що я любив дівочу вроду,
Що смутком друзів не сушив,
Що пив горілку я і воду,
Але сухих завжди глушив.
Був злий потроху. З добрим — добрий.
Із щирим — щирий, як і всі.

Але й таке бува, можливо,
Як кажуть, в снах і наяву,
Лучиться раптом дивне диво:
Що я помру і оживу.
Повію вітром біля хати,
Де, певне, вже живуть чужі,
Чи буду голубом літати,
Листи носити в бліндажі.
Чи, обминаючи долини,
У нічку темну і глуху
Зросту рясним кущем калини
На українському шляху.
А ви, вертаючись до краю,
Калину зріжете й по ній
Усе пізнасте: ну й грав,
Таке говорить, промовляє,
Як промовляв, було, Андрій.

[1943 р.], Саратов, після перемоги
під Сталінградом

ПРО МАРИНУ З ГОРЮЧОГО ЯРУ

I

На тихій липневій долині
Під цим сивокорим дубком
Прощались в вечірній годині,
Коли вирушав із полком.
Вечерю зготовила свіжу,
Пшеничний спекла буханець,
В торбинку білизну і їжу
Поклала — згадає бовць.
А він, ще в бою не бувавши,
Засмаглий, мов гречки покіс,
Останню хвилину назавше
У серці, своєму поніс.
Вернувся вночі з військкомату
В шинелі, з зеленим мішком.
Прощатись заглянув до хати
З Яринкою, з сином Мишком.
З тобою, дружиною. Руки,
Що трактор вели, — то воли
Запахли печаллю розлуки,
Пшеничним стеблом восени.
І як ти припала на груди
І мужеві витерла піт,
Те бачили здалеку люди
Іще з не розбитих воріт.

І як ти вкладала сорочку,
Те бачили люди з села,
І як по його голосочку,
Немов по судьбі, побрела.
Непаче й собі непомітна,
Поспішно проходила крок,
Заціпивши руки, вагітна,
Під серцем, де бився синок...
При тій гіллячній похилій,
Що висла в пожарі німа,
На тій Подніпрянщині милій,
Що кращої в світі нема.

Ішли тягачі щохвилинно.
І він, розхвильований вкрай,
Сказав: — Виглядай-но, Марино, —
Нелегко сказать: виглядай,
Це значить — тривожної ночі,
А скільки їх — спи і дивись,
І витри заплакані очі,
Що карими звались колись,
І знов припадай біля шибки,
І серце болюче спини.
На шибці морозу налитки,
Узори й вітри з далнини,
Летять і кричать безупинку,
Ножем уїдається тиш,
І хліба останню пікуринку

На нього й на діток залиш.
Запареш вишніну в окропі
І думаєш: «Злинула б вість,
Бо, може, він десь ув окопі
Гарячого тиждень не їсть».
Постелиш собі біля печі
І ляжеш — заснути ж на мить.
Та думаєш: «Він між картечі,
Можливо, вже тиждень не спить».
Не спить і листа не папише,
Бо димом спус небокрай
І з громом братається тиша.
А ти виглядай, виглядай.
Не спи, і ходи біля діток,
Порядок у хаті веди.
Здрігається двір від зеніток,
Солдати вже стали в ряди.
І твій поміж них у шинелі,
Гвинтівка і противогаз.
Отак у роки невеселі
Його спогадала не раз.
Іще провела до вокзала,
Де славсь між теплушками дим.
На людських очах цілувала
Тремтячим цілунком скупим.
І він в цю коротку хвилинку
Сказав: — Ожидай без біди,
Гляди і Мишка, і Яринку

Та діло на фермі веди. —
Та ще: — Народи мені сина,
Щоб виріс... Тримай же сім'ю. —
Пішов, як ступив на порожець,
Оглянувсь між світлих промінь.
Без бою — а вже переможець,
А з бою — героєм зустрінь.

II

Ах, яка то ніч стояла в полі
У своїй страшній самотині.
Йдуть отари змучені поволі,
Із криниць гамулу п'ють на дні.
І ревуть корови, овечата.
Загатили степ, як сива гать.
Блузки рвуть заплакані дівчата —
Рекордсменці ногу пов'язать.
І самі не п'ють води з криниці,
А в криниці гар і каламуть.
Все ж деляють в цинкові дійниці,
Щоб худобі, а самі не п'ють.
А самі збивають краплю з росок
На сухі потріскані уста.
Наче бджоли з квітів-медоносок.
Що там бджоли!.. Правда є проста,
Правда в тім, що люди у спокої
Йдуть на схід, хоча гудуть фронти,

Від землі своєї дорогої
Щоб в такий же рідний дім зайти,
Люди йдуть — хазяїни артільні,
Хоч земля жарить, мов кузні міх,
У степи хоперські нероздільні,
В руські ізби до братів своїх.
Поле віється сніжинкою,
В'ється птиця на вітру,
А вже ти з Мишком, з Яринкою
Не в Кип'ячому Яру.
Дід-чабан іде попереду —
Не короткий шлях іти.
Дітвора підгонить череду,
А в візку вагітна — ти,
Скарб домашній, горщик з кашею
Та бідони в ряд стоять.
Звуть бійці тебе мамашею,
А тобі лиш тридцять п'ять.
Деся солдатська пісня виситься,
Як вечірня сиза мла.
Сивизна в останні місяці
На чоло тобі лягла.
Ген зоря, мов риба в ятері,
Провіщає вороття,
А під серцем б'ється в матері
Ненароджене дитя.

III

Крик дитячий пролунав у хаті,
Як цвіли квітневі моріжки.
І жінки у клопоті завзяті
Готували теплі пелюшки.
Ці жіпки без слова, без умовки
Підвелися на дитячий крик.
Літепло плескало у ночовки,
Миготіла лампа-восьмерик.
Шостий день дитя живе на світі.
В хаті люди, як своя рідня.
Всі прибулі ласкою зігріті,
А синок — рожеве пташеня,
Сучить ніжками і мружить очі,
В купелі стискає кулачок.
І веселий писк ополуночі
Вже дзвенить, як на струні смичок.

За вікном все небо зорі сіє,
Щоб у щасті вирросло маля,
За вікном гуде в бою Росія —
Непоробна, яросна земля.

За вікном землі розквітла сила
Породила яблунь білий цвіт,
Так як ти, Марино, породила
Хлопчика з життям на много літ.

Вруна жита плещуться крилато,
В степових просторах ранку тиш.
І лежать поля, як рідна мати,
Так, як ти, зродивши, тут лежиш.

Вже заходить голова артілі,
Хліб і сіль кладе на край стола,
Щоб повічно у багатстві й силі
Синова дорога в даль текла.

Щоб зростав, як кажуть, непомітно,
Набирався ласки звідусіль,
Щоб робота влад ішла привітно,
Як оцеї привітний хліб і сіль.

Завітали опівдні сусідки.
Десь доп'яв півлітра дід-чабан,
Так немов не видно, як і звідки,
Напливало щастя поміж ран.

Бесіда складалася потрошку,
Пісня прокладала тихий слід,
І дворядну розтягнув гармошку
На побувці хлопець-інвалід.
І від танцю заходила хата
Вікнами й дверима обома,
Може, ще обідом не багата,
Але в дружбі кращої нема.

І летіла з хати з полуслова
У майбутні далі і літа
Українська приспівка шовкова
І російська пісня золота.

І тоді, утерши піт із лоба,
Голова просив, щоб встала ти.
— Ну, тепер, Марино, цю особу
Треба добрим ім'ям наректи.—
І погладив хлопчику ручиці,
І до столу на руках підніс: —
Щоб буйнів ти, як вода в криниці,
Та багатий був, немов покіс,
Легко бігав ріками і сушею.—
І тоді промовив дід-чабан:
— Назовемо хлопчика Ванюшею,
Виросте — так зватимуть Іван.

І здалось жінкам — як через ріки
Крізь важкий порохований туман
У бою ідуть їх чоловіки
З грізним, гордим іменем — Іван.

Як біліє ворог з переляку,
Лиш почує це ім'я, мов грім.
Хай же й хлопчик має цю відзнаку
В імені народнім і простім.

Так рішили. В хаті звечоріло,
Вже сусідам час додому йти.
До груді взяла дитя несміло,
Щоб його нести через фронти.

І погодувала, і притишила,
У колиску вклала при свічі,
Підвелася і пеначе вишила
Пісеньку для сина уночі.

ПРИМІТКИ

До шостого тому Творів Андрія Малишка увійшли вірші, що входили до збірок «Синій літопис», «Серпень душі мості», та низка поетичних творів, які належать до різних періодів творчості поета.

ІЗ ЗБІРКИ «СИНІЙ ЛІТОПИС», 1968 р.

Збірка «Синій літопис» побачила світ у видавництві «Радянський письменник», К., 1968 р.

ПОЛИН

Овлур — половець, персонаж із «Слова о полку Ігоревім».

ПЕЙЗАЖ

Ядран (Іадран) — назва Адріатичного моря у сербів і хорватів.

«ЗАДИХАВ БЕРЕЗНЯК ЗЕЛЕНИМИ УСТАМИ...»

Павличко Дмитро Васильович (нар. 1929 р.) — український радянський поет.

ВЕЧІР

Арабески — орнамент з геометричних і рослинних візерунків, в які іноді вводяться східні написи. «Із бородищами, як у Фіделля...» — тобто як у Фіделя Кастро.

АНТИТЕЗА

Транспозиційні енграми, відеотрон, фогон, цере-

броквантинфікатор. термоскопія — математичні та технічні терміни.

МАЙСТРИ

Остан — тут мовиться про Остана Вишию (П. М. Губенка), видатного радянського письменника-гумориста.

Буонарроті — Мікеланжело Буонарроті (1475—1564) — великий італійський скульптор, живописець і архітектор епохи Відродження.

БОГОМАЗИ

Рембрандт Гарменс ван Рейн (1606—1669) — великий голландський живописець.

Рубенс Пітер-Пауль (1577—1640) — великий фламандський художник.

Леонардо да Вінчі (1452—1519) — геніальний італійський художник і вчений епохи Відродження.

Рафаель Санті (1483—1520) — великий італійський живописець і архітектор доби Відродження.

«ЩЕ ТІЛЬКИ-ТІЛЬКИ СТАВАЛО НА СВІТ...»

Сопух — випари, сморід.

ІДИЛІЯ

Клан — родова община у шотландців та ірландців, рід.

ШЛЯХ

Смерд — селянин на Русі в XI—XIII ст. ст.

Пампа — степ субтропічного поясу у Південній Америці (переважно в Аргентині).

Мисюрка — шолом, залізна шапка з кільчатою сіткою, що спадала на обличчя, шию і плечі.

Фібула — металева застібка для одягу в давнину.

Осанна — молитовний вигук у давніх євреїв і християн.

РОЗДУМ

Гесіод (8—7 ст. до н. е.) — давньогрецький поет, автор поем «Роботи і дні» та «Теогонія».

ВІТРИ

Стосил, *горобій* — народні назви рослин.

Сварбог — мабуть, *Сварог* — один з головних богів у міфології західних і східних слов'ян (спочатку бог Сонця, пізніше — покровитель ковальства, шлюбу та сім'ї).

ІЗ ЗБІРКИ «СЕРПЕНЬ ДУШІ МОЄЇ», 1970 р.

Книга «Серпень душі моєї» побачила світ у видавництві «Радянський письменник», К., 1970 р. Збірка мала чотири розділи: «Дорога під яворами», «Серпень душі моєї», «Синій літопис» та «Октави зеленого літа». Два з них виходили свого часу окремими збірками, а «Октави зеленого літа» входили розділом до книги «Синій літопис». В останні два розділи збірки «Серпень душі моєї» поет додав кілька творів, яких не було у книзі «Синій літопис». Це вірші «Дума», «О, скільки слів...», «Реквієм», «Ходять птиці по синю воду...», «Билася райдуга...», «Старим позначена окопом», «Ремигають круторогі», «Широка, вільна, сизопера» та «Вітри». Перші п'ять вміщені у розділі «Синій літопис», а чотири останні — у розділі «Октави зеленого літа».

ФРЕСКА

Циндра — окалина на металі.

БІЙ МАКСИМА КРИВОНОСА

Кривоніс Максим (рік народження невід.— 1648) — черкаський полковник, сподвижник Б. Хмельницького.

Бремія — йдеться про Ярему Вишневецького

(1612—1651) — українського магната, який, прийнявши католицизм, жорстоко боровся проти повсталого народу.

Біскуп — єпископ у католиків.

Ятаган — холодна зброя, щось середнє між шаблею і кинджалом.

Кинді — великі чоботи (іронічно).

Панота кунтушиста — та, що носила кунтуш — верхній розпашний одяг заможного населення у XVI—XVIII ст. ст. на Україні та в Польщі.

«ТУТ В'ЄТЬСЯ СТУГНА, ПАХНУТЬ МЕДУНИЦІ...»

Мemento mori! — memento mori! (з латинської) — пам'ятай про смерть!

ДУМА

Богдан — йдеться про Богдана Хмельницького.

Максим — йдеться про Максима Кривоноса (див. примітку попереду).

«В СТЕПАХ І ДОЛИНАХ, ПО БІЛЕНИХ РОСАХ...»

Берестечко — місто Волинської області, біля нього у червні 1651 р. в результаті зради хана Іслам-Гірея, польські війська завдали поразки полкам Б. Хмельницького.

Пилявці — зараз с. Пилява, Хмельницької області; тут у вересні 1648 р. війська Хмельницького розгромили польсько-шляхетську армію.

Корсунь і Жовті Води — йдеться про перемоги козацько-селянських військ, керованих Б. Хмельницьким, над польсько-шляхетською армією під Корсунем і Жовтими Водами у 1648 році.

КОЛЬОРИ

Блават — блакитна шовкова матерія; волошки.

Линь — народна назва рослини.

КИЄВУ

Чумиза — китайське просо, однорічна культурна кормова рослина.

Ірпін — річка і місто недалеко від Києва.

Голосіїв — назва колишньої околиці і лісу в Києві. Зараз Голосіївський парк у Києві ім. М. Рильського.

Троя — стародавнє місто на північному заході Малої Азії; зруйноване на початку XII ст. до нашої ери (за легендою).

ГРУЗИНСЬКИМ ПОЕТАМ

Гурамішвілі Давид (1705—1792) — великий грузинський поет, який тривалий час жив і помер на Україні.

«КАЛИНОВІ МІСЦЯ В ХОЛОДНОМУ КАРМІНІ...»

Кармін — яскравочервопа фарба, яку добувають з комах кошениль.

МАКСИМУ РИЛЬСЬКОМУ

Романівське поле — йдеться про рідні місця М. Рильського, який народився у селі Романівці, Житомирської області.

ПОЕТИЧНІ ТВОРИ РІЗНИХ РОКІВ (1936—1969)

Твори цього розділу зібрала та підготувала до друку дружина А. Малишка поетеса Л. В. Забашта.

ВІРШІ

«ТУТ, ЗА ЛІСАМИ, ЗА ОКЕАНАМИ...»

Вінніпег, Едмонтон — міста в Канаді.

«ТЕПЛИХ КЕДРІВ КРОНА — КАСКА...»

Атабаска — озеро і ріка на заході Канади.

«АМЕРИКО, ПЛЕЩУТЬ ТВОЇ ОКЕАНИ...»

Манхеттен — острів, на якому розташована центральна частина Нью-Йорка.

Бродвей — одна з центральних вулиць Нью-Йорка.

Сурми Ієрихона — потужний, оглушливий звук.

ПОСЛАНІЄ ТОВАРИЩАМ ПОЕТАМ

Й куценькі вірші ні к чому... — Цей рядок у першій редакції звучав так: «Й сонети куці ні к чому...»

П І С Н І

У цьому розділі подані твори, написані поетом спеціально для музики.

КЛЕНОВА ПІСНЯ

Майборода Платон Іларіонович (нар. 1918 р.) — український радянський композитор, друг А. Малишка, автор музики до пісень «Рідна мати моя», «Київський вальс» та ін.

П О Е М И

ПОСЛАНІЄ ДО СЕБЕ

Написана поема 1943 р. Вперше надрукована в ж. «Вітчизна», 1970, № 9.

Будинок «Комуніста» — будинок по вул. Толстого у Києві, де жили працівники редакції газети «Комуніст».

Агніт Казимир Генріхович (нар. 1898 р.) — український радянський графік і карикатурист.

Самченко Петро (Порфирій) Антонович (нар. 1911 р.) — український радянський журналіст, працював разом з А. Малишком у редакціях газет

«За Радянську Україну» та «За честь Батьківщини».

Серьожа — йдеться про Сергія Іларіоновича Воскрекасенка — українського поета, якого вважали убитим на фронті в той час.

Кучер Василь Степанович (1911—1967) — український радянський письменник.

Тупало Семен — друг юнацьких літ А. Малишка.

Качура Яків Дем'янович (1897—1943) — український радянський письменник, загинув на фронті.

Десняк (Руденко) Олекса Гнатович (1909—1942) — український радянський письменник, загинув на фронті.

Рибак Натан Самійлович (нар. 1913 р.) — український радянський письменник.

Косарик Дмитро Михайлович (нар. 1904 р.) — український радянський письменник і літературознавець.

«ПРО МАРИНУ З ГОРЮЧОГО ЯРУ»

Поема написана 1947 р. Друкується вперше.

СПИСОК
ІЛЮСТРАЦІЙ

1

А. Малишко.
Фото 60-х рр. Стор. 4—5

2

Автограф вірша «Син».
Стор. 11

3

А. Малишко.
Фото 60-х рр. Стор. 128—129

4

І. С. Козловський та А. С. Малишко.
Фото 60-х рр. Стор. 128—129

5

Автограф балади «Пам'ять».
Стор. 107

6

А. Малишко.
Фото 60-х рр. Стор. 160—161

7

А. Малишко.
Фото 60-х рр. Стор. 160—161

З М І С Т

ПОЕЗІЇ 1968—1970 рр.

ІЗ ЗЫРКИ «СИНІЙ ЛІТОПИС», 1968 р.

Поезія («Ї по куниш цвітом про- весен...»)	7
Дума («Серед темної ночі...»)	7
Балада («Коли він звільнив п'ять метрів землі...»)	9
Син («— Прийшов я, мамо, даллю-да- лечком...»)	10
«А коли натовмилось небо верстати...»	10
«Одкрій свої сизі крила над дружним теплом долини...»	12
«До світанкової води, на непротоптані сліди...»	13
«Білі птиці слігів налетіли зночі...»	13
«В завійну ніч з незвіданих доріг...»	14
«Заборгував тобі я, чорний хлібе...»	15
«Приходять предки, добрі і нехитрі...»	16
Полин	17
Тінь	17
«Хата стоїть на краю села...»	18
«Куди зникає щебет малюка...»	19
Балада («Там, на Полтавщині...»)	20
«Мені не треба в житті багато...»	21
«Корінь кленовий на стежці моїй...»	22
«— Підводи мої вії зелені...»	22
«Діти сусідські яблука їли, яблука їли...»	23

Снігові мелодії

1. «Сніги, сніги на чорних килимах...»	24
2. «Ще сніг мете в могутнім коли- ханні...»	24
3. «Морози б'ють важкі свої копита...»	25
4. «Не боячись зимп-напасті...»	25
Визнання	26
«Я — небо. Я — полотнище віків»	26
«Я — корчуватий без. Я — фіолет рай- дерева»	27
«Гляньте, карі очі, та в мою сторо- ноньку...»	27
«Ми — сірі гуси в хмарі. Ми — дика дружина»	28
«Так робляться визнання цвіту й по- віді...»	29
Пейзаж («Не темній, не бийся в ранній рані»)	29
«Хлопці стояли на крутому березі...»	30
«Задирав березняк зеленими устами...»	30
«Пробилося трави шептання і паріччя...»	31
Вологий вітер	32
«Ось жайворон ожив, трудар і во- рожбит...»	33
«— Дайте мені доли і шепоти нив...»	33
«Так я про дощ іще хотів казати...»	34
Вечір («Вечір мій, вечір, критий асфальтом...»)	34
Сосни	35
«Лугова стежина вся оживлена...»	36
Реквієм («Брати мої, що впали у двобою...»)	37
«Билася райдуга над водою...»	37
«Дорогу березень верстає...»	38
Антитеза	39

«Я бачу, як ти, богатир в плечах...»	39
«Всі кажуть: кривавий двадцятий вік»	40
«Не будуї, мій віку, тюрем за гра- тами...»	41
«Подай мені руки, о віку мій...»	41
«Не руйнуй мені, віку, ті сотки малі...»	42
I. «За віками, як тїнь за даллю...»	42
II. «Усе, що билося світанням...»	43
III. «Не боюсь, що вдарять темні хвили...»	43
IV. «То голос твій кличе...»	44
V. «Поклади свої добрі руки...»	45
«Віку двадцятий, дні пережиті...»	46
«Благословенна будь, земле, мати для всіх...»	46
«Благословен будь, світе мій, в небі й траві...»	47
Роздум («Чи встигну я цей камінь обтесати...»)	48
Триєдиність	
Сніданок	49
Обід	50
Вечеря	51
Майстри	52
Богомази	53
Фюрери	55
Уроки фюрера	56
Малюнок пісні	57
«У важкувату, грубу простоту...»	58
«Не підбереш одного тону...»	59
Дядько мій добрий...	60
«Посіємо хліб в ріллю вікову...»	61
«Кїнь мій доорював довгу ниву...»	62
Медитація («Ти виходь у життя...»)	63

Лешінські рядки	
Колос	64
Пам'ять	64
Колиска	65
Син Яця-коваля	67
«Уже давно нема тієї кузні...»	67
«Мрок і марево над озерами...»	68
«Усе життя — як пісні передмова...»	69
«Не знали люди: жить йому віки...»	69
«Та й радості було, чого таїти?»	70
«Біля його вікна зупинявся світ...»	71
«Кам'яними дорогами, від хати до хати...»	71
«Тебе я вгледів змалечку, уранці...»	72
«Ще тільки-тільки ставало на світ...»	73
Октави зеленого літа	
Ідилія («Біля села, що має назву Бірки...»)	74
Вітрило дощу	75
Смарагдове диво	76
Вечірні рядки	77
Земні октави	78
Родовід	79
Єдність	80
Світанок	81
Шлях	81
Пісня («Звідкіль вона, минувши дні і числа...»)	82
Коні	83
Роздум («Десь там — ракети, вибуховий атом...»)	84
Джерело	84
Жадання	85
Степовий двір	
I. «При степовому вічному дворі...»	86

II. «Підводяться тапкісти й сур- мачі...»	87
III. «Злягли в пилу біля нічних багать...»	87
Зелений вечір	88
«Старим позначена окопом...»	90
«Ремігають круторогі...»	91
«Широка, вільна, сизопера...»	92
Вітри	93
ІЗ ЗБІРКИ «СЕРЦЕНЬ ДУШІ МОЄЇ», 1970 р.	

Зерно	94
Видіння («Я бачив, як спня вода кресала...»)	95
Кобзарик	95
Про майстра	97
Фреска	98
«Вгортає ніч на теплому крилі...»	99
Бій Максима Кривоноса	99
«За подихом полів стоїть осіннє диво...»	103
«Ні за що згудять, не розсудять...»	104
«Мене так доля пародила...»	104
«Я знову тут, із отчим домом...»	105
«На весіллі стояли бігло-піжони...»	105
Пам'ять (Балада)	106
Інваліди	108
Вершик (Балада)	109
Любов (Балада)	110
Плуг (Балада)	111
«Десь поміж зав'ями...»	112
Дуби над Стугною	112
«Тут Стугни плин малює вічну карту...»	113
«Тут в'ється Стугна, пахнуть медуниці...»	114

«Не збиті в заметіль, не схилені добою...»	115
Сіре гуся	116
«Пливуть березневі тучі»	117
«...І гнеться небо, як лоза...»	118
«Іду в розкриті небеса...»	118
«...Дівча ішло в зелений яр...»	119
Ливон у полі	119
Дума («То не три дубочки...»)	122
«В степах і долинах, по білих росах...»	123
Вовк	124
Кольори	125
«На молодому місяці хата світиться...»	126
«Ходять птиці по синю воду...»	126
Серпень душі моєї	127
Києву	
1. «Як вдивляюся в очі тобі...»	128
2. «Із тих в'юнких зелених діб...»	128
3. «Ми пішли в твої завали...»	129
4. «Виходиш гордо у житті...»	130
«Серпень душі моєї...»	131
Тепер, скажу я вам...	131
Грузинським поетам	132
«Питайте її у лузі...»	133
В готелі «Москва»	134
«Тепер усе ясно...»	135
Соняшник	136
Зимові етюди	
«Завихрило, затуманило...»	137
«То білі гуси на високих кленах...»	138
Калинові місця в холодному карміні...»	138
«Віддаляється сіра віхола...»	139

«Біжить моє перо, біжить, до праці звичне...»	140
«Яблук патруси мені із саду...»	140
«Одберу я цвіт мелодій...»	141
«Візьму я ніжності скатертиночку...»	142
«Стікає стиглий жар круглястих горобин...»	143
«На липи налигла од липня біла спека...»	143
«Так живуть на цій землі поети...»	144
«А в тої пісні скільки діла...»	145
Побратими (Балада)	145
Вірність (Балада)	146
«Сказав Іванко із Пелехівщини...»	147
«Мати моя полотна наткала»	148
«Чому, сказати, й сам не знаю...»	148
Сухий пучок пахучої трави	149
Максиму Рильському	151
«Веру до серця землю всю, як с...»	151
«Сусіди в батьком радили меші...»	152

ПОЕТИЧНІ ТВОРИ РІЗНИХ РОКІВ

ВІРШІ

«Перша любов моя, перше кохання...»	154
Павлу Тичині	154
«Немає нам вісті із дому...»	156
«Ми по-новому збудуєм світ...»	157
«Наступ почався в двадцять нуль- нуль...»	157
«Теплих кедрів крона-каска...»	159
Гірська ялиця	160

«Тут, за лісами, за океанами...»	161
«Америко, плещуть твої океани...»	162
«Над Лувром ніч, і золото, й багрець...»	164
«Пригадай, мій друже, давні дні...»	164
Комуністи, вперед!	166
Кобзарі	167
«Скільки перейдено і пережито...»	169
«Шляхом і даллю, як світ, голубою...»	172
«За Дніпром, за висхплом високим...»	172
«Не все збувається в житті...»	173
Посланіє товаришам поетам	174
Сула («Тане в полі голосочок...»)	184
На тихих зорях	186
Дуб («Дуб гіллястий у широкім гаї...»)	188
«Я піду долиною...»	191
«Нам гаряче сонце щастям сіє...»	192
«Як лечу я за синь-Карпати...»	193
«По луговині, по чебриках милих...»	194
«Літам і зорям поведемо лік...»	195
Остапу Вишні	
«Ти був схожий на бджолу-медовицю...»	197
«Воскресай для життя і вдачі...»	197
«За дальнім краєм у синім полі...»	200
«Чуєш ти мене, друже і брате...»	200
«У бабиній світлиці є привіт...»	201
«Третю ніч бредуть у туманній завісі...»	202
«— Синку мій, синку, будь біля хати...»	203
«Не темній, не бийся в ранній рані...»	204
«Я — сльоза. Поети кажуть: чиста»	204
Обухівська дорога	205
«Я знаю вас. І цей припишклий зал...»	207
«Вони любились та кохались...»	209
Газеті «Радянська Україна»	210

«Дивіться всі, яка іде весна!»	211
«Не вмре могутня мисль, якщо й одна»	212
Слово («Воно колись витало понад юрмами...»)	212
Україно, любов моя!	213
Чумаки	215
Зорі світ провіщають	216
Одежа слова	217
«Ти не вразиш мене в житті...»	217
«Казала мати мені колись...»	218
«Мені все видяться веселі...»	219
«Збиралось птиці, а птиці білі...»	220
«Я по ночах все бачу вас, брати...»	221
«Атома ми запряжемо в роботу...»	222
Україні	223
«Ти моя порада, і відрада...»	224

ПІСНІ

Київські зорі («Стежки загірні там, за Дніпром...»)	226
«Тут ізмалку пораненьку...»	227
«Я виростав на батьківській землі...»	228
«Як підводиться сонце із сходу...»	229
«Там, де зір сім'я, неба течія...»	231
Пісня рибалки	232
За Дніпром-потоком	234
Вечірні вогні («З тобою, кохана, ми підем у парі...»)	235
Студентська застольна	235
Стань зорею мені	237
Україно моя	238
«Де літо зелене, мороз та сніги...»	239
«На калині цвіт...»	240
Кленова пісня	241

Пісня («Серце б'ється, як згадаю...»)	242
Пісня дружби	243
Пісня про Україну («Україно, рідний краю...»)	244

ПОЕМИ

Посланіє до себе	246
Про Марину з Горючого яру	257
Примітки	266
<i>Список ілюстрацій</i>	273

АНДРЕЙ САМОЙЛОВИЧ МАЛЫШКО
Сочинения, т. 6
(На українском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *Л. С. Малахова*
Макет та художнє оформлення
В. В. Машкова

Малюнки *В. С. Перевальського*
Художній редактор *І. М. Гаврилюк*
Технічний редактор *Ю. З. Тронік*
Коректор *Г. М. Стадник*

Книжкова фабрика «Жовтень»
республіканського
виробничого об'єднання
«Поліграфкнига»,
Київ, Артема, 23-а.

БФ 30256. Здано на виробництво 15/III
1973 р. Підписано до друку 7/IX 1973 р.
Папір № 1. Формат 60×108¹/₃₂. Фізичн.
друк. арк. 8,875. Умовн. друк. арк. 10,65+
+3 вкл. Обліково-видавн. арк. 8,684.
Замовл. 104. Ціна 1 крб. 01 коп.
Тираж 20 000.

У2
М19

0743—032
М $\frac{\quad}{\quad}$ Інф. лист—72
М205(04)—74

